

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

Tarptautinių santykių ir diplomatijos magistro programa

JUSTINAS LINGEVIČIUS
II kursas, I grupė

DYDŽIO APIBRĖŽIMAI TARPTAUTINIUOSE SANTYKIUOSE: KAS YRA
MAŽOS VALSTYBĖS MAŽUMAS?

BAIGIAMASIS MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė:
Doc. dr. Dovilė Jakniūnaitė

Vilnius, 2016

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas magistro darbas „Dydžio apibrėžimai tarptautiniuose santykiuose: kas yra mažos valstybės mažumas?“ yra:

1. Atliktas mano paties ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Justinas Lingevičius

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Lingevičius J. Dydžio apibrėžimai tarptautiniuose santykiuose: kas yra mažos valstybės mažumas?: Politikos mokslų specialybės, magistro darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė doc. dr. D. Jakniūnaitė. – V., 2016. – 88 p.

Reikšminiai žodžiai: maža valstybė, mažumas, poststruktūralizmas, diskurso analizė, dydis, Lietuva, Naujoji Zelandija.

Šiame darbe nagrinėjama mažų valstybių apibrėžimo ir aiškinimo tarptautinių santykių disciplinoje problematika. Aptariant esamus tyrimus ir išskiriant pagrindinius klausimus, formuluojama iki šiol mažų valstybių studijų lauke plačiai nepritaikyta poststruktūralistinė teorinė ir metodologinė prieiga, kreipianti dėmesį į mažumą kaip šalies identiteto dimensiją ir reikšmes, kuriomis buvimas maža valstybe yra formuluojamas, siejamas arba sietinas su saugumo bei užsienio politika.

Remiantis pritaikytomis priegomis, pateikiama Lietuvos ir Naujosios Zelandijos atvejų analizė bendrame šalių kontekste pristatant pagrindines kiekvienos šalies mažumą apibrėžiančias reikšmes, jų santykį su saugumo bei užsienio politika. Atvejai taip pat palyginami siekiant išryškinti skirtumus ir akcentuoti į apibendrinimus ar priešastingumus vedančių teorijų ribotumus. Remiantis atlikta analize, pristatomi į studijų lauko plėtojimą referuojantys principai, kurie gali būti svarbūs tolesnėms mažų valstybių analizėms ir tikslesniam jų aiškinimui.

Turinys

Įvadas.....	5
1. Teorinis pagrindas	12
1.1. Poststruktūralizmas ir konstruojama tikrovė	12
1.2. Identiteto vaidmuo formuojant subjektą.....	14
1.3. Saugumo bei užsienio politika kaip diskursas.....	16
2. Metodologija.....	17
2.1. Diskursas kaip reikšmių konstravimo priemonė	17
2.2. Tyrimo dizainas	19
2.3. Diskurso analizės atlikimas	22
3. Tyrimo rezultatai – koks mažų valstybių mažumas?.....	27
3.1. Lietuva kaip (ne)maža valstybė.....	27
3.1.1. Mažumo diskurso formavimas	29
3.1.2. Maža valstybė šalia didelio Kito	30
3.1.3. Maža valstybė tarptautinėje sistemoje.....	34
3.1.4. Maža, bet didelė valstybė	37
3.1.5. Mažumo suvokimo apimtis	40
3.1.6. Kokia maža valstybė?.....	41
3.2. Naujoji Zelandija – maža, nepriklausoma ir globali	43
3.2.1. Mažumo diskurso formavimas	44
3.2.2. Mažumas kaip vertybė.....	45
3.2.3. Subjektyvūs galios šaltiniai	51
3.2.4. Reikšmių sąveika ir intertekstualumas	56
3.2.5. Kokia maža valstybė?.....	58
3.3. Lietuva ir Naujoji Zelandija – kokios mažos valstybės?.....	60
4. Kaip žiūrėti į mažas valstybes?	65
Išvados.....	70
Literatūros sąrašas	74
SUMMARY	87

Įvadas

Analyzing size in international relations is difficult¹.

Pozicija, kad tarptautinės politikos istorija priklauso didžiosioms galioms, besiplėtojančios tarptautinių santykių disciplinos kontekste tampa vis aktualesniu diskusijų objektu – jei nebūtų mažųjų, ar galėtume kalbėti apie didžiąsias galias? Ar įmanoma ignoruoti didžiosioms nepriskiriamas valstybes, šiandien sudarančias dominuojančią daugumą valstybių visuomenėje?² XX a. antroje pusėje prasidėjusios ir po Šaltojo karo į studijų lauką išaugusios mažų valstybių analizės³ klausia, kas yra maža valstybė ir kaip ji veikia tarptautinėje politikoje⁴. Keliama prielaida – mažos valstybės elgiasi joms unikaliu būdu, kylančiu dėl didesnio nesaugumo⁵ ir leidžiančiu tokias valstybes identifikuoti kaip atskirą kategoriją, t.y. valstybės dydis yra susijęs su tam tikrais, tai valstybių grupei būdingais elgesio modeliais⁶. Tačiau neišvengiamai susiduriama su dviem pamatiniais klausimais: 1) mažos valstybės apibrėžimas (*kas yra maža valstybė?*) 2) mažai valstybei būdinga saugumo bei užsienio politika⁷ (*kaip valstybės mažumas yra susijęs ar siejamas su jos užsienio bei saugumo politika?*).

¹ Jeremy W. Lamoreaux, David J. Galbreath, „The Baltic States As ‘Small States’: Negotiating The ‘East’ By Engaging The ‘West’.“ *Journal of Baltic Studies*, 39:1, 2008, 1.

² Iver B. Neumann, Sieglinde Gstöhl, „Lilliputians in Gulliver’s World: Small States in International Relations.“ University of Iceland, Institute of International Affairs, 2004, 2.

³ Iver B. Neumann ir Sieglinde Gstöhl straipsnyje „Lilliputians in Gulliver’s World: Small States in International Relations“ pateikia apibendrintą mažų valstybių studijų periodizaciją, išskirdami tris pagrindinius mažų valstybių studijų etapus ir su jais susijusį tarptautinių santykių (tiek disciplinos, tiek politikos) kontekstą: pirmas etapas – 1950–1970 metai (suklestėjimas), antras etapas – devintas dešimtmetis (sustojimas), nuo devinto dešimtmečio iki šių dienų (atgimimas). Šaltinis: Iver B. Neumann, Sieglinde Gstöhl.

⁴ Pagrindinėmis mažų valstybių studijų lauko vystymosi tendencijomis laikomos šios bangos: pirmąją bandyta įrodyti, kodėl yra svarbu kreipti dėmesį nuo didelių valstybių prie mažiau pastebimų tarptautinės sistemos veikėjų. Antrosios bangos atstovai formulavo alternatyvius teorinius argumentus mažų valstybių aiškinimui. Trečios ir ketvirtos bangos teoretikai nebekelia klausimo apie mažų valstybių svarbą, bet daugiau kalba apie mažų šalių pajėgumus, reputaciją, įvaizdį ir vaidmenį formuojant tarptautinės politikos darbotvarkę. Šaltinis: Cristine Ingebritsen, „Conclusion. Learning from Lilliput.“ Kn. Cristine Ingebritsen, Iver B. Neumann, Sieglinde Gstöhl (sud.), *Small States in International Relations*. Reykjavik: University of Iceland Press, 2006, 286.

⁵ Jeremy W. Lamoreaux, „Acting small in a large state’s world: Russia and the Baltic states.“ *European Security*, 23:4, 2014, 567.

⁶ Matthias Maass, „The elusive definition of the small state.“ *International politics*, 46:1, 2009, 74. Mažų valstybių elgesys dažniausiai apibendrinamas tokiomis tendencijomis: mažos valstybės jungiasi į aljansus, nes jie leidžia joms peržengti ribotumus, t.y. veikti kaip didelėms; mažos valstybių yra tarptautinių normų kūrėjos; mažos valstybės yra svarbesnės ekonomine nei karine prasme, todėl jos yra patrauklios tarptautinėms organizacijoms. (Lamoreaux, 567).

⁷ Daugiau klasikiniais laikomuose tyrimuose teigiama, kad dominuoja trys mažų valstybių strategijos siekiant saugumo garantijų: 1) neutralitetas; 2) aljansų vystymas ir/arba 3) narystė tarptautinėse organizacijose (Šaltinis: Asbed Kotchikian, „The Dialectics of Smallness: State-Making in the South Caucasus.“ *Armenian international policy research group*, working paper, 6:13, 2006, 12.) Tačiau besiplėtojantis studijų laukas ir įvairių veiksmų bei perspektyvų įtraukimas į analizę formuoja gerokai kompleksiškesnę, o kartu ir sudėtingiau apibendrinamą mažoms priskiriamų valstybių veikimą.

Nors tyrimų⁸, kalbančių apie mažos valstybės vaidmenį, netrūksta, tačiau nagrinėjant turimus šaltinius, aišku viena (kartu tai pačių autorių iškeliamą prielaidą), kad visuotinai priimtas ir sutartas mažos valstybės apibrėžimas neegzistuoja ir lieka nuolatinės diskusijos objektu⁹. Todėl atsiremama į teorinių prieigų ir įvairių bandymų konstruoti apibrėžimus ir paaiškinti mažų valstybių elgesį tarptautinėje politikoje pliuralizmą – valstybės gali būti laikomos objektyviai mažomis dėl turimų išteklių, mažos santykyje su kitomis šalimis ar subjektyviai mažos dėl savo ar kitų suvokimo¹⁰.

Nuo pat jau mažųjų valstybių studijų klasikais vadinamų autorių iki šiandieninių tyrimų, apibrėžimo diskusija daugiausiai vyksta apie tai, kokie kriterijai – objektyvūs, subjektyvūs ar jų sąveika – gali geriausiai paaiškinti mažų valstybių saugumo bei užsienio politiką. Pavyzdžiui, David Vital teigia, kad kuo mažesnė valstybė, tuo jai sunkiau išlikti nepriklausoma tarptautinės bendruomenės nare. Autorius, nubrėždamas konkrečias kiekybines mažumą žyminčias ribas¹¹, klausia, koku lygiu ir kokiomis aplinkybėmis maža valstybė gali egzistuoti savarankiškai¹². Tarsi

⁸ Bendrai, surandamus tyrimus galima klasifikuoti į 1) mažos valstybės saugumo ir užsienio politikos atvejo studijas, 2) apibrėžimo kriterijų nustatymą, jų tarpusavio derinimą ir skirtingų prieigų polemiką, taip pat 3) svarstymus apie mažos valstybės strategijas (ar jos egzistuoja ir jeigu taip, kokios jos yra). Pavyzdžiui, Asbed Kotchikian, *The Dialectics of Smallness: State-Making in the South Caucasus*; Raimonds Rublovskis, „The Challenges of a Small State in the 21st century“ global security and defence environment: Latvia’s case.“ *Defence and Security for the Small: Perspectives from the Baltic States*. Centre for Small State Studies, Institute of International Affairs, 2013; Margarita Šešelgytė, „A Midget Warrior: security choices of Lithuania.“ *Defence and Security for the Small: Perspectives from the Baltic States*. Centre for Small State Studies, Institute of International Affairs, 2013; Riina Kaljurand, „Security Challenges of a Small State: The case of Estonia.“ *Defence and Security for the Small: Perspectives from the Baltic States*. Centre for Small State Studies, Institute of International Affairs, 2013; Anton Bebler, *A Small Member State and the European Union’s Security Policy*. Centre for Small States Studies, Institute of International Affairs – University of Iceland, 2009; Alyson J. K. Bailes, Baldur Thorhallsson, „Instrumentalizing the European Union in Small State Strategies.“ *Journal of European Integration*, 35:2, 2013; Alyson J. K. Bailes, „Does a Small State Need a Strategy?“ *Occasional Paper*, Centre For Small State Studies Publication Series, University of Iceland, 2009.

⁹ Pavyzdžiui, Baldur Thorhallsson, Anders Wivel, „Small States in the European Union: What Do We Know and What Would We Like to Know?“ *Cambridge Review of International Affairs*, 19:4, 2006; Raimonds Rublovskis, Margarita Šešelgytė, Riina Kaljurand, *Defence and Security for the Small: Perspectives from the Baltic States*. Centre for Small State Studies, Institute of International Affairs, 2013; Tom Crowards, „Defining the Category of ‘Small’ States.“ *Journal of International Development*, 14, 2002. Robert Steinmetz, Anders Wivel, „Introduction.“ *Small States in Europe*, Ashgate, 2010; Anders Wivel, „The Security Challenge of Small EU Member States: Interests, Identity and the Development of the EU as a Security Actor.“ *JCMS*, 43:2, 2005; Idris Demir, „National Securities of Small States in the International System.“ 2008.

¹⁰ Iver B. Neumann, Sieglinde Gstöhl, 5, cituota iš Diana Jurgelevičiūtė, „Lietuvos tarptautinis subjektiškumas: kokia mažoji valstybė?“ Kn. Dovilė Jakniūnaitė (sud.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004-2014*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2015, 54.

¹¹ Kuo mažesnė valstybė, tuo mažiau pajėgianti išlikti kaip tikrai nepriklausoma tarptautinės bendruomenės narė. Skiriamoji linija gali būti pažymėta nubrėžiant mažų valstybių ribas: a) 10-15 milijonų populiacija, jeigu šalis yra ekonomiškai išsivysčiusi; b) 20-30 milijonų populiacija, jeigu šalis nėra išsivysčiusi. Šaltinis: Robert O. Keohane, „Lilliputians’ Dilemmas: Small States in International Politics.“ *International Organization*, 23:2, 1969, 294.

¹² David Vital, „The Inequality of States: A Study of the Small Power in International Relations.“ Kn. Cristine Ingebritsen, Iver B. Neumann, Sieglinde Gstöhl (sud.), *Small States in International Relations*. Reykjavik: University of Iceland Press, 2006.

dydžio nulemtas didesnis saugumo poreikis tampa viena pamatinių mažųjų valstybių studijų prielaidų tikintis, kad būtent todėl šalys elgsis kitaip nei didžiosios¹³.

Robert Rothstein derina psichologinę ir materialinę dimensijas teigdamas, kad maža galia¹⁴ yra valstybė, pripažįstanti negebėjimą pagal savo turimus pajėgumus¹⁵ užsitikrinti saugumą ir todėl turinti remtis kitų valstybių teikiama pagalba¹⁶. Robert O. Keohane teigia, kad vietoj dėmesio saugumo suvokimui, svarbiau suvokti kokį sisteminių vaidmenį, pasak šalies lyderių, valstybė atlieka. Anot jo, mažos valstybės lyderiai supranta, kad tokia valstybė, veikdama viena ar mažoje grupėje, niekada neturės reikšmingos įtakos sistemai¹⁷.

Minėti autoriai, akcentuodami skirtingą analizės lygmenį ir skirtingus faktorius, mažą valstybę brėžia per skirtį nuo didžiosios galios¹⁸, kur mažumas pirmiausiai siejamas su materialios galios trūkumu¹⁹. Pagrindinis tokios skirties požymis – mažumas sutapatinamas su silpnumu²⁰, t.y. teigiama, kad mažos valstybės negeba savarankiškai vykdyti saugumo bei užsienio politikos, turi ribotą veikimo laisvę, minimaliai įsitraukia į tarptautinės politikos procesus ir prisideda prie sistemos²¹. Todėl tokios šalys turėtų būti nuolat susirūpinusios savo išlikimu²², kuris gali būti

¹³ Lamoreaux, 568.

¹⁴ Vėlesniuose tyrimuose pereita ir šiandieniniuose tyrimuose daugiausiai naudojama *mažos valstybės*, o ne *mažos galios* sąvoka. Tokia sąvokos kaita tarsi siekiama pabrėžti kiekybinį galios trūkumą lyginant su didžiosiomis galiomis, kartu pabrėžiant mažų valstybių objektiškumą tarptautiniuose santykiuose (Šaltinis: Iver B. Neumann, Sieglinde Gstöhl, 3). Nors tokia mažų valstybių samprata atrodo problemiška ir kritikuotina, visgi apsisistojama ties įvairių teorinių perspektyvų naudojama *mažos valstybės* sąvoka.

¹⁵ Pajėgumai gali būti interpretuojami pakankamai plačiai ir dažniausiai priklauso nuo tyrėjų pasirinktos teorinės pozicijos. Tradiciniu požiūriu, pajėgumai pirmiausiai reiškia materialinius resursus, turimą karinę ir ekonominę galią. Iš liberalios perspektyvos, dėmesys kreipiamas administraciniams gebėjimams, diplomatiniam korpusui ir jo veikimui tarptautinėse organizacijose. Bendrai teigiant, kabėjimas apie pajėgumus veikti referuoja į valstybės galimybes formuluoti ir įgyvendinti tam tikras politikas šalies viduje, tiek daryt įtaką tarptautiniu lygiu. (Šaltinis: Lamoreaux, Galbreath, 3).

¹⁶ Rothstein pabrėžia tris unikalius mažų galių situacijos aspektus: 1) išorinė pagalba yra būtina; 2) valstybės turi siauras mažumo galimybes su mažomis galimybėmis taisyti klaidas; 3) valstybės vadovai jos silpnumą mato kaip iš esmės pastovų. Šaltinis: Keohane, 293.

¹⁷ Keohane, 295.

¹⁸ Racionalizmo paradigmos atstovai mažos valstybės apibrėžimą linkę konstruoti per negatyvų santykį – maža valstybė yra visa tai, kas nėra didžioji galia. Tokio apibrėžimo pagrindinė problema – maža valstybė sulyginama su silpna valstybe, ne itin galinčia būti savarankiška ir įtakinga tarptautinės politikos veikėja. Kartu įvedama didžiosios galios kategorija iškelia panašius apibrėžimo iššūkius – kokiais kriterijais vadovaujantis galima paaiškinti, kas yra didžioji galia. Šaltinis: Keohane, 296.

¹⁹ Mažesnė karinė ir ekonominė galia, lygiateisiškumo trūkumas su didžiosiomis galiomis. Šaltinis: Jim McLay, „Making a Difference: The Role of a Small State at the United Nations.“ *Juniata Voices*, 2011, 122.

²⁰ Christopher S. Browning, „Small, Smart and Salient? Rethinking Identity in the Small States Literature.“ *Cambridge Review of International Affairs*, 19:4, 2006, 670. Kritinės teorinės priegos atstovai teigia, kad mažumo diskursas „natūralizuoja“ nelygius galios santykius ir sukuria, padaro kai kurias valstybes iš tiesų silpnesnėmis ir pažeidžiamesnėmis nei kitos. Šaltinis: Donna Lee, Nicola J. Smith, „Small State Discourses in the International Political Economy.“ *Third World Quarterly*, 2010, 19.

²¹ Anders Wivel, Alyson J.K. Bailes, Clive Archer, „Setting the scene. Small states and international security.“ Kn. Anders Wivel, Alyson J.K. Bailes, Clive Archer (sud.), *Small States and International Security. Europe and Beyond*. Routledge, 2014, 7.

²² Browning, 669.

sprendžiamas šliejantis prie didžiųjų galių arba jų sukurtų aljansų²³, t.y. siekiant didžiųjų galių pagalbos²⁴. Tačiau tokia prieiga kritikuojama, nes nesutinkama, kad šalies fizinis dydis savaime nulemia jos pažeidžiamumą²⁵ ir padaro silpną²⁶. Taip pat toks aiškinimas ignoruoja normas, vertybes, kitus subjektyvius kriterijus, kurie svarbūs aiškinant valstybių, taip pat ir mažų, vaidmenį ir vietą tarptautinėje politikoje²⁷.

Visgi kiekybiniai kriterijai²⁸ (teritorinis dydis, populiacija, BVP²⁹, kariniai pajėgumai ir išlaidos gynybai³⁰) iki šiol išlieka vienu pagrindinių apibrėžimo konstravimo būdų. Suvokiant, kad neįmanoma nustatyti absoliučių skaičių (šalys gali būti panašios teritoriniu dydžiu, bet stipriai skirtis ekonominiu išsivystymu ar gyventojų kiekiu³¹), linkstama kiekvieno tyrimo atveju nusistatyti *mažumą* įrodančius skaičius³² arba atskaitos tašku pasirinkti vieną iš parametru. Taip konstruojami subjektyvūs ir reliatyvūs aiškinimai (*working definition of small states*³³), priklausantys nuo konkrečių tyrimų autorių ir pateikiantys unikalias, atskirų atvejų analizes, nebūtinai tinkamas visų mažų valstybių elgesio apibendrinimams. Galiausiai, konstruojant apibrėžimus naudojantis tik minėtais kiekybiniais kriterijais, lieka neaišku, kodėl teritorija ar gyventojų skaičiumi identiškose šalys vykdo skirtingą užsienio politiką ar turi skirtingą įtaką tarptautiniu lygiu, t.y. kiekybiniai

²³ Mažos valstybės, norėdamos dalyvauti tarptautinėje politikoje, turi prisidėti prie formalių ir neformalių aljansų kūrimo su kitomis valstybėmis, turinčiomis panašius interesus. Per tokius aljansus mažos valstybės gali turėti reikšmingą vaidmenį tarptautiniu lygmeniu. Šaltinis: Jim McLay, 123. Konvencinis požiūris teigtų, kad mažos valstybės yra linkę šlietis prie galių, o ne balansuoti jas (Šaltinis: Giorgi Gvalia, David Siroky, Bidzina Lebanidze, Zurab Iashvili, „Thinking Outside the Bloc: Explaining the Foreign Policies of Small States.“ *Security Studies*, 22:98, 2013, 99).

²⁴ Tradicinėmis apibrėžiamos mažų valstybių strategijos: slėpimasis – vengimas įsitraukti ar užimti aktyvią poziciją (neutralitetas, nesijungimas); susisaistymas – dalyvavimas tarptautinėse organizacijose, institucijų ir taisyklių stiprinimas; prieglobsčio paieška – bendradarbiavimas su didesnėmis valstybėmis, jungimasis į aljansus, šliejimasis. Šaltinis: Anders Wivel, „On Small States in the European Union.“ Pranešimas, Scottish Parliament’s European and External Relations Committee, 2014 m. vasario 6 d.

²⁵ Nicola Smith, Michelle Pace, Donna Lee, „Size Matters: Small States and International Studies.“ *International Studies Perspectives*, 6:3, 2005, II-III.

²⁶ Browning, 681.

²⁷ Baldur Thorhallsson, „Small States in the UN Security Council: Means of Influence.“ *The Hague Journal of Diplomacy*, 2012, 141. Pavyzdžiais galima laikyti tyrimus, nagrinėjančius mažąsias valstybes Europos Sąjungoje, kurie parodo, kad tokios šalys pasitelkia nematerialius įtakos būdus (koalicijos, derybos, pirmininkavimas). Šaltinis: Gunta Pastore, „Small New Member States in the EU Foreign Policy: Toward ‘Small State Smart Strategy’?“ *Baltic Journal of Political Science*, 2, 2013, 68.

²⁸ Toks apibrėžimo būdas istoriškai kildinimas iš tarptautinės sistemos vystymosi XIX ir XX a., kai imperijų griuvimo ir dekolonizacijos procesų metu atsirado daug skirtingų valstybių. Šaltinis: Wivel, Bailes, Archer, 4.

²⁹ Baldur Thorhallsson, „The Size of States in the European Union: Theoretical and Conceptual Perspectives.“ *European Integration*, 28:1, 2006, 8.

³⁰ Rublovskis, 14.

³¹ Pavyzdžiui, nors Estijos ir Nyderlandų dydis gali būti laikomas panašiu (pirmosios – 45339 kv. km, antrosios – 41543 kv.km, tačiau šalys reikšmingai skiriasi gyventojų skaičiumi: Estijoje skaičiuojama 1 315 944 gyventojų (šaltinis: *Stat.ee*, 2016. <<http://www.stat.ee/34277>> [žiūrėta 2016 04 29]), Nyderlanduose – net 17000059 gyventojų (šaltinis: *Cbs.nl*, 2015. <<https://www.cbs.nl/en-gb/background/2005/35/population-counter>> [žiūrėta 2016 04 29]).

³² Pavyzdžiui, mažoms valstybėms priskiriamos tos šalys, kurių gyventojų skaičius neviršija 17 milijonų ir teritorija yra ne didesnė nei 34 tūkst. km². Šaltinis: Baldur Thorhallsson, „Can small states influence policy in an EU of 25 members?“ Kn. Erhard Bused, Waldemar Hummer (sud.), *Liechtenstein Politische Schriften*. 39, 2004, 333.

³³ Thorhallsson, Wivel, 652.

kriterijai savaime nesuteikia jokieo konceptualinio įrankio mažų valstybių saugumo bei užsienio politikos specifikos, jeigu tokia apskritai egzistuoja, aiškinimui.

Šaltojo karo pabaiga ir kintantis požiūris į saugumo bei užsienio politikos analizę atkreipia dėmesį į naujus veiksnius³⁴ – subjektyvių kriterijų įtraukimas³⁵ (jų rinkinys nėra toks apibrėžtas kaip objektyvių faktorių atveju³⁶: skirtinguose tyrimuose kintamaisiais įtraukiami elito idėjos, tapatybė, šalies socialinė tvarka³⁷, išorės veikėjų požiūris ir kt.) į mažų valstybių studijų darbotvarkę įtraukia šalių įtakos matavimo ir dalyvavimo tarptautinėse organizacijose tyrimus. Teigiama, kad, nepaisant ribotų materialinių išteklių, dalyvaudamos tarptautinėse operacijose, tarpininkaudamos konfliktų sprendime, palaikydamos normas ir tarptautinę teisę³⁸, turinčios tinkamus derybinius sugebėjimus ir kvalifikuotą diplomatinį personalą mažos valstybės gali neproporcingai padidinti savo įtaką sprendimų priėmimui tarptautinių organizacijų lygmenyje³⁹. Mažų valstybių vaidmenį tarptautinėse organizacijose tiriantys darbai atskleidžia, kad dėl savo narystės tokios šalys yra pajėgios daryti įtaką regioniniu mastu nepaisant savo dydžio ir veiksmo galimybių⁴⁰. Subjektyvių veiksnių įtraukimas leidžia teigti mažų valstybių subjektiškumą ir galimybę veikti tarptautinėje politikoje, tačiau, kita vertus, minėtų veiksnių įtraukimas į saugumo bei užsienio politikos analizę padėtų detaliau suprasti ir paaiškinti bet kurios šalies veikimą. Todėl nėra aišku, kodėl tokia pati analitinė prieiga negalėtų būti taikoma tiek mažų, tiek didelių valstybių užsienio ir saugumo politikos analizei⁴¹.

Kaip bandymas peržengti objektyvių ir subjektyvių kriterijų ar jų galimo derinimo dilemą konstruojamas santykinis apibrėžimas, kreipiantis dėmesį nuo galios, kurią valstybės turi,

³⁴ Teigiama, valstybių elgesys, susijęs su dydžiu ar teritorijų siekimu, nebėra toks nuspėjamas, nes pasikeitus tarptautinės politikos pobūdžiui teritorija savaime nebėra tokia svarbi. Šaltinis: Nils Petter Gleditsch, Peter Wallensteen, Mikael Eriksson, Margarita Sollenberg, Havard Strand, „Armed Conflict 1946-2001: A New Dataset.“ *Journal of Peace Research*, 39:5, 2002, 615-637.

³⁵ Nauja koncepcija mažų valstybių studijų lauke – išmanios valstybės strategija, kuri remiasi prielaida, kad galimas mažų šalių silpnumas yra ne trūkumas, o įtakos šaltinis, suteikiantis daugiau veiksmo laisvės. Išmanios valstybės strategija gali apimti tris saugumo bei užsienio politikos formas: valstybė kaip lobistė (turimos žinios ar ekspertizė tam tikroje srityje gali būti išnaudojama kaip įtakos priemonė sprendimų priėmimo procese tarptautinių lygiu), valstybė kaip suinteresuota mediatorė (gali prisiimti sąžiningos tarpininkės, padedančios spręsti problemas ar palaikyti sprendimų priėmimą, kai nepavyksta susitarti didžiosioms galioms), valstybė kaip normų antreprenerė (normų palaikymas ar skatinimas įtikinant kitus veikėjus pritarti vienoms ar kitoms normoms, ypatingai tarptautinių institucijų reformų atvejais). Šaltinis: Wivel, *On Small States in the European Union*.

³⁶ Literatūroje galima surasti bandymų derinti objektyvius ir subjektyvius kriterijus, pateikti apibendrinančias charakteristikas. Pavyzdžiui, Christos Kassimeris mėgina pateikti mažos valstybės užsienio ir saugumo politikos principus: 1) ribota sąveika su kitomis valstybėmis; 2) yra didelė tarptautinių organizacijų palaikytoja ir aktyvi dalyvė; 3) palaiko tarptautinę teisę; 4) turi minimalius karinius pajėgumus; 5) užsienio politika orientuota į regionines problemas. Šaltinis: Christos Kassimeris, „The Foreign policy of small powers.“ *International Politics*, 46:1, 2009, 90.

³⁷ Gvalia, Siroky, Lebanidze, Iashvili, 100.

³⁸ Lamoreaux, 567-568.

³⁹ Browning, 681.

⁴⁰ Lamoreaux, Galbreath, 10.

⁴¹ Walter Carlsnaes, „How should we study the foreign policies of small european states?“. *Outono-Inverno*, 118:3, 7.

prie galios, kurią vykdo⁴². Taip tarsi bandoma atsiriboti nuo apibendrinto kintamųjų rinkinio, tačiau žiūrima, kaip maža valstybė ir jos užsienio bei saugumo politika susijusi su tam tikro laiko ir erdvės kontekstu, priklausančiu nuo konkrečios situacijos⁴³, kokia yra valstybės geopolitinė padėtis ar santykinė politinė, ekonominė ir socialinė galia⁴⁴. Tačiau tai, kad valstybė konkrečioje situacijoje ar skirtingų problemų akivaizdoje elgsis skirtingai tik dar labiau pagrindžia argumentą, kad tik mažoms valstybėms būdingi unikalūs veikimo būdai nėra įmanomi, nes šalių veikimą sąlygoja kiti nei dydis veiksniai (kaip rodo atskiros atvejo studijos, geopolitinė orientacija, nacionalinis tapatumas, vidaus politikos problemos ar viešoji nuomonė gali būti žymiai svarbesni užsienio ir saugumo politiką lemiantys kriterijai nei valstybės dydis savaime⁴⁵).

Taigi atrodytų, kad bandymų konceptualizuoti mažas valstybes kaip atskirą kategoriją aiškinamoji galia yra labai ribota – nesutariama, kiek ir kaip mažumas daro įtaką valstybei ir jos saugumo bei užsienio politikai (ar jos visais atvejais silpnesnės ir pažeidžiamos, todėl labiau susirūpinusios saugumu, ar jos yra lygios (tuomet kokiomis sąlygomis) su didesnėmis valstybėmis⁴⁶). Dydis rodosi kaip daugiau empirinis bruožas, todėl nėra jokio užtikrinimo, keliant prielaidas ar hipotezes, kad mažos valstybės elgiasi tik joms būdingu dydžio nulemtu būdu⁴⁷ – kaip rodo atliktas Rusijos ir Baltijos šalių palyginimo tyrimas, nepaisant fizinių skirtumų, šalys elgiasi labai panašiai panašiose situacijose⁴⁸. Todėl klausimai ir bandymai paaiškinti, kas yra maža valstybė ir ar egzistuoja tik joms būdingas elgesys, galėtų būti keičiami klausimais, kada buvimas maža šalimi tampa aktualus, kaip šalys *supranta* savo mažumą ir naudojasi tuo supratimu savo saugumo bei užsienio politikoje. Bandymas pristinti apibendrintus teorinius aiškinimus gali būti keičiamas dėmesiu konkrečiam tiriamam atvejui klausiant, kaip mažumas tampa identiteto, formuojamo per skirtingas reikšmes ir saugumo bei užsienio politiką, dalimi. Negalima paneigti, kad struktūriniai ir fiziniai skirtumai, susiję su turimais ištekliais ar jų ribotumu, neegzistuoja, tačiau ne mažiau svarbu kaip juos ir kokiame kontekste suvokia pati valstybė⁴⁹.

Nors su mažų valstybių studijų lauku susijusiose diskusijose siekiama paaiškinti, kokia yra mažoms valstybėms būdinga saugumo bei užsienio politika, surandamuose tyrimuose beveik nekeliamas ir neanalizuojamas klausimas (neaptinkami nuoseklūs konstruktyvistiniai ar

⁴² Thorhallsson, *Small States in the UN Security Council: Means of Influence*, 139.

⁴³ Ten pat, 139.

⁴⁴ Arūnas Molis, „The Role and Interests of Small States in Developing European Security and Defence Policy.“ *Baltic Security & Defence Review*, 8, 2006, 82.

⁴⁵ Ten pat, 98.

⁴⁶ Smith, Pace, Lee, II-III.

⁴⁷ Carlsnaes, 12.

⁴⁸ Lamoreaux, 575.

⁴⁹ Browning, 669.

poststruktūralistiniai mažumo reikšmės tyrimai⁵⁰), kaip buvimo maža valstybe suvokimas⁵¹ yra formuojamas valstybių politiniuose diskursuose, kaip jis yra susijęs ar gali būti siejamas su užsienio bei saugumo politika bei išorinių veikėjų požiūriu į tam tikrą valstybę⁵². Todėl ne mažiau svarbu ne tik ieškoti mažumą apibrėžiančių charakteristikų, bet ir kelti klausimus, kaip mažumas tampa valstybės politinio identiteto dalimi⁵³ (mažumas ne kaip ontologinė kategorija, bet diskursyvinė konstrukcija⁵⁴).

Kaip per diskursą konstruojamas mažumas? Kaip veikėjai priskiria reikšmes ir kaip jos suprantamos konkrečiame saugumo bei užsienio politikos kontekste⁵⁵? Pagrindinis tyrimo tikslas – išsiaiškinti, kaip galima kalbėti apie mažas valstybes ir kokiais būdais aiškinti jų saugumo bei užsienio politiką. Tyrimas koncentruojamas tik į mažų valstybių problematiką saugumo bei užsienio politikos kontekste neįtraukiant politinės ekonomijos ar valdysenos sričių, kuriose taip pat plėtojami mažų valstybių tyrimai. Formuluojami klausimai remiasi atliekamomis Lietuvos ir Naujosios Zelandijos atvejų studijomis bei jų palyginimu.

Siekiant išsikelto tikslo, formuluojami uždaviniai: 1) naudojantis poststruktūralistine teorine prieiga, apibrėžti pagrindines teorines gaires ir jų pritaikymą mažumo diskursų analizei; 2) suformuluoti tyrimo metodologiją, susidedančią iš tyrimo dizaino, diskurso analizės pritaikymo ir analitinio įrankio dalių; 3) remiantis gautais rezultatais, pateikti pasirinktų atvejų mažumo diskurso analizes ir gaires tolesniems mažų valstybių tyrimams.

Šiuo tyrimu siekiama prisidėti prie egzistuojančių teorinių diskusijų mažų valstybių tema, visų pirma, plėtojant diskursyvinę ir suvokimo analizės prieigą⁵⁶. Šis tyrimas kartu yra bandymas kelti klausimus apie paties studijų lauko vystymą(si), tyrimo įrankių formulavimą ir jų aiškinamąją galią siekiant kritiškai įvertinti jų galimybes ir ribotumus. Galiausiai, mažų valstybių

⁵⁰ Išsamių bandymų dekonstruoti mažos valstybės idėją nepavyko surasti. Daugiau aptinkamos tik užuomazgos svarstant apie tai, kaip mažos valstybės įgyja subjektiškumą, kaip jis yra sukuriamas per skirtumą nuo Kito, kaip pačių šalių diskursuose yra palaikomi mažos valstybės ir jai būdingo elgesio pasakojimai, kaip jie suprantami ir kokius galimus mažumo tipus atskleidžia. Šaltinis: Akriví Andreou, „Deconstructing ‘Smallness’: Critical theoretical considerations for the study of ‘small European’ states.” *Seminar “The West under Strain: Europe’s Small States in a Changing Environment”*, Copenhagen, 2006, 2.

⁵¹ Mažumas gali būti laikomas ir diskurso pagalba konstruojama valstybių kategorija, per kurią reikšmes padedančia veikėjams supaprastinti ar geriau suprasti socialinę tikrovę, kurioje jie veikia (Šaltinis: Andreou, 2).

⁵² Pavyzdžiui, Barry Buzan, siekdamas konceptualizuoti didžiosios galios sąvoką ir sampratą teigia, kad suvokimui, kas yra didžioji galia vienodai svarbus tiek pačios valstybės viduje egzistuojantis požiūris, kokia yra ta valstybė ir koks jos požiūris į kitas, tiek kitų veikėjų požiūris į tą valstybę. Šaltinis: Barry Buzan, *The United States and the great powers: world politics in the twenty-first century*. Cambridge: Polity, 2004, 67.

⁵³ Teija Tiilikainen, „Finland – An EU Member with a Small State Identity.“ *Journal of European Integration*, 28:1, 2007, 73.

⁵⁴ Andreou, 5.

⁵⁵ Ten pat, 2.

⁵⁶ Pastebint mažomis laikomų valstybių aktyvėjantį dalyvavimą ir įsitraukimą į tarptautinę politiką, siekis suprasti tarptautinius santykius reikalauja analizės ir diskusijos plėtojimo, kaip ir kodėl jos elgiasi tarptautiniu lygiu. Šaltinis: Steinmetz, Wivel, 4.

studijose neišplėtotos priegios ir prielaidų pritaikymas leis formuluoti tolesnius klausimus ar rekomendacijas, kuria kryptimi galėtų būti plėtojamos mažų valstybių studijos ar apskritai šalių saugumo bei užsienio politikos empiriniai tyrimai.

Tyrimo struktūra: 1) Teorinis pagrindas – pristatomos pagrindinės teorinės prielaidos ir galimas jų pritaikymas mažų valstybių nagrinėjimui; 2) Metodologija – pristatoma diskurso analizė, tyrimo dizainas ir formuluojamas metodologinis modelis empirinio tyrimo atlikimui; 3) Tyrimo rezultatai – pateikiamos dviejų pasirinktų atvejų – Lietuvos ir Naujosios Zelandijos – analizės ir, remiantis jomis, atliekamas šalių palyginimas; 4) Pateikiami siūlymai, kokių veiksnių įvertinimas ir įtraukimas į tyrimą gali būti svarbūs plėtojant mažų valstybių studijų lauką.

1. Teorinis pagrindas

Aptarus skirtingų tarptautinių santykių teorijų ar net paradigų ginčus apie mažas valstybes, šiame tyrime pasitelkiama poststruktūralistinė teorinė priega, leidžianti analizuoti mažumo diskursą ir kartu kvestionuoti kuriamas prielaidas apie mažas valstybes, jų galimus panašumus ir skirtumus, santykį su teoriniais debatais. Šioje dalyje pristatomi pagrindiniai poststruktūralizmo principai (refleksyvistinis požiūris į socialinę tikrovę, identiteto bei diskurso svarba ir jų santykis su saugumo bei užsienio politika) ir jų pritaikymas mąstant apie mažas valstybes.

1.1. Poststruktūralizmas⁵⁷ ir konstruojama tikrovė

XX a. antroje pusėje (8 dešimtmečio viduryje) tarptautinių santykių teorijos literatūroje išskylanti poststruktūralizmo (kartais bendriau vadinamo postmodernizmu⁵⁸) srovė⁵⁹, pirmiausiai siejama su tokių autorių, kaip R. Ashley, J. D. Derian, M. Shapiro, R. B. J. Walker, J.

⁵⁷ Vartojama siauresnė poststruktūralizmo, o ne postmodernizmo sąvoka. Autoriai, kuriais remiamasi konstruojant teorinį ir metodologinį pagrindą (pavyzdžiui, D. Campbell, L. Hansen), vartoja poststruktūralizmo sąvoką. Taip pat postmodernizmas, nors kai kuriuose šaltiniuose laikomas sinonimu poststruktūralizmui, visgi gali apimti platesnį tyrimų lauką, įtraukiant feministines ir postkolonialistines studijas. Todėl poststruktūralizmo sąvoka leidžia aiškiau apibrėžti ribas.

⁵⁸ tarp minėtų autorių galima identifikuoti bendras temas, kalbėti apie poststruktūralizmą kaip apie teoriją ar mokyklą būtų kiek perdėta, nes „idėjos nėra integruotos į vientisą intelektualinį darinį“. Šaltinis: Dovilė Jakniūnaitė, „Naujausios tendencijos tarptautinių santykių teorijoje: konstruktyvizmas, postmodernizmas ir virutalizmas.“ *Politologija*, 4(20), 2000, 54–55.

⁵⁹ Jenny Edkins poststruktūralizmą vadina pasaulėžiūra. Toks terminas šalia vartojamos srovės sąvokos taip pat yra galimas variantas, parodantis, kad poststruktūralizmas nėra laikomas atskira susiformavusia teorija ar mokykla. Šaltinis: Jenny Edkins, „Poststructuralism.“ Kn. Marthin Griffiths (sud.), *International Relations Theory for the Twenty First Century. An Introduction*. Routledge, 2007, 88.

Derrida, M. Foucault, E. Laclau ir Ch. Mouffe, D. Campbell, C. Weber, I. Neumann⁶⁰, tyrimais, imasi su modernaus mąstymu siejamų prielaidų kvestionavimo. Atmetamas objektyvus pasaulio stebėjimas („toks, koks yra“⁶¹) teigiant, kad teorijos nėra ir negali būti neutralios, bet, priešingai, turi socialinę ir politinę įtaką⁶². Todėl ir tarptautinė politika yra ne materiali ir objektyvi, o intersubjektyvi ir „socialiai konstruojama“⁶³ tikrovė, kurioje vyksta nepaliaujama diskursų sąveika⁶⁴. Taigi vienas pagrindinių poststruktūralistinės analizės tikslų – tirti, kaip ir kokiais būdais pasaulis yra matomas ir mąstomas⁶⁵, koku būdu subjektyvios prasmės tampa objektyviu faktiškumu⁶⁶?

Poststruktūralistų kritikuojamos modernaus mąstymo prielaidos atsispindi ir jau aptartose diskusijose apie mažas valstybes. Žvelgiant iš (neo)realistinės perspektyvos (pavyzdžiui, K. Waltz, R. Keohane, R. L. Rothstein ir kt. pozicijos), mažų valstybių vieta tarptautinėje sistemoje yra apibrėžta – dėl ribotų išteklių mažos šalys visuomet lieka prastesnėje pozicijoje ir todėl yra gerokai labiau susirūpinusios savo išlikimu nei didžiosios galios⁶⁷, t.y. jos niekada nebus pajėgios peržengti išlikimo aktualumo⁶⁸. Toks požiūris į mažas valstybes remiasi bendra (neo)realistine saugumo samprata – jis yra objektyvus, išmatuojamas ir materialus⁶⁹. Todėl anarchijos ir galios balanso sąlygomis, pranašumas yra tų valstybių rankose, kurios gali investuoti į savo saugumą ar strategiškai svarbių teritorijų išlaikymą. Mažos valstybės lieka tik objektais su joms įmanomomis balansavimo (aljansų kūrimas mėginant balansuoti didžiąją galią arba grėsmę) arba šliejimosi strategijomis. Toks požiūris ne tik gerokai supaprastina tarptautinės sistemos veikimą, bet ir siūlo hierarchinį tarptautinių santykių supratimą – šalis ir jų vaidmenį vertinti pagal turimą išmatuojamą galią.

Poststruktūralizmas leidžia atmesti objektų ir subjektų tarptautinėje sistemoje skirstymą („mažos valstybės neturėtų žiūrėti į save kaip šachmatų figūras ant didžiųjų galių

⁶⁰ Lene Hansen, *Security As Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*. London and New York: Routledge, 2006, XV.

⁶¹ Scott Burchill, *The National Interest in International Relations Theory*. Palgrave Macmillan, 2005, 31.

⁶² Edkins, 88.

⁶³ Peter L. Berger, Thomas Luckmann, *Socialinis tikrovės konstravimas: žinojimo sociologijos traktatas*. Vilnius: Pradai, 1999, 31.

⁶⁴ Gražina Miniotaitė, *Lietuvos užsienio ir saugumo/gynybos politika (1990–2007): naujojo tapatumo paieškos*. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2007, 7.

⁶⁵ Edkins, 88.

⁶⁶ Berger, Luckmann, 31.

⁶⁷ Miriam Fendius Elman, „The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Own Backyard.“ *Journal of Political Science*, 25:2, 1995, 175.

⁶⁸ Maass, 73.

⁶⁹ Kęstutis Paulauskas, „Saugumo studijų būklė ir raidos tendencijos.“ *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2006–2007*, 2007, 201–203.

lentos“⁷⁰) pagal materialius apibrėžimus, o kelti klausimus, kas yra mažumas ir kokių būdu valstybių mažumas tampa tarptautinės politikos dalimi. Pačia bendriausia prasme, mažumas yra diskursas⁷¹ – kalbinių ir nekalbinių praktikų visuma, kuri gali būti tiriama klausiant, kaip, kokių reikšmių ir procesų pagalba mažumas tampa savaime suprantama „tikrove“⁷². Todėl buvimas maža valstybe ir veikimas tarptautinėje politikoje nėra nulemtas ginklų skaičiaus ar teritorijos, bet gali būti suvokiamas kaip diskursyvinė konstrukcija, kuri tam tikrame laike ir erdvėje yra formuojama per veikėjų, praktikų ir jų tarpusavio sąveikos kuriamas ir reprodukuojamas reikšmes.

Mažumo samprata gali kisti priklausomai nuo šalies viduje ar tarptautinėje politikoje vykstančių procesų, veikėjų pozicijos. Pavyzdžiui, Suomijos atvejo tyrimas atskleidė, kad pagrindinės su mažumu siejamos reprezentacijos kito laike (mažumas suvoktas kaip ribotumas, vėliau kaip galimybė ir lengvinanti sąlyga⁷³). Taigi poststruktūralizmas pasiūlo į mažas valstybes žiūrėti kaip į subjektus – stebėti, kaip mažomis laikomos valstybės formuoja pasaulį, kurio dalis jos yra ir tuo pat metu pačios yra formuojamos⁷⁴. Mažų šalių subjektiškumas nėra tik gebėjimas nepriklausomai veikti tarptautinėje erdvėje⁷⁵ – tai ir savo identiteto apibrėžimas: kaip, per kokias reikšmes tas subjektiškumas formuojasi/yra formuojamas, kaip jis kinta keičiantis tarptautinės politikos procesų ir valstybės saugumo bei užsienio politikos sąveikai⁷⁶.

1.2. Identiteto⁷⁷ vaidmuo formuojant subjektą

Identitetas yra vienas pagrindinių poststruktūralistinės analizės objektų – tapatybė laikoma subjekto egzistavimą apibrėžiančia charakteristika⁷⁸ ar net egzistavimo sąlyga⁷⁹. Todėl klausama, kaip tapatybės atsiranda, kaip jos leidžia paaiškinti vienus ar kitus tarptautinių santykių įvykius ir procesus⁸⁰? Nepaisant poststruktūralistų ir konstruktyvistų stovyklose esančių apibrėžimo

⁷⁰ Karolis Kaupinis, „J. B. Hannibalssonas: ir maži gali būti galingi.“ *Delfi.lt*, 2016. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/j-b-hannibalssonas-ir-mazi-gali-buti-galingi.d?id=70409492>> [žiūrėta 2016 02 15].

⁷¹ Andreou, 2.

⁷² Berger, Luckmann, 14.

⁷³ Browning, 681-682.

⁷⁴ Edkins, 90.

⁷⁵ Thorhallsson, *The Size of States in the European Union: Theoretical and Conceptual Perspectives*, 27.

⁷⁶ Jurgelevičiūtė, 74.

⁷⁷ Identiteto ir tapatybės sąvokos vartojamos kaip sinonimai.

⁷⁸ Chris Brown, „Borders and Identity in International Political Theory.“ Kn. Mathias Albert, David Jacobson, Yosef Lapid (sud.), *Identities, Borders, Orders. Rethinking International Relations Theory*. Minneapolis/London: University of Minnesota Press, 2001, 128.

⁷⁹ David Campbell, *Writing Security. United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1992, 12.

⁸⁰ Dovilė Jakniūnaitė, *Kur prasideda ir baigiasi Rusija: kaimynystė tarptautinėje politikoje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007.

variacijų, galimos tokios gairės: identitetas nėra išankstinis, stabilus ar objektyvus⁸¹, o kinta ir transformuojasi per valstybės veiksmus ir įgyvendinamas politikas⁸². Esminė prielaida – tapatybė yra diskursyvi⁸³ ir intersubjektyvi⁸⁴, t.y. skirtingos reikšmės ir diskursyvinės praktikos formuoja tapatybės turinį, leidžia jį perskaityti. Pats tapatybės apibrėžimas remiasi skirtumu⁸⁵: aš žinau, kas esu, kai žinau, kas yra Kitas⁸⁶ (tapatus sau tik skirdamasis nuo kažko kito⁸⁷). Tačiau nei Aš nei Kitas įvaizdžiai nėra baigtiniai, o tęstinio proceso elementai⁸⁸, todėl nei paties Kito nustatymas, svarbiau kaip reaguojama į Kitą, kaip matoma tarpusavio sąveika.

Santykis tarp Aš ir Kitas gali būti įvairus ir tebeišlieka diskusijų objektu. Pavyzdžiui, David Campbell teigia, kad Kitas yra gąsdinantis ir radikalus⁸⁹, pavojus matomas kaip nuolatinė santykio su pasauliu būseną, o ne tik laikina mobilizavimo priemonė kritiniais momentais⁹⁰. Kiti autoriai, pavyzdžiui, L. Hansen kalba apie galimus įvairius kitoniškumo lygius, priklausomus nuo geografinių, politinių skirčių. Taigi radikali Kito grėsmė nėra būtina sąlyga – galima skirtis dėl dabarties ir praeities skirtumų⁹¹, savęs nepripažinimo ar neigimo⁹².

Šalies mažumas taip pat yra klausimas apie jos identitetą. Kaip teigia Akriví Andreou, mažos valstybės nebūtinai sudaro valstybių kategoriją dėl savo panašumų, bet dėl santykio su Kitu – su tuo, kuo jos nėra, nenori arba negali būti⁹³. Šiuo atveju teiginys, kad mažos valstybės nėra didžiosios galios, gali būti vertinamas ne per turimų resursų palyginimą, bet santykį su kitais veikėjais, per kurį skleidžiasi valstybės subjektiškumas⁹⁴. Iš kitos pusės, pats tyrimo formavimas bandant išsiaiškinti, kaip formuluojamas mažumas, tarsi savaime sufleruoja, kad pasirinkti ir

⁸¹ Hansen, *Security As Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*, 5.

⁸² Merje Kuus, „Ubiquitous Identities and Elusive Subjects: Puzzles from Central Europe.“ *Transactions of the Institute of British Geographers*, New Series, 32(1), 2007, 91.

⁸³ Campbell, *Writing Security. United States Foreign Policy and the Politics of Identity*, 8. Jeigu, tapatybė yra nepastovus, diskurse konstruojamas produktas, ar valstybę galima laikyti (materialiu) subjektu? Galvojimas, kad diskurso dėmesys kalbai pašalina išorinę, realią dimensiją, atskleidžia ribotą diskurso supratimą. Šaltinis: David Campbell, et al. „Performing Security: The Imaginative Geographies of Current US Strategy.“ *Political Geography*, 26(4), 2007, 406. Kaip teigia K. Paulauskas, subjektyvistinė ontologija vis tiek yra ontologija, kuri neteigia, kad niekas neegzistuoja ar kad „realybė“ nėra reali. Kęstutis Paulauskas, *Kieno saugumas? Kuri tapatybė? Kritinės saugumo studijos ir Lietuvos užsienio politika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010, 77.

⁸⁴ Rawi Abdelal et al., „Identity as a Variable.“ *Perspectives on Politics*, 4, 2006, 12.

⁸⁵ Karsten Friis, „From Liminars to Others: Securitization Through Myths.“ *Peace and Conflict Studies*, 7(2), 2000, 7.

⁸⁶ Richard Ned Lebow, „Identity and International Relations.“ *International Relations*, 22(473), 2008, 474.

⁸⁷ Jakniūnaitė, *Kur prasideda ir baigiasi Rusija: kaimynystė tarptautinėje politikoje*, 71.

⁸⁸ Bo Strath, „A European Identity. To the Historical Limits of a Concept.“ *European Journal of Social Theory*, 5(4), 2002, 399.

⁸⁹ Hansen, *Security As Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*, 6, cituota iš Campbell, *Writing Security. United States Foreign Policy and the Politics of Identity*.

⁹⁰ Campbell, *Writing Security. United States Foreign Policy and the Politics of Identity*, 19, 92.

⁹¹ Sybille Reinke de Buitrago, *Portraying the Other in International Relations: Cases of Othering, Their Dynamics and the Potential for Transformation*. Cambridge Scholars Publishing, 2012, XIV.

⁹² Lene Hansen, „R.B.J. Walker and International Relations: deconstructing a discipline.“ Kn. Iver B. Neumann, Ole Weaver (sud.), *The Future of International Relations*. London and New York: Routledge, 1997, 344.

⁹³ Andreou, 4.

⁹⁴ Jurgelevičiūtė, 54.

analizuojami valstybių atvejai (žr. metodologija) vienu ar kitu būdu mažumą reflektuoja kaip vieną iš svarbių identiteto dėmenų – kaip teigia J. W. Lamoreaux, būtent identitetas yra pagrindinė vertybė ir priežastis, kodėl valstybės, nepaisant dydžio, siekia vienokio ar kitokio saugumo užtikrinimo⁹⁵ (valstybė kaip suvereniteto, saugumo ir tapatybės diskurso rezultatas⁹⁶).

1.3. Saugumo bei užsienio politika kaip diskursas

Poststruktūralistai nepateikia aiškaus saugumo bei užsienio politikos sąvokų apibrėžimo, greičiau kvestionuoja bandymus nustatyti tokius apibrėžimus, klausdami, kaip tam tikra problema tampa saugumo problema, kaip konstruojamos grėsmės ir kokias reikšmes saugumas ar nesaugumas įgyja – grėsmės taip pat interpretuojamos per diskursyvines praktikas. Taip jos, kartu su saugumo užtikrinimo tikslu, įgalina jau aptarto identiteto refleksiją – tapatybė yra tai, ką reikia apsaugoti, o saugumas įgyja prasmę kaip tapatybės apsauga⁹⁷. Anot Lene Hansen, egzistuoja konstitutivi šių veiksmų sąveika⁹⁸: identitetas nesusiformuoja prieš saugumo bei užsienio politiką, bet atsiskleidžia per jos praktikas⁹⁹; kita vertus, identitetas būtinas politikos formavimui, bet yra nuolat reprodukuojamas¹⁰⁰. Poststruktūralistų siūlomas tokios sąveikos pavyzdys – sienos¹⁰¹. Jos suprantamos ne tiesiogine fizinės sienos statymo prasme, bet, visų pirma, identiteto formavimu: mes – šiapus, o saugumas yra apsauga nuo tų, kurie yra ne tokie kaip mes – anapus sienos¹⁰². Taigi santykis tarp socialinės ribos ar distinkcijos susiformavimo ir galimo fizinės sienos atsiradimo (kas pirmiau?) atspindi poststruktūralistų pristatomą identiteto ir saugumo bei užsienio politikos santykio problematiką.

Ką poststruktūralizmas sakytų apie teiginius, kad mažos valstybės elgiasi joms būdingu būdu (pavyzdžiui, ieškančios užuovėjos, turinčios ribotą veikimo laisvę, palaikančios normas ir tarptautines organizacijas, susikoncentravusios į regiono klausimus ir kt.)? Tikėtinas atsakymas – analizuoti diskursą ir diskursyvines praktikas (kurios gali apimti labai plačiai – nuo karinių strategijų ar net pratybų, iki politinių kalbų ir investicijų¹⁰³). Pozicija, kad pasaulis (šiuo

⁹⁵ Lamoreaux, 570.

⁹⁶ Merje Kuus, „Critical Geopolitics. Introduction.“. Kn. Robert A. Denmark, Renee Marlin-Bennett (sud.), *The International Studies Association Compendium Project*, 8. <http://www.isacomps.com/info/samples/criticalgeopolitics_sample.pdf> [žiūrėta 2016-01-27].

⁹⁷ Paulauskas, *Kieno saugumas? Kuri tapatybė? Kritinės saugumo studijos ir Lietuvos užsienio politika*, 102.

⁹⁸ Hansen, *Security As Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*, 2.

⁹⁹ Hansen, *Security As Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*, XIV.

¹⁰⁰ Campbell, *Writing Security. United States Foreign Policy and the Politics of Identity*, 76.

¹⁰¹ Henk Van Houtum, Ton Van Naerssen, „Bordering, Ordering, and Othering.“ *Nijmegen Centre for Border Research, Human Geography, Nijmegen School of Management*, 2001, 126.

¹⁰² Paulauskas, *Kieno saugumas? Kuri tapatybė? Kritinės saugumo studijos ir Lietuvos užsienio politika*, 102.

¹⁰³ Campbell et al., *Performing Security: The Imaginative Geographies of Current US Strategy*, 406.

atveju, saugumo bei užsienio politika) sudaryta iš diskursų, nepaneigia, kad nėra „išorinės realybės“ (ginklų, teritorijos ar kt.). Išsikelta konstruojamos socialinės tikrovės prielaida greičiau suproblemina tikrumo (savybių, būdingų reiškiniams, nepriklausantiems nuo valios) ir žinojimo (reiškiniams priskiriamų bruožų) dvilypumą¹⁰⁴. Taigi į saugumo bei užsienio politiką ir siejamas reikšmes pirmiausiai žiūrima kaip į socialinius efektus¹⁰⁵, t.y. kaip mes suprantame, kokį žinojimą ir pasaulio suvokimą įgyjame.

Apibendrinant, poststruktūralistinė teorinė prieiga leidžia kvestionuoti pagrindines modernaus mąstymo prielaidas iškeldama diskurso, intersubjektyvumo ir socialinio konstravimo principus. Akcentuojama identiteto, formuojamo per Aš – Kitas santykį, svarba mažas valstybes siūlo analizuoti klausiant, kaip mažumas tampa valstybės identiteto dalimi ir kokias jo reikšmių interpretacijas galima perskaityti. Taip poststruktūralizmas padeda išvengti skirtingų teorinių prieigų diskusijos apie mažų valstybių buvimą objektais ar subjektais. Pristatyti principai grindžia poziciją, kad mažos valstybės yra subjektai ir kartu suteikia įrankius klausiti ir analizuoti, kokie jie yra ir kaip save suvokia. Konstitutyvus tapatybės ir politikos santykis mažumo idėją paverčia ne tik identiteto, bet ir saugumo bei užsienio politikos dalimi. Taip suteikiama proga be išankstinio nusistatymo analizuoti, kaip veikia mažomis save laikančios valstybės ir ar bandymai nusakyti joms būdingus veikimo modelius yra (kokia apimtimi) pagrįsti.

2. Metodologija

Mažumo diskurso tyrimas reikalauja ne tik konceptualinio suvokimo, kas diskursas apskritai yra, bet ir kokiais instrumentais jis gali būti tiriamas, koku būdu pasiekti užsibrėžtą tyrimo tikslą ir užtikrinti patikimus rezultatus bei išvadas. Šioje dalyje pristatomi diskurso analizės ir jos pritaikymo etapai, tyrimo dizainas ir konstruojamas analitinis modelis tiriamų atveju nagrinėjimui ir jų palyginimui.

2.1. Diskursas kaip reikšmių konstravimo priemonė

Diskursas gali būti suprantamas kaip kalbinės ir nekalbinės praktikos, per kurias yra kuriamos ar reprodukuojamos reikšmės¹⁰⁶, tapatybės ir socialiniai santykiai¹⁰⁷. Tačiau dažniausiai

¹⁰⁴ Berger, Luckmann, 11.

¹⁰⁵ Jutta Weldes, Diana Saco, „Making State Action Possible: The United States and the Discursive Construction of ‘the Cuban Problem’, 1960-1994.” *Millennium – Journal of International Studies*, 25:361, 1996, 372-374.

¹⁰⁶ Gearoid Ó Tuathail, John Agnew, „Geopolitics and Discourse. Practical geopolitical reasoning in American foreign policy.” *Political Geography* 11(2), 190–204.

tyrimuose diskursas siejamas su kalbos vartojimu¹⁰⁸ sakytiniuose ar rašytiniuose tekstuose¹⁰⁹ (nors poststruktūralistams būdingas labai platus *teksto* apibrėžimas¹¹⁰). Jų analizė gali apimti platų klausimų spektrą – galios kūrimą ir įtvirtinimą, interesų, identitetų, socialinių santykių ryšius ir iššūkius. Dėl pasirenkamos medžiagos (žr. žemiau), šiame tyrime diskursas pirmiausias suvokiamas pirmine – sakytinių ir rašytinių tekstų, kaip kalbos aktu – prasme. Tačiau šaltinių nagrinėjimas yra neįmanomas be pasirinktų diskursų kontekstualizavimo.

Diskurso analizė, kaip pagrindinis diskurso nagrinėjimo instrumentas, leidžiantis apdoroti empirinius duomenis (šiuo atveju – tekstus)¹¹¹, gali būti taikoma įvairiai – nėra vieno diskurso analizės metodo – jis gali apimti skirtingas variacijas ir būdus priklausomai nuo tyrimo klausimo¹¹². Ideologijos, dominuojančių veikėjų ir jų vykdomų politikų analizė, genealogijos taikymas, pokyčio ar socialinio konstruktyvizmo studijos¹¹³ – visa tai gali būti diskurso analizės objektai ir tikslai. Šiam tyrimui aktualiausia socialiai konstruojamos tikrovės prizmė – kokios mažumo reikšmės kuriamos. Pagrindinis tokios analizės instrumentas – interpretacija¹¹⁴. Kartu tai ir viena silpnųjų metodo pusių, nes tyrimas grindžiamas subjektyviu interpretavimu¹¹⁵ (kaip įsitikinti, ar interpretacija yra adekvati, ar interpretuojamas ir interpretuojantis tekstai nurodo tą pačią prasmę?)¹¹⁶. Taigi metodas kelia iššūkius tiriančiajam – išmanyti analizuojamą socialinę terpę, taip pat turėti pakankamus interpretacinius įgūdžius ieškomų reikšmių suradimui¹¹⁷.

Jutta Weldes pateikia analitinę prieigą, kaip per dvi dimensijas – artikuliaciją ir interpeliaciją – galima analizuoti diskurse konstruojamas reikšmių reprezentacijas¹¹⁸. Visų pirma,

¹⁰⁷ Campbell et al., *Performing Security: The Imaginative Geographies of Current US Strategy*, 406.

¹⁰⁸ *Politikos mokslų enciklopedinis žodynas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007, 34.

¹⁰⁹ Hansen, *Security As Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*, 2.

¹¹⁰ Poststruktūralistai teigia, kad diskursyvosios praktikos nebūtinai turi būti tik kalbinės – netgi valstybės kariuomenės pajėgų dislokavimas prie kitos valstybės gali būti traktuojamas kaip diskursas. Poststruktūralistai diskursu taip pat laiko įvairias vizualias formas: filmus, televiziją, fotografiją, paveikslus, karikatūras, netgi kompiuterinius žaidimus. Keliami klausimai, kaip tapatybė yra išreiškiamą per vaizdus, kaip juose identifikuojamos politinės reikšmės. Šaltinis: Hansen, *Security As Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*, 55.

¹¹¹ Paulauskas, *Kieno saugumas? Kuri tapatybė? Kritinės saugumo studijos ir Lietuvos užsienio politika*, 83.

¹¹² Jennifer Milliken, „Discourse Study: Bringing Rigor to Critical Theory“. Kn. Karin M. Fierke, Knud Erik Jorgensen (sud.), *Constructing International Relations: The Next Generation*. Routledge, 2001, 140.

¹¹³ Inga Vinogradnaitė, *Diskurso analizė kaip politikos tyrimo metodas: metodinė priemonė politikos mokslų studentams*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006, 33.

¹¹⁴ Ten pat, 44–45.

¹¹⁵ Interpretacijų teoretikai teigia, kad žmonės yra iš esmės save interpretuojantys ir save apibrėžiantys, gyvena reikšmių pilname pasaulyje savo pačių pasaulio suvokimo interpretacijose. Todėl socialinis pasaulis – kaip kontrastas gamtiniam pasauliui – yra sudarytas iš interpretacijų/savęs interpretavimo. Šaltinis: Mark Neufeld, „Interpretation and the ‘science’ of international relations.“ *Review of International Studies*, 19, 1993, 43.

¹¹⁶ Vinogradnaitė, 44–45. Klausimas, ar interpretacija atskleidžia tikrąją teksto prasmę, yra subjektyvaus sprendimo dalykas, nes atsakymo negalima pagrįsti jokiais kitais būdais (pvz., kokiais nors empiriniais duomenimis), tik nuorodomis į interpretuojamą tekstą – pateikiant dar vieną to paties teksto interpretaciją. Šaltinis: Vinogradnaitė, 44–45.

¹¹⁷ Rawi Abdelal et al., 14.

¹¹⁸ Jutta Weldes, „Constructing National Interest.“ *European Journal of International Relations*, 2:3, 1996, 284. Nors ši prieiga aiškina, kaip per diskursą formuojamas savaiminis suprantamumas, kartu pristatomas reprezentacijų konstravimo procesas ir diskurso vaidmuo jame.

artikuliacija referuoja į kuriamų ir laikinai fiksuojamų reikšmių praktiką – objektai, įvykiai ar kt. yra pristatomi tam tikrais būdais ir su tam tikromis reikšmėmis, pasirenkamos skirtingos sąvokos ir idėjos, kurioms taip pat suteikiamos reikšmės¹¹⁹. Skirtingi terminai, simboliai, lingvistiniai elementai kuria tarpusavio konotacijas ir taip jungiasi į susijusias, asociatyvines grandines, kurios atspindi tam tikras reikšmes¹²⁰ (jų fiksavimui gali būti pasinaudojama, pavyzdžiui, predikatų analize¹²¹). Taigi artikuliacijos procesas analizuojamas per lingvistinių ir nelingvistinių elementų identifikavimą¹²² ir kaip per juos yra konstruojami objektai¹²³.

Interpeliacija susijusi su subjektų kūrimu – kaip per reikšmių reprezentacijas yra kuriami identitetai¹²⁴. Interpeliacija parodo, kaip reprezentacijos veikia individus, laikančius jas natūraliomis, kaip jie priskiria save tam tikroms tapatybėms¹²⁵. Taigi tokios politinio elito formuluojamos reprezentacijos ne tik apibrėžia objekto vietą tarptautiniuose santykiuose, bet ir kuria subjektyvią poziciją, identitetus, su kuriais individai tapatinasi¹²⁶.

Ši artikuliacijos ir interpeliacijos koncepcija pagrindžia idėją, kad per kalbos aktus ne tik apibūdinami objektai, tačiau formuojami ir subjektyvūs reikšmės, jų reprezentacijos ir veikėjų pozicijas talpinantys identitetai¹²⁷. Tai leidžia dar giliau formuluoti mažumo reikšmių, surandamų diskurse, analizę – kokiomis lingvistinėmis raiškos priemonėmis jos kuriamos, kokias reprezentacijas formuoja, kokia yra veikėjų pozicija, galiausiai, kaip mažumas tampa identiteto ir saugumo bei užsienio politikos dalimi – „savaiame suprantama“ tikrove.

2.2. Tyrimo dizainas

Pagal L. Hasen siūlomą koncepciją¹²⁸, nubrėžiamos tyrimo gairės: pasirenkami du atvejai – Lietuva ir Naujoji Zelandija. Šių šalių pasirinkimas tarsi sufleruoja išankstinį nusistatymą – į jas jau žiūrima kaip į mažas, o diskurso tyrimas tik patvirtins mažumo reflektavimą. Negalima

¹¹⁹ Ten pat, 284-289.

¹²⁰ Ten pat, 284-289.

¹²¹ Predikatų analizė tinkama ir svarbu tiriant kalbines praktikas tekstuose, taip pat analizuojant, kaip persidengia diskursai, kokios pagrindinės reikšmės. Šaltinis: Milliken, *Discourse Study: Bringing Rigor to Critical Theory*, 141-143.

¹²² Mark Laffey, Jutta Weldes, „Methodological Reflections on Discourse Analysis“. *Qualitative Methods*, 2:1, 2004, 28.

¹²³ Milliken, *Discourse Study: Bringing Rigor to Critical Theory*, 148.

¹²⁴ Laffey, Weldes, 28.

¹²⁵ Weldes, 288-289.

¹²⁶ Milliken, *Discourse Study: Bringing Rigor to Critical Theory*, 148.

¹²⁷ Ten pat, 148.

¹²⁸ Tyrimo gairių apibrėžimui pasirenkama L. Hansen siūloma dizaino koncepcija. Svarbūs keli principai: vienas ar keli Aš; tęstinis laikotarpis ar konkretus momentas; vienas įvykis, keletas įvykių laiko perspektyvoje ar kasdienė praktika; tekstų pasirinkimas. Šaltinis: Hansen, *Security As Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*, 66–67.

paneigti, kad Lietuva, dažnai kartu su kitomis Baltijos šalimis, įvairiuose tyrimuose¹²⁹ laikoma (sąlyginai¹³⁰) tipišku mažos šalies pavyzdžiu (ypatingai tiriant mažas šalis ir jų įtaką Europos Sąjungos lygmeniu). Panaši situacija ir su Naująja Zelandija – nors sudėtinga surasti nuoseklius šios šalies mažumo tyrimus, ji įvairiuose kontekstuose¹³¹ (kaip vienas iš pavyzdžių) taip pat minima kaip maža valstybė. Tačiau mažomis laikomų valstybių pasirinkimas šiam tyrimui nepaneigia jo logikos – analizuoti, kaip konkrečiose šalyse yra suvokiamas mažumas ir kaip jis siejamas ar yra susijęs su saugumo bei užsienio politika. Lietuvos ir Naujosios Zelandijos atvejai pasirenkami todėl, kad šios šalys, būdamos labai skirtingomis savo geopolitine padėtimi, istorine patirtimi, ekonominiu išsivystymu, politine sandara ir kt., kaip rodo įvairūs tyrimai, gali būti apibendrinamos kaip mažos valstybės. Atskiri atvejų tyrimai ir surandamų Lietuvos ir Naujosios Zelandijos mažumo reikšmių palyginimas turėtų patvirtinti ar paneigti tezes, kad įvairiomis charakteristikomis besiskiriančios, bet dėl dydžio tai pačiai kategorijai priskirtinos šalys iš tiesų suvokia save panašiai ir vykdo panašią, dydžio veikiamą saugumo bei užsienio politiką (gali būti *apibendrinamos* kaip mažos).

Didžiausias iššūkis – ar skirtingose pasaulio dalyse esančios valstybės gali būti to paties tyrimo atvejais, kuriuos siekiama tarpusavyje palyginti. Vadovaujantis A. Lijphart siūlomu metodu – atvejus rinktis arba esant vienintelio skirtumo arba vienintelio panašumo taisyklei¹³² – pasirenkama pastaroji. Tiek Lietuva, tiek Naujoji Zelandija pastaraisiais metais priklausė Jungtinių Tautų Saugumo Tarybai (Lietuvos dvejų metų kadencija truko 2014–2015 metais, Naujosios Zelandijos – 2015–2016 metais). Taigi vienerius metus šios valstybės dirbo kartu toje pačioje organizacijos struktūroje. Šalių bendrumas¹³³ matomas ir politiniu lygmeniu – Naujosios Zelandijos Užsienio reikalų ir prekybos ministerijos puslapyje teigiama, kad „būdamos mažos, mūsų valstybės dalijasi panašiais interesais ir kartu dirba tarptautiniu lygmeniu. Taip pat mes turime tą patį požiūrį į daugelį tarptautinių problemų ir artimai bendradarbiaujame Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje“¹³⁴.

¹²⁹ Pavyzdžiui, Lamoreaux, *Acting small in a large state's world: Russia and the Baltic states*. Lamoreaux, Galbreath, *The Baltic States As 'Small States': Negotiating The 'East' By Engaging The 'West'*.

¹³⁰ Pavyzdžiui, Tom Crowards 190 besivystančių šalių lyginime Lietuvą priskiria prie vidutinio dydžio valstybių (pagal teritoriją, populiaciją ir BPV). Šaltinis: Crowards, *Defining the Category of 'Small States'*, 156.

¹³¹ Pavyzdžiui, Tohrhallsson, *Small States in the UN Security Council: Means of Influence?*, 156.

¹³² Arend Lijphart, „Comparative politics and the comparative method“. Kn. Arend Lijphart (sud.), *Thinking about Democracy : Power Sharing and Majority Rule in Theory and Practice*. London: Routledge, 2008, 245-265.

¹³³ 2015 m. kovo mėnesį Lietuvos užsienio reikalų ministrui Linui Linkevičiui lankantis Naujojoje Zelandijoje, jis savo Twitter paskyroje rašė, kad „mažos šalys neprieštarauja ilgiems atstumams – solidarumas yra pagrindas“. Ši tezę parodo, kad nepaisant egzistuojančių skirtumų, politiniame lygmenyje formuojamas bendrumo jausmas, o darbas Saugumo Taryboje, panašu, yra vienas pagrindinių veiksnių didinančių tiriamų šalių tarpusavio bendradarbiavimą. Iš kitos pusės, daugeliu faktorių ir sąlygų besiskiriančių valstybių ir jų diskursų analizė parodys, kiek anksčiau plačiai minėti mažumo apibrėžimai ar mažoms valstybėms priskiriami elgesio modeliai iš tiesų yra ar nėra svarbūs mažų valstybių apibrėžimui ir jų elgesio kategorizavimui.

¹³⁴ „Our Relationship with Lithuania.“ *Mfat.govt.nz*. <<https://www.mfat.govt.nz/en/countries-and-regions/europe/lithuania/>> [žiūrėta 2016 03 20].

Be to, abi šalys vienu iš pagrindinių savo kadencijos prioritetų įvardija mažų šalių vaidmens Saugumo Taryboje stiprinimą: Lietuvos atveju jis apibrėžiamas kaip „siekis stiprinti mažų valstybių įtaką Saugumo Tarybos darbe bei skatinti ST veiklos atvirumą ir skaidrumą“¹³⁵, Naujosios Zelandijos – „ginti mažas valstybes, ypač tas, kurios susiduria su grėsmėmis jų taikai ir saugumui“¹³⁶. Nepaisant fundamentalių šalių skirtumų, pačios šalys laiko save partnerėmis ir formuluoja panašius, į mažas valstybes, jų vaidmenį orientuotus tikslus. Visgi pagrindiniu panašumo kriterijumi išlieka šalims būdingas mažumo reflektavimas¹³⁷. Taigi šis tiriamų atvejų palyginimas, koncentruojantis ties mažumo suvokimu, turėtų parodyti, ar, apibendrintai tariant, vienu veiksmu (dydžiu) panašios valstybės iš tiesų panašiomis reikšmėmis ir charakteristikomis apibrėžia savo dydį, kiek jų vykdoma saugumo bei užsienio politika gali būti laikoma panašia ir veikama šalių dydžio. Kartu svarbu pabrėžti, kad šiuo tyrimu nesiekama pateikti išsamios pasirinktų atvejų identiteto ir saugumo bei užsienio politikos analizės naudojantis mažos valstybės idėja. Greičiau atvirkščiai – pasirinkti atvejai yra kaip priemonės pritaikyti poststruktūralistinę logiką mažumo diskurso tyrimui ir plėtoti tolesnius debatus.

Laiko perspektyva – pasirenkamas pastarųjų dvejų – 2014 ir 2015 – metų laikotarpis. Nors neišskiriamos ir neįvardijamos konkrečios pasirinktą laikotarpį įreminančios aplinkybės ar įvykiai, tačiau apimami skirtingi tarptautinės politikos įvykiai ar procesai – Krymo aneksija ir konfliktas Rytų Ukrainoje, Sirijos konflikto eskalacija, ISIS veikimas, teroro aktai Europoje bei Artimuosiuose Rytuose ir kt. – kurie vienu ar kitu būdu reikalavo valstybių reakcijos ir santykio su vykstančiais procesais ir juose dalyvaujančiais veikėjais, ypatingai toms šalims, kurios sprendimus priėmė tarptautiniu lygmeniu – Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje. Taigi neapsiribojant konkrečiais įvykiais, dėmesys kreipiamas į dvejus metus vykusias diskusijas ir pareiškimus tiek šalių viduje, tiek tarptautinėje erdvėje. Jos leidžia pamatyti kokiuose kontekstuose, situacijose ir saugumo bei užsienio politikos veiksmuose mažumas tampa aktualus, kokiomis reikšmėmis jis mąstomas¹³⁸.

¹³⁵ „Lietuvos darbas Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje.“ *Urm.lt*, 2014. <<http://www.urm.lt/default/lt/lietuvos-darbas-jungtiniu-tautu-saugumo-taryboje-lt/lietuvos-darbas-jt-saugumo-taryboje-nuotraukose>> [žiūrėta 2016 03 20].

¹³⁶ „New Zealand. United Nations Security Council 2015-16.“ *Nzunsc.govt.nz*, <<http://nzunsc.govt.nz/our-approach.php>> [žiūrėta 2016 03 20].

¹³⁷ Tiek Lietuvos, tiek Naujosios Zelandijos išrinkimo į Jungtinių Tautų Saugumo Tarybą metu akcentuota, kad tai mažų valstybių pergalė ir pasiekimas. Šaltinis: „New Zealand PM Says UN Seat a Win for Small States“. *Ndtv.com*, 2014. <<http://www.ndtv.com/world-news/new-zealand-pm-says-un-seat-a-win-for-small-states-680417>> [žiūrėta 2015 12 20]. „Lietuva pateko į diplomatijos NBA lygą“. *Lrytas.lt*, 2014. <<http://lietuvsdiena.lrytas.lt/aktualijos/lietuva-pateko-i-diplomatijos-nba-lyga.htm>> [žiūrėta 2015 12 20].

¹³⁸ Hansen, *Security As Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*, 69. L. Hansen tokiam sprendimui pritartų, nes teigia kad diskurso analizė gali būti kreipiamą ir į kasdienes tapatybės transformacijas, nebūtinai susijusias su išskirtiniais įvykiais.

Tekstų pasirinkimas – pareiškimai, pranešimai, kalbos ar kito pobūdžio tekstai, surandami skirtinguose tiek vidaus, tiek išorės šaltiniuose. Pagrindiniai atrankos kriterijai:

1) politinio elito (valstybės vadovo/ės, ministro pirmininko/ės, užsienio reikalų ministro/ės, krašto apsaugos ministro/ės) kalbos, pareiškimai, interviu ar kitos formos unikalūs tekstai. Nors, kaip bus galima matyti, reikšmių perėmimui ir tolesniam reproduktivumui reikalinga platesnė veikėjų apimtis (visuomenės veikėjai, akademikai, apžvalgininkai, visuomenė ir kt.), šiuo atveju siekiama dėmesį koncentruoti į pagrindinius sprendimų priėmėjus – kaip jie formuoja diskursą ir kaip, jeigu apskritai galima, jis sietinas su priimamais sprendimais.

2) žodžių junginio „maža valstybė“ vartojimas tekste. Galima sutikti, viso diskurso, susijusio su saugumo bei užsienio politika, surinkimas leistų pamatyti, kokią dalį jame užima šalių mažumo reflektavimas. Tačiau įvedamas filtras dėmesį kreipia tik į tuos tekstus, kuriuose surandamos ir gali būti interpretuojamos tiesiogiai su mažos valstybės idėja siejamos reikšmės. Taip atsisakoma spekuliacijos nagrinėti tekstus, kuriuose mažumo reikšmės gali būti tik numanomos ir taip dar labiau komplikuojančios sudėtingą interpretacijos įgyvendinimą.

3) Saugumo bei užsienio politikos kontekstas. Atsisakoma su kitomis sritimis (šalių ekonomika, valdymu, kultūra ar pan.) susijusių tekstų, net jei juose ir kalbama apie Lietuvą ir Naująją Zelandiją kaip mažas šalis. Skirtingų sričių įtraukimas dar labiau komplikuočiau mažų valstybių analizę (pavyzdžiui, ekonomikos srityje keliamos kiek kitokios su dydžiu ir šalių mažumu susijusios prielaidos apie rinkos ribotumus, pažeidžiamumą dėl prekybos atvirumo ir kt.¹³⁹). Vienas pagrindinių klausimų – koks tekstų skaičius yra pakankamas išvadų patikimumui. Vis dėlto standartinio šaltinių kiekio nustatymas yra neįmanomas¹⁴⁰, todėl laikomasi pozicijos, kad surastas šaltinių skaičius (bendrai 65 unikalūs šaltiniai) yra pakankamas tyrimo rezultatų ir išvadų formulavimui.

2.3. Diskurso analizės atlikimas

Interpretacijos pritaikymas (konkretūs žingsniai) įvairiuose diskurso analizę taikančiuose tyrimuose nėra detalizuoti. Todėl siekiama suformuluoti unikalūs, šiame tyrime taikomus interpretacijos įgyvendinimo etapus.

Visų pirma, skaitomas kiekvienas turimas šaltinis. Turint omenyje, kad svarbiausia – mažumo sąvokos vartojimas ir su ją siejamos reikšmės, pirmiausiai atrenkami ir grupuojami visi

¹³⁹ Sarwat Jahan, Ke Wang, „A Big Question on Small States.“ *Finance & Development*, 50:3, 2013. <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2013/09/Jahan.htm>>.

¹⁴⁰ Hansen, *Security As Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*, 77.

tiesiogiai su sąvoka susiję žodžiai (pavyzdžiui, „*maža šalis gali pasiekti daug, jei sutelkia jėgas*“¹⁴¹). Žiūrima ir interpretuojama, kokias reikšmes ir jų grandines vartojamos lingvistinės formos sudaro. Taip pat išskiriamos papildomos kategorijos¹⁴², į kurias suskirstoma skaitomuose šaltiniuose randama informacija: įvardijamos grėsmės ar Kiti; referavimas į elgesį ar saugumo bei užsienio politikas, sprendimus; diskursą konstruojantys veikėjai; įvykiai ar situacijos, kurių kontekste tekstai atsiranda. Šios papildomos kategorijos, viena vertus, leidžia geriau suvokti kontekstą, kuriame skleidžiasi mažumo diskursas, kartu tai padeda, vadovaujantis J. Weldes siūlomomis sąvokomis, analizuoti interpeliaciją – per kokias reikšmes, veikėjus, Kito skirtis formuojamas subjektiškumas ir galimas elgesys ar bent reakcijos į procesus.

Šaltinių kategorizavimas ir interpretavimas remiasi keletu diskurso analizei ir poststruktūralizmui svarbių prielaidų. Pirma, svarbi intertekstualumo logika – tekstai ir argumentai yra kuriami referuojant į kitus tekstus¹⁴³, todėl jiems būdingas tarpusavio susietumas ir reikšmių perėmimas. Tai leidžia kalbėti apie reikšmių grandines ir konotacijas, vienaip ar kitaip per skirtingus tekstus ir jų atsiradimo kontekstus suformuojančias mažumo diskursą. Kitas svarbus principas – indukcinė tyrimo logika. Neformuluojamos išankstinės hipotezės, o siekiama stebėjimo pagalba gauti unikalius rezultatus. Galiausiai, tyrimu nepretenduojama pateikti vienintelių galimų tyrimo interpretacijų ir iš jų plaukiančių rezultatų bei išvadų – šaltiniai gali būti perskaityti įvairiai, iškeliant skirtingus klausimus ir vadovaujantis skirtingomis priegomis, todėl ir interpretacijos gali būti skirtingos¹⁴⁴. Visgi nuosekliai apibrėžtas ir įgyvendintas tyrimas nesukelia išvadų nepatikimumo grėsmės.

Atskirų atvejų diskursų analizė ir jų tarpusavio lyginimas kelia nemenką iššūkį – kaip adekvačiai įvertinti skirtingų reikšmių interpretacijas? Visuotinai priimto būdo tirti mažomis laikomų valstybių diskursus nebuvimas reikalauja savito modelio konstravimo, pritaikomo tyrimo logikai ir teorinei perspektyvai. Pasirenkamas išeities taškas – Baldur Thorhallsson siūlomas šešių dydžių modelis, kuris turėtų apimti tiek objektyvius, tiek subjektyvius veiksnius. Minėtas autorius siūlo tokias kategorijas ir jų apibrėžimus: 1) fiksuotas dydis (teritorija ir populiacija); 2) suvereniteto dydis (gebėjimas efektyviai užtikrinti šalies teritorijos kontrolę ir suformuoti valstybės struktūrą); 3) politinis dydis (kariniai ir administraciniai pajėgumai); 4) ekonominis dydis (BVP, rinkos dydis ir išsivystymo lygis); 5) suvokimo dydis (kaip vidiniai ir išoriniai veikėjai mato

¹⁴¹ BNS, „L. Linkevičius: kalbame apie visos Europos saugumo architektūrą.“ *Delfi.lt*, 2014. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/l-linkevicius-kalbame-apie-visos-europos-saugumo-architektura.d?id=66501138>> [žiūrėta 2016 04 15].

¹⁴² Galima neribota tekstų kategorizacija. Kategorijos gali būti suformuluotos individualiai pagal kiekvieną projektą ir kategorijų poreikį tyrimui. Šaltinis: Abdelal et al., 17.

¹⁴³ Hansen, *Security As Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*, 8.

¹⁴⁴ Ten pat, 41.

valstybę); 6) norimas dydis (politinio elito ambicijos bei prioritetai ir požiūris į tarptautinę sistemą)¹⁴⁵. Kai kuriuos iš minėtų dydžių (suvokimo ir norimą) autorius operacionalizuoja į dar smulkesnius kintamuosius ir kiekvieną iš šešių dydžių vertina naudodamas dvi – gebėjimo veikti ir pažeidžiamumo – skales¹⁴⁶. Tokį modelį Thorhallsson formuluojama keldamas tikslą išmatuoti šalies dydžio ir įtakos Europos Sąjungoje ryšį. Tačiau koncentracija į įtakos matavimą ir išankstinis nusistatymas, kokios šalys turėtų būti laikomos mažomis, neleidžia pristatyto modelio tiesiogiai perkelti į šį tyrimą, o reikalauja taikomą logiką atitinkančio adaptavimo.

Viena pagrindinių siūlomame modelyje fiksuojamų problemų – kaip nustatyti fizinių dydį ir priskirti jį valstybei (tas pats klausimas gali būti taikomas tiek politinio ir ekonominio dydžių apibrėžimui), kas yra veikėjas ar veikėjai, pasakantys, kad vienos ar kitos teritorijos, populiacijos ar karinių išlaidų dydis yra mažos valstybės požymis. Objektiviais kriterijais paremtas apibrėžimas dėmesį koncentruoja ties galios turėjimu – jos suskaičiavimu ir išmatavimu. Bet ar galima sutarti, kas apibrėžia mažumą remiantis galios kriterijumi?¹⁴⁷ Juk pats mažumas svarbus tik kaip sąlyginis konceptas: mikro valstybės yra mažesnės už mažas valstybes, mažos valstybės yra mažesnės už vidutines ar didžiasias galias, bet klausimas – kokiuose lygmenyse ir kiek labai jos skiriasi?¹⁴⁸ Taigi ir šio modelio atveju susiduriama su objektyvių kriterijų (populiacijos ir teritorijos) pritaikymo analizei problema – nepasiūloma, kada be išankstinio nusistatymo fizinis, ekonominis ar administracinis dydis žymi šalies mažumą. Kaip spręsti šią problemą? Galima išeiti – konkretų atvejį vertinti santykinės erdvės ir laiko kontekste¹⁴⁹, t.y. kokia šalis, turint omenyje objektyviais laikomus kriterijus, yra ją lyginant su regioninėmis (pvz. Europos Sąjungos, Ramiojo vandenyno salų forumo ir kt.) ar kaimyninėmis (Lietuva – Rusija, Naujoji Zelandija – Australija ir pan.) valstybėmis.

Tačiau *išorinis* vertinimas ir bandymas konkrečią valstybę palyginti su vienais ar kitais veikėjais nebūtinai leis pamatyti, kuris santykinis lyginimas yra aktualiausias pačiai šaliai ir per kurį iš jų labiausiai atsiskleidžia (yra pabrėžiamas) fizinio mažumo faktas (pavyzdžiui, Lietuvos teritorinį dydį ar gyventojų skaičių galima vertinti tiek visos Europos Sąjungos kontekste, tiek santykyje su Lenkija, Latvija ar Skandinavijos šalimis, tačiau nėra savaime aišku, kada mažumas

¹⁴⁵ Thorhallsson, *The Size of States in the European Union: Theoretical and Conceptual Perspectives*, 8.

¹⁴⁶ Gebėjimo veikti ašis apibrėžiama nuo negebėjimo daryti įtaką iki didelės galimos įtakos, pažeidžiamumo – nuo visiško pažeidžiamumo iki pažeidžiamumo nebuvimo. Gebėjimas veikti apima išorinius ir vidinius pajėgumus savarankiškai formuluoti ir įgyvendinti skirtingas politikas, susijusias tiek su vidaus, tiek su užsienio problemomis. Pažeidžiamumas siejamas su vidaus ir tarptautiniu silpnumu ir galimu priklausomumu nuo kitų veikėjų. Šaltinis: Ten pat, 14-15. Tačiau neaišku, kokiais duomenimis remiasi, pagal kokius apirėžtus kriterijus šalis pozicionuoja vienoje ar kitoje pozicijose pasirinktose skalėse, koku pagrindu gali tuos šalių atvejus palyginti.

¹⁴⁷ Wivel, Bailes, Archer, 5-9.

¹⁴⁸ Neumann, Gstöhl, 6.

¹⁴⁹ Thorhallsson, Wivel, *Small States in European Union: What Do We Know and What Would We Like to Know?*, 655.

tampa aktualiausias šalies saugumo bei užsienio politikoje). Todėl vėl atsiremama į dydžio suvokimo klausimą – kaip fizinis dydis yra suprantamas politinio elito, kokiame santykyje, tarptautinių įvykių kontekste ir saugumo bei užsienio politikos formavime jis tampa aktualus. Vadovaujantis poststruktūralistine logika, siūlomas modelis gali būti adaptuojamas performuluojant klausimą, ne kas yra maža valstybė vertinant jos *objektyvius* pajėgumus bei pažeidimus ir jų suvokimą, o kreipiant dėmesį į tai, kada, kokiomis aplinkybėmis ir kokiuose santykiuose su kitais veikėjais šalies mažumas tampa aktualus ir reflektuojamas, kaip jis suprantamas ir kokiomis reikšmėmis formuluojamas. Reikia sutikti, kad tokia prieiga keičia pirminį Thorhallsson siūlomą objektyvių ir subjektyvių kriterijų derinimo tikslą ir vėlgi daugiau koncentruojasi į suvokimo lygmenį. Kita vertus, performuluojant modelį fizinio dydžio vaidmuo nėra paneigiamas, o vietoje *a priori* suskirstymo į dideles ir mažas, labiausiai koncentruojamasi į dydžio aktualumo klausimą, kuris turėtų rasti analizuojant šalių politinio elito diskursą.

Apibendrinant, iš Thorhallsson siūlomo modelio perimamos pačios dydžių kategorijos (išskyrus ekonominį dydį¹⁵⁰). Tačiau autoriaus siūlomi dydžių apibrėžimai, išskyrus suvokimo ir norimą dydžius, keičiami vadovaujantis pristatyta kritika ir šio darbo logika, taip pat atmetamos siūlomos skalės, skirtos įtakos, kuri šiuo atveju nėra svarbus tyrimo objektas, matavimui. Taigi empirinė atvejų analizė bus atliekama vadovaujantis tokiomis kategorijomis ir jų apibrėžimais: 1) fizinis dydis – kokiame įvykių, saugumo bei užsienio politikos kontekste ir santykyje su kitais veikėjais dydis tampa aktualus.

2) suvereniteto dydis – kokios grėsmės (globalios, regioninės, kietojo ar minkštojo saugumo) kyla valstybei (Thorhallsson suvereniteto dydį sieja su valstybės gebėjimu kontroliuoti šalies teritoriją, tačiau suverenitetas ne tik gebėjimo kontroliuoti, bet ir išlikimo bei saugumo užtikrinimo klausimas. Todėl svarbu įvertinti kokios grėsmės, kintančios ir priklausančios nuo laiko ir erdvės konteksto, pabrėžiamos aktualizuojant šalies mažumą). Tiesa, nesilaikoma mažų valstybių studijų keliamos prielaidos, kad mažos valstybės susiduria su skirtingomis nei didelės valstybės ir tik joms svarbiomis grėsmėmis (tiek didelės, tiek mažos šalys rūpinasi suvereniteto išsaugojimu¹⁵¹), greičiau svarbu išsiaiškinti, kokios grėsmės akcentuojamos formuojant mažumo diskursą.

3) politinis dydis – kokie politiniai ištekčiai (išlaidos gynybai ir kariuomenės dydis, diplomatinis korpusas ir kt.) tampa svarbūs ir yra įtraukiami į dydžio apibrėžimą (originaliame modelyje politinis dydis apibrėžiamas kariuomenės pajėgumų, administracinių gebėjimų ir jų veikimo charakteristikomis – tačiau tokie kintamieji vėlgi remiasi materialumo fiksavimu, bet ne

¹⁵⁰ Į pritaikomą modelį neįtraukiamas ekonominis dydis. Jau minėta, kad vienas pagrindinių šaltinių atrankos kriterijų – saugumo bei užsienio politikos kontekstas. Ekonominio dydžio ir su juo susijusių kintamųjų įtraukimas reikalautų plėsti ir renkamų šaltinių ir paties tyrimo apimtį.

¹⁵¹ Lamoreaux, 569.

kontekstualizavimu). Kitame straipsnyje Baldur Thorhallsson ir Anders Wivel teigia, kad mažumą gali apibrėžti ne tik materialiniai ištekliai, tačiau ir minkštoji šalies galia, elito požiūris į šalies vaidmenį regioniniu ir globaliu lygmenimis¹⁵². Taigi šie veiksniai taip pat bus vertinami kaip politinį dydį (bet nebūtinai tik mažoms valstybėms priskiriamos) reprezentuojančios charakteristikos.

4) suvokimo dydis – Baldur Thorhallsson siūlo šešis skirtingus veiksnius šio dydžio matavimui: a) šalies elito požiūris į šalies dydį ir jos veikimą; b) visuomenės požiūris; c) kitų veikėjų (lobizmo grupių ir pan.) požiūris; d) išorinių veikėjų požiūris į konkrečią valstybę; e) tarptautinių organizacijų požiūris į konkrečią valstybę; f) kitų tarptautinių veikėjų (NVO ir pan.) požiūris į konkrečią valstybę. Autorius siūlo, kad šių skirtingų veikėjų suvokimas būtų matuojamas per šalies pajėgumų vertinimą daryti įtaką tarptautinių lygmeniu. Tačiau pagal šiuos kintamuosius pateikiama Danijos atvejo analizė (tiesa, paremta antriniais šaltiniais) tiesiog pristato skirtingų veikėjų požiūrį į šalį, bet nereflektuoja Danijos kaip mažos šalies. Šiame tyrime pasiliekiama prie Thorhallsson siūlomos dydžio operacionalizacijos, tačiau įtakos vertinimo klausimas pakeičiamas dėmesį kreipiant į tai, kaip skirtingi veikėjai (vidaus ir užsienio politikai, visuomenė ar kiti diskurso formuotojai) suvokia mažumą, kokias reikšmes, susijusias su konkrečios šalies mažumo diskursu, jie formuoja ar reprodukuoja (neatmetama, kad skirtingų grupių ir veikėjų įtraukimas į analizę tiesiogiai priklausys nuo surandamų šaltinių kiekio – tai gali būti visapusiškumą ribojančiu veiksmu). Tačiau didžiausias dėmesys vis vien bus kreipiamas į pagrindinius diskurso formuotojus – politinio elito atstovus).

5) norimas dydis – Thorhallsson mini tris požymius: elito ambicijos, prioritetai ir požiūris į tarptautinę sistemą (dvišalių santykių vystymas, aljansai, tarptautinės organizacijos ir kt.). Autorius, vėlgi naudodamasis įtakos matavimo skales, įvertina pasirinktus atvejus, tačiau kaip gauti analizės rezultatai gali būti susiejami su mažumu, lieka neaišku. Šiame tyrime išlaikomi siūlomi kintamieji (elito ambicijos, prioritetai ir požiūris į tarptautinę sistemą), tačiau norimo dydžio klausimas daugiau kreipiamas į saugumo bei užsienio politikos dimensiją. Iki šiol įvardyti dydžiai daugiausiai susiję su mažumo diskurso fiksavimu ir reikšmių paieškomis. Klausimai apie ambicijas, prioritetus ar tarptautinę sistemą leidžia žiūrėti, kaip mažumo diskurse yra matoma saugumo bei užsienio politika, kokie prioritetai ar tikslai keliami ir kokie sprendimai priimami. Taip atsiranda galimybė nuosekliai įvertinti mažos valstybės idėją vengiant išankstinio nusistatymo ar kategorizavimo.

¹⁵² Thorhallsson, Wivel, *Small States in European Union: What Do We Know and What Would We Like to Know?*, 664.

Kaip minėti dydžiai ir su jais susiję kintamieji bus vertinami? Turint omenyje, kad tyrimas remiasi diskurso analize ir surandamų reikšmių interpretacija, bandymas pateikti rezultatus apibendrinančiomis schemomis ar pritaikyti Thorhallsson siūlomas skales gali per daug supaprastinti tikėtiną rezultatų kompleksiskumą. Todėl Lietuva ir Naujoji Zelandija bus tiriamos ir vėliau palyginamos vadovaujantis pagal konkreitiems dydžiams priskirtas reikšmes ir jų interpretacijas neįvedant jokių papildomų kriterijų. Jeigu Thorhallsson formuotas modelis, jį gerokai adaptuojant, netenka pirminės paskirties – matuoti mažų valstybių įtaką – kam apskritai reikalingas jo adaptavimas ir ką skirtingos dydžio kategorijos leis pasakyti apie šalių mažumą? Visų pirma, pristatytas modelis leis kategorizuoti ir struktūruoti pačias reikšmių interpretacijas. Tai ypatingai svarbu norint atlikti šalių palyginimą ir turėti tinkamą pagrindą jo atlikimui. Antra, skirtingi dydžiai parodo, kad mažumo diskursas nėra vientisas objektas ir buvimas maža valstybe gali pasireikšti ir būti akcentuojamas skirtingose dimensijose. Todėl įvairius veiksnius (nuo materialumo iki normatyvumo refleksijos) apimantis dydžių modelis atskleis kokiais atvejais, kokiose situacijose ir kaip plačiai formuojamos mažumo reikšmės, koks jų vaidmuo formuojant šalių identitetą.

3. Tyrimo rezultatai – koks mažų valstybių mažumas?

Mažumo sampratos paieškoms atliekama analizė, kurios rezultatai remiasi diskurse surastų reikšmių interpretacijų pateikimu. Šioje dalyje jos pristatomos, visų pirma, aptariant kiekvieno pasirinkto atvejo – Lietuvos ir Naujosios Zelandijos – saviidentifikaciją mažumo dimensijoje. Vėliau interpretacijos palyginamos siekiant suvokti ir atskleisti tiek pačių šalių specifiką, tiek plėtoti tolesnę diskusiją mažų valstybių fenomeno ir jų galimų tolesnių tyrimų tema.

3.1. Lietuva kaip (ne)maža valstybė

Lietuvos identitetas ir saugumo bei užsienio politika akademiniam lygmenyje analizuoti pakankamai plačiai įvairiais laikotarpiais¹⁵³. Nepaisant dinamikos, skirtingų regionų

¹⁵³ Pavyzdžiui, Gražina Miniutaitė, „Lithuania’s Security: Dynamics of Perceptions and Policy.“ Kn. Robert Jansson (sud.), *Hard and soft security in the Baltic sea region*. Stockholm: The Olof Palme International Center, 1998, 89–100; Evaldas Nerašas, „Lietuvos regioninis identitetas. Kas mes esame?“ *Seminarai. Atviros visuomenės kolegija*. Vilnius: Vyturys, 1998, 95–113; Gražina Miniutaitė, Dovilė Jakniūnaitė, „Lietuvos saugumo politika ir identitetas šiuolaikinių saugumo studijų požiūriu.“ *Politologija*, 3(23), 2001; Nortautas Statkus, Kęstutis Paulauskas, *Tarp geopolitikos ir postmoderno: kur link sukti Lietuvos užsienio politikai?* Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008, 72; Nortautas Statkus, Kęstutis Paulauskas, „Lietuvos užsienio politika tarptautinių santykių teorijų ir praktikos kryžkelėje.“ *Politologija*, 2(42), 2006, 12–61; Justinas Lingevičius, „Lietuvos tapatybė saugumo ir užsienio politikoje 1991-1994 metais: „grįžimo“ keliai ir įtampos“. *Politologija*, 3(79), 2015, 127-162.

akcentavimo¹⁵⁴ ar ambicinga laikytos regioninio centro vizijos kūrimo¹⁵⁵, Lietuvos identitetą saugumo bei užsienio politikoje galima apibendrinti dvejomis kryptimis: gyvenimas šalia pavojinga ir grėsme (įvairiuose sektoriuose) laikomos Rusijos ir orientavimasis į Vakarus (JAV ir ES) kaip pamatinės grįžimo į Vakarus idėjos įgyvendinimas (saugumo, politinės integracijos ar net civilizacinio bendrumo prasmėmis)¹⁵⁶. Bendrai kalbant, galima teigti, kad Lietuvos saviidentifikacijos ir saugumo bei užsienio politikos formavimą lemia du raktiniai veiksniai – šalies geopolitinė padėtis ir istorinė atmintis¹⁵⁷.

Diskusijos apie mažumą beveik nekeliamos – galima surasti vos keletą tyrimų (dažniau Lietuva, kaip minėta, vertinama bendrame mažomis laikomų Baltijos šalių kontekste), kurie Lietuvos saugumo bei užsienio politiką analizuotų mažos valstybės perspektyvoje, tačiau ir jie ne tiek orientuojasi į mažumo diskursą, kiek naudojami mažumo koncepcija kaip analizės instrumentu. Atskirai galima paminėti Dovilės Jakniūnaitės aptariamą Lietuvos užsienio politikos identiteto apsibrėžtis, kur šalia minėto Rusijos grėsmės suvokimo ir orientacijos į Vakarus, išskiriama tarsi atskira Lietuvos kaip mažos valstybės dimensija, anot autorės, paremta valstybės mažumo suvokimo faktu, su kuriuo tenka arba priverčiama taikytis¹⁵⁸. Taigi šis mažumo diskurso tyrimas leis papildyti ir dar menkai pritaikytu kampu pažvelgti į Lietuvos identiteto nagrinėjimą – klausti ne tiek, kokia yra Lietuvos tapatybė, o kiek svarbus ir kaip suvokiamas mažumas, kiek plačiai jis gali būti laikomas Lietuvos identiteto (saugumo bei užsienio politikoje) dalimi. Mažumo diskursas Lietuvos atveju pristatomas išskiriant šias reikšmių grupes: 1) mažumo diskurso formavimo(si) tendencijos; 2) mažumo aktualizavimas identifikuojant santykį su Kitu; 3) mažų valstybių padėties tarptautinėje sistemoje vertinimas; 4) Lietuvos kaip mažos valstybės įtakos ir galios paieškos; 5) mažumo suvokimo apimtis – kokie ir kiek plačiai veikėjai ar grupės reaguoja į politinio elito kuriamas reikšmes; 6) mažumas kaip šalies identiteto dalis.

¹⁵⁴ Skirtingais nepriklausomybės laikotarpiais vyksta nuolatinė diskusija kuriam regionui – Baltijos šalių, Šiaurės ar Vidurio Europos, priklauso Lietuva. Pavyzdžiui, Evaldas Nekrašas, "Is Lithuania a Northern or Central European Country?" *Lithuanian political science yearbook 1999*, 2000. Mindaugas Jurkynas, „Trajectories of Regional Identities in Lithuania, Latvia and Estonia.“ *Lithuanian Political Science Yearbook*, 2005, 224–252. Kęstutis Paulauskas, „Picking regions, shedding myths, decoding acronyms.“ *Lithuanian foreign policy review*, 15/16, 2005, 51–64.

¹⁵⁵ Pavyzdžiui, Laurynas Jonavičius, „Geopolitical projections of new Lithuanian foreign policy.“ *Lithuanian foreign policy review*, 17, 2006, 16–41.

¹⁵⁶ Justinas Lingevičius, „Tapatybinės įtampos: Michailo Golovatovo paleidimo atvejis.“ Kn. Dovilė Jakniūnaitė (sud.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004-2014*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015, 76.

¹⁵⁷ Šešelgytė, 35.

¹⁵⁸ Dovilė Jakniūnaitė, „Kaip kalbėsime apie 2004-2014 m. Lietuvos užsienio politiką?“ Kn. Dovilė Jakniūnaitė (sud.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004-2014*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015, 20.

3.1.1. Mažumo diskurso formavimas

2014–2015 metus Lietuvos saugumo bei užsienio politikai didelę įtaką daro dvi aplinkybės – Krymo aneksija bei konfliktas Rytų Ukrainoje¹⁵⁹ ir dvejus metus trukusi kadencija Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje. Galima teigti, kad tų metų politikos sprendimus ir diskursą lemia reakcija į įvykius ir procesus vykstančius aplink¹⁶⁰ („viskas sukosi apie įvykius Ukrainoje ir Rusijos vertinimą <...> narystė Saugumo Taryboje ir pirmininkavimas joje irgi nenutolo nuo Ukrainos“¹⁶¹). Atlikus šaltinių atranką pagal pasirinktus kriterijus, aiškėja, kad politinio elito ir šalies vadovų tarpe mažumo diskursas daugiausiai formuojamas dviejų veikėjų – Lietuvos Respublikos Prezidentės Dalios Grybauskaitės ir Užsienio reikalų ministro Lino Linkevičiaus. Nei krašto apsaugos ministras, nei ministras pirmininkas ar Lietuvos ambasadorė Jungtinėse Tautose (tiesiogiai dirbusi Jungtinių Tautų Saugumo Tarybose) savo kalbose ar pareiškimuose nevartojo mažos valstybės konstrukcijos. Kyla du klausimai: kodėl prezidentės ir užsienio reikalų ministro pozicija gali būti laikoma reprezentatyvia? Kiek apskritai mažos valstybės idėja ir su ja susijęs diskursas Lietuvos atveju yra svarbus, jeigu formuluojamas tik kai kurių politinio elito atstovų?

Galima teigti, kad tiek prezidentė, tiek užsienio reikalų ministras 2014–2015 m. buvo pagrindiniais ne tik mažumo, bet apskritai Lietuvos saugumo bei užsienio politikos diskurso formuotojais. Įvykus Krymo aneksijai ir eskaluojantis konfliktui Ukrainos Rytuose, šalies vadovė itin didelį dėmesį skyrė šalies ir regiono saugumo klausimams („padėtis Ukrainoje kelia grėsmę viso regiono taikai ir saugumui“¹⁶²), kritiškai atsiliepė apie Rusijos vaidmenį (pavyzdžiui, pavadindama ją teroristine valstybe¹⁶³) ir ragino Vakarų stiprinti regioninį saugumą tiek Lietuvos, tiek užsienio spaudoje ar savo kalbose, taip pat inicijuodama konkrečius sprendimus ar susitarimus (pavyzdžiui, politinis Seimo atstovaujama partijų susitarimas dėl Lietuvos saugumo bei užsienio

¹⁵⁹ Kaip teigė prezidentė Dalia Grybauskaitė, „viskas priklauso nuo to, kaip elgsis Rusija. Kas vyks Ukrainoje ir kitose teritorijose.“ Šaltinis: „D. Grybauskaitė apie karines pratybas: nebijome – tik ruošiamės gintis.“ *Delfi.lt*, 2015. <<http://www.delfi.lt/video/aktualijos/d-grybauskaite-apie-karines-pratybas-nebijome-tik-ruosiames-gintis.d?id=67906012>> [žiūrėta 2016 03 12].

¹⁶⁰ Agnė Grinevičiūtė, „Lietuvos užsienio politika po 2004 metų: sėkmės ir nesėkmės.“ *Bernardinai .lt*, 2015. <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-11-24-lietuvos-uzsienio-politika-po-2004-metu-sekmes-ir-nesekmes/137620>> [žiūrėta 2016 03 15].

¹⁶¹ Dovilė Jakniūnaitė, „Lietuvos užsienio politika: girdima, bet siaura ir negatyvi.“ *Delfi.lt*, 2014. <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/d-jakniunaite-lietuvos-uzsienio-politika-girdima-bet-siaura-ir-negatyvi.d?id=66740428>> [žiūrėta 2016 02 13].

¹⁶² ELTA, BNS, „D. Grybauskaitė: po Ukrainos būsime mes.“ *Delfi.lt*, 2015. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/d-grybauskaite-po-ukrainos-busime-mes.d?id=67111888>> [žiūrėta 2016 03 03].

¹⁶³ BNS, „Dalia Grybauskaitė: Rusija yra teroristinė valstybė.“ *15min.lt*, 2014. <<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/dalia-grybauskaite-rusija-yra-teroristine-valstybe-56-467874>> [žiūrėta 2016 02 10].

politikos gairių¹⁶⁴). Užsienio reikalų ministras taip pat daug dėmesio skyrė padėčiai Ukrainoje ir jos vertinimui tiek Lietuvoje, tiek užsienyje, taip pat, būdamas šalies diplomatinės vadovu, aktyviai dalyvavo Lietuvos veikloje Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje¹⁶⁵. Todėl tiek prezidentė, tiek užsienio reikalų ministras viso Lietuvos politinio elito kontekste gali būti laikomi bene reikšmingiausiais saugumo bei užsienio politikos ir jos diskurso formuotojais 2014–2015 metais, kurių pozicija ar konstruojamos reikšmės gali būti pagrįstai laikomos reprezentatyviomis.

Atsakymas, kiek mažos valstybės idėja apskritai reikšminga Lietuvos tapatybei ir saugumo bei užsienio politikai – sudėtinga. Todėl tikimasi, kad atliekama detalesnė diskurso analizė leis aiškiau apibrėžti mažumo vietą tapatybės kontekste. Visgi keliamas uždavinys – ne nustatyti apimtį (tam reikėtų gerokai platesnio tyrimo laikotarpio), bet surasti reikšmes ir jas įvertinti bendrame kontekste. Viena aišku, kad mažumo reikšmių radimasis jau parodo refleksiją mažos valstybės tema, kuri, tikėtina, yra papildanti, o ne prieštaraujanti ar susikertanti su kitomis Lietuvos identiteto reprezentacijomis. Todėl koncentravimasis į mažumo diskursą neturėtų paneigti ar iškreipti bendro Lietuvos identiteto ir saugumo bei užsienio politikos konteksto.

Reikia pabrėžti, kad mažumo retorika randasi ne tiek pristatant ar aiškinant konkrečius priimamus sprendimus, kiek bendrai komentuojant ar vertinant esamą situaciją. Be to, mažos valstybės sąvoka dažnu atveju pasitelkiama interviu užsienio žiniasklaidai ar susitikimų su užsienio lyderiais metu. Mažos valstybės idėjos transliavimas už Lietuvos sienų gali būti matomas kaip būdas formuoti kitų šalių supratimą apie Lietuvą, pristatyti jos identitetą (ne tik kaip Aš suvokiu save, bet ir kaip mane mato Kiti, arba kaip Aš noriu, kad mane matytų). Taigi kalbėjimas apie Lietuvą kaip mažą valstybę daugiau skleidžiasi ne kaip sprendimų legitimizavimo priemonė (juos galima susieti daugiau netiesiogiai), bet bendresnio suvokimo (apsibrėžimo) apie valstybę formavimas tiek nacionaliniu, tiek tarptautiniu lygmeniu.

3.1.2. *Maža valstybė šalia didelio Kito*

Turint omenyje, kad pateikiami rezultatai remiasi diskurso, formuojamo konkrečių veikėjų reikšmių analize, itin sudėtinga aiškiai atskirti metodologiniame modelyje įvardintas dydžių

¹⁶⁴ „Lietuvos Respublikos Seime atstovaujimų politinių partijų susitarimas dėl 2014–2020 metų Lietuvos Respublikos užsienio, saugumo ir gynybos politikos strateginių gairių.“ *Lrs.lt*, 2014. <<http://www3.lrs.lt/docs2/RIGVVKWU.PDF>> [žiūrėta 2016 03 25].

¹⁶⁵ Pavyzdžiui, užsienio reikalų ministras ne tik dalyvaudavo posėdžiuose, bet Lietuvos pirmininkavimo Saugumo Tarybai metu pirmininkavimo dvejiems Saugumo Tarybos debatams dėl žurnalistų saugumo ir užsienio teroristų kovotojų. Šaltinis: BNS, „L. Linkevičius pirmininkaus JT Saugumo Tarybos debatams.“ *Delfi.lt*, 2015. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/1-linkevicius-pirmininkaus-jt-saugumo-tarybos-debatams.d?id=68077884>> [žiūrėta 2016 02 15].

kategorijas ir pagal jas suskirstyti surandamas reprezentacijas. Todėl siekiant nuoseklaus pristatymo, įmanomas tik sąlyginis pateikiamų rezultatų kategorizavimas pagal apsibrėžtus dydžius.

Nors bendrai tyrimo laikotarpiu ir padėties Ukrainoje kontekste aktyviai diskutuojama apie NATO ir JAV vaidmenį regione¹⁶⁶ (politinį ir karinį pasiruošimą laikytis įsipareigojimų ir ginti Baltijos šalis atakų atveju¹⁶⁷) ir Lietuvos pastangas pasiekti didesnes saugumo garantijas, tačiau į mažumo diskursą (taigi ir jo aktualumo lauką) nepatenka diskusijos apie sąjungininkus, laikytinus Lietuvai neišvengiamais jos saugumo bei užsienio politikoje¹⁶⁸, nėra teisinamas siekis dar intensyviau bendradarbiauti ir šlietis prie, pavyzdžiui, JAV¹⁶⁹. Mažumas aktualizuojamas tik santykių su Rusija kontekste. Kaip teigė Užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius: „pažiūrėkite į žemėlapi – Lietuvos dydį ir mūsų didelę didelę kaimynę“¹⁷⁰. Taigi per palyginimą identifikuojamas, visų pirma, fizinis skirtumas, kuris be jokių papildomų detalių savaime formuoja negatyvaus santykio įspūdį – kaimyninė valstybė yra Kita pirmiausiai todėl, kad didelė. Mažumas nefiksuoja kaip nuolatinė egzistencinė būseną ar išankstinę sąlygą (ką siūlo į objektyvius apibrėžimo kriterijus besiorientuojantys mažų valstybių teoretikai), bet diskurse iškyla, visų pirma, santykiyje su Rusija, kur neišvengiamas gyvenimas šalia didelio Kito dydžio skirtumą daro problemišku („Rusijos santykiai su Lietuva nėra ir negali būti simetriški“¹⁷¹).

Diskurse, ypatingai prezidentės Dalios Grybauskaitės retorikoje, susipina keletas skirtingų veiksnių: pirmiausiai, fizinio ir norimo dydžio derinimas – pabrėžiamomis ambicijomis siekiama paneigti mitą, kad maža šalis yra tik silpna ir nepajėgi įveikti didelio Kito: „siekiame parodyti Kremlui, kad maža šalis apsigins. Neleisime lengvai mūsų užimti <...> nebijome

¹⁶⁶ Pavyzdžiui, NATO greitojo reagavimo pajėgų sukūrimas, JAV karių rotacinio buvimo Rytų Europoje tęsimas, (šaltinis: Eglė Samoškaitė, „atgarsiai iš NATO susitikimo: tokios garantijos patikimos.“ *Delfi.lt*, 2014. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/atgarsiai-is-nato-susitikimo-tokios-garantijos-patikimos.d?id=65752274>> [žiūrėta 2016 02 15]), kalbama apie tiesiogines JAV saugumo garantijas (šaltinis: BNS, „D. Grybauskaitė: NATO Baltijos šalyse atgrasys priešiškas valstybes.“ *Lzinios.lt*, 2014. <<http://lzinios.lt/lzinios/Lietuva/d-grybauskaite-nato-baltijos-salyse-atgrasys-priesiskas-valstybes/181087>> [žiūrėta 2016 02 15]), JAV karinės technikos dislokavimas Lietuvoje ir kitose regioninėse NATO šalyse (šaltinis: BNS, „Patvirtino: JAV dislokuos karinės technikos Lietuvoje.“ *Delfi.lt*, 2015. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/patvirtino-jav-dislokuos-karines-technikos-lietuvoje.d?id=68326270>> [žiūrėta 2016 02 15]).

¹⁶⁷ Dovilė Jakniūnaitė, „A Small State in the Asymmetrical Bilateral Relations: Lithuania in Lithuanian-Russian Relations since 2004.“ *Baltic Journal of Political Science*, 4, 2015, 79.

¹⁶⁸ Jakniūnaitė, *Kaip kalbėsime apie 2004-2014 m. Lietuvos užsienio politiką?*, 20.

¹⁶⁹ Tiesa, susitikimo su JAV valstybės sekretoriumi John Kerry metu Linas Linkevičius teigė, kad „nors esame maža šalis, bet mes stengiamės būti aktyvūs, laimingi ir besididžiuojantys, kad galime dalintis panašiais prioritetais su Jungtinėmis Amerikos Valstijomis <...>“ (šaltinis: „Remarks with Lithuanian Foreign Minister Linas Linkevičius.“ *State.gov*, 2015. <<http://www.state.gov/secretary/remarks/2015/03/238667.htm>> [žiūrėta 2016 04 15]). Taigi galima pastebėti draugiško ryšio tarp mažos Lietuvos ir didelių JAV pabrėžimą, tačiau teiginys „dalintis panašiais prioritetais“ referuoja į lygiavertį bendradarbiavimą ir tarpusavio suvokimą, o ne sekimą iš paskos, paremtą galios ar dydžio skirtumais, naudos siekimu.

¹⁷⁰ „Lithuania Seeks U.S. Support Against Russian Aggression.“ *Npr.org*, 2014. <<http://www.npr.org/2014/10/06/354124224/lithuania-seeks-u-s-support-against-russian-aggression>> [žiūrėta 2016 03 15].

¹⁷¹ Jakniūnaitė, *A Small State in the Asymmetrical Bilateral Relations: Lithuania in Lithuanian-Russian Relations since 2004*, 88.

nieko“¹⁷². Tokios pozicijos laikosi ir Užsienio reikalų ministras Linas Linkevičius, teigęs, kad „esame maža šalis ir turime pasiruošti ginti save“¹⁷³. Dominuoja savarankiškumo linija: teiginiais „turime pasiruošti“, „nebijome nieko“, iš vienos pusės, formuojama pasitikėjimo savimi ir savo jėgomis idėja (ambicija savarankiškai užsitikrinti savo saugumą), kita vertus, galimai siunčiama žinia dydžiu pranašesniai Kitam, kad fizinis asimetriškumas nėra lemiamas veiksnys galimame konflikte. Toks referavimas į savo galimybes savotiškai prieštarauja Rothstein teiginiui, kad maža valstybė pirmiausiai yra ta, kurios lyderiai suvokia, kad šalis, veikdama viena, neturės reikšmingos įtakos¹⁷⁴. Nors įtaka ir šalies gynyba nėra visiškai tapatūs tikslai, tačiau surandama retorika parodo, kad šalies mažumo aktualizavimas neveda prie silpnumo pripažinimo – greičiau atvirksčiai.

Pasiremiama ir sėkmės atvejais, pavyzdžiui, į saugumo darbotvarkę įtrauktu energetiniu sektoriumi: „Lietuva įrodė, kad būdama maža valstybė, ji gali viena, be niekieno pagalbos pastatyti suskystintų gamtinių dujų terminalą“¹⁷⁵. Akcentas „gali viena, be niekieno pagalbos“ sustiprina noro būti savarankiškiems ir nepriklausomiems reikšmes. Atsiranda savotiškas supriešinimas – nors maža (fizine prasme), tačiau gali veikti viena ir pasiekti užsibrėžtus tikslus (peržengia struktūrinius ar resursų ribotumus), netgi mesti iššūkį teritorijos, populiacijos, ekonomikos, kariuomenės dydžiu gerokai pranašesnei kaimynei. Taigi mažumas matomas ne kaip trūkumas, bet sąlyga, kurią priėmus, būtina aktyviai ir savarankiškai veikti: „svarbiausia – išlaikyti šaltą protą, orumą ir pasitikėjimą savimi, ir niekada neleisti, kad mus – net tokią mažą valstybę kaip Lietuva – kas nors spardyto dar kartą“. Sakinio segmentas „net tokią mažą valstybę“ vėlgi referuoja į fizinį dydį, tačiau jis nėra kliūtis „išlaikyti šaltą protą, orumą ir pasitikėjimą savimi“ ir nepasidavimą jei kas nors mėgins „spardyti dar kartą“ – Lietuva „pasiruošusi iššauti“¹⁷⁶.

Ryšėja suvereniteto dydžio apibrėžimas – Rusijos karinė grėsmė mažumo diskurse matoma kaip pagrindinis ir tiesioginis pavojus valstybei patvirtinant tezę, kad Rusija išlieka vienu labiausiai saugumizuotų objektų¹⁷⁷ ir šalies užsienio politikos leitmotyvų¹⁷⁸. Taigi mažos valstybės

¹⁷² „Lietuva imituoja „žaliųjų žmogeliukų karą, žvilgčiodama į maskvą.“ *Lrp.lt*, 2015. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuva-imituoja-zaliuju-zmogeliuku-kara-zvilgciodama-i-maskva/prezidente-ziniasklaidoje-spaudoje/22682>> [žiūrėta 2016 03 03].

¹⁷³ Jeremy Shapiro, Hannah Thoburn, „The Russian threat to Lithuania: An interview with Foreign Minister Linas Linkevičius.“ *Brookings.edu*, 2015. <<http://www.brookings.edu/blogs/order-from-chaos/posts/2015/02/25-interview-lithuania-russia-threats-linkevicius>> [žiūrėta 2016 03 03].

¹⁷⁴ Keohane, 293.

¹⁷⁵ BNS, „D. Grybauskaitė: Lietuva įrodė, kad gali viena pastatyti SGD terminalą.“ *Ekonomika.tv3.lt*, 2014. <<http://ekonomika.tv3.lt/naujiena/d-grybauskaite-lietuva-irode-kad-gali-viena-pastatyti-sgd-terminala-53376.html>> [žiūrėta 2016 02 20].

¹⁷⁶ Rita Miliūtė, LRT.lt, „D. Grybauskaitė: turėsime iššauti, jei kas nors bandys mus okupuoti.“ *Diena.lt*, 2014. <<http://www.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/d-grybauskaite-turesime-issauti-jei-kas-nors-bandys-mus-okupuoti-619528>> [žiūrėta 2016 03 05].

¹⁷⁷ Dovilė Jakniūnaitė, „Baltijos valstybės ir Rusija: liminali dvišalių santykių būseną.“ *Politologija*, 71, 2013, 41.

¹⁷⁸ Jakniūnaitė, *A Small State in the Asymmetrical Bilateral Relations: Lithuania in Lithuanian-Russian Relations since 2004*, 87.

suvereniteto apsauga atsiremia į kietojo saugumo užsitikrinimą. Ar tik dydžio skirtumai lemia Rusijos sugrėsminimą? Mažumo suvokimas saugumo kontekste įgauna keletą dimensijų – didelis Kitas pavojingas ne tik todėl, kad yra didelis fizine prasme, bet istorijoje jau susidurta su pavojumi ir suvereniteto netekimu. Perfrazuojant Maria Malksoo, pasikeitusi saugumo situacija regione iškelia klausimą ar tikrai praeitis jau yra praeitis¹⁷⁹ – juntama istorijos pasikartojimo (okupacijos ar konflikto) baimė, tiesiogiai siejama su Rusijos karine grėsme ir ekspansionizmu. Taigi ne tik geografinė padėtis (buvimas šalia didelio Kito), bet ir istorinė atmintis palaiko nuolatinį egzistencinį nerimą¹⁸⁰ dėl išlikimo, o kartu tampa dar vienu reikšmingu veiksniu, darančiu įtaką mažumo vaizdinio aktualizavimui ar netgi reproduktivumui (maža valstybė jau patyrusi suverenumo netekimą dėl didelio Kito).

Bendrai tariant, pasakojimas apie buvimą maža ir poreikį vystyti savo savarankiškumą (pirmiausiai per gynybą) tampa valstybės subjektiškumo įrodymu ir kartu saugumo bei užsienio politikos darbotvarke – siekti užsitikrinti kuo daugiau savarankiškumo grėsmių akivaizdoje (suvereniteto garantijų) ir neleisti kartotis istorijai paneigiant istoriškai susiklosčiusį vaizdinį apie didelių šalių viršenybę mažųjų atžvilgiu. Galbūt tai vienas iš galimų atsakymų, kodėl mažumas nesiejamas su partnerių ir didesnės pagalbos noru – tai reikštų silpnumo ar ribotumo pripažinimą, taip pat pasitikėjimo ir atsakomybės už savo saugumą perleidimą nors ir draugiškiems, bet taip pat dideliems Kitiems, kurių vaidmuo ir pagalba istorijoje taip pat laikoma kontroversiška.

Šiame kontekste atsiranda savotiška polemika su anksčiau pristatytais realistams būdingais aiškinimais, kad anarchinėje sistemoje vienintelės alternatyvos mažoms šalims – šlietis arba balansuoti prieš didesnes šalis¹⁸¹, nes tik jos gali užtikrinti mažųjų išlikimą¹⁸². Reikia pripažinti, kad išlikimo klausimas yra bene pagrindinis tiriamame Lietuvos mažumo diskurse (Lamoreaux teigtų, kad saugumas yra pagrindinis tikslas ne tik mažoms, bet ir bet kuriai kitai valstybei¹⁸³). Tačiau šliejimosi reikšmės nėra formuluojamos. Atvirkščiai – esant įtampai tarp Lietuvos ir dydžiu pranašesnio grėsmingo Kito savarankiška gynyba, įtvirtinanti šalies suvereniteto ir subjektiškumo faktą, tampa raktine. Taigi Lietuvos politinio elito atstovų formuluojamos reikšmės polemizuoja su Rothstein teiginiu apie mažoms šalims reikalingą išorinę pagalbą¹⁸⁴.

Be abejo, negalima atmesti fakto, kad Lietuva jau yra NATO narė – vadinasi, prisijungusi prie aljanso, kuris turėtų padėti užsitikrinti saugumą užpuolimo atveju (saugumo

¹⁷⁹ Maria Malksoo, *The Politics of Becoming European: A Study of Polish and Baltic Post-cold War Security Imaginaries*, London, New York: Routledge, 2010, 85.

¹⁸⁰ Jakniūnaitė, *Kaip kalbėsime apie 2004-2014 m. Lietuvos užsienio politiką?*, 21.

¹⁸¹ Thorhallsson, *Small States in the UN Security Council: Means of Influence?*, 145.

¹⁸² Steinmetz, Wivel, *Introduction*, 8.

¹⁸³ Lamoreaux, 568.

¹⁸⁴ Keohane, 57.

garantijų perleidimas dideliam Kitam). Galbūt todėl nebėra svarbu diskurse daug dėmesio skirti savo santykio su NATO ar JAV reflektavimui įpainiojant ir mažumo reikšmes. Tačiau Lietuva tarsi neigia kitą siūlomą aiškinimą, kad maža valstybė, tapusi sąjungininke su stipresne, turėtų būti pakankamai pasyvi, nes nebėra poreikio taip aktyviai rūpintis savo saugumu¹⁸⁵ – taigi užimti saugumo vartotojos poziciją. Aptartos reikšmės kaip tik prieštarauja tokiai mažų valstybių elgesi aiškinančiai tezei ir rodo priešingą tendenciją – aktyvus gynybinis pasirengimas tampa maža apibrėžiamos šalies saugumo prioritetu. Vis dėlto galima teigti, kad apibendrinančius elgesio būdus formuojantys teoretikai praleidžia ne tik dydžio aktualumo, bet ir jo reikšmingumo problemą, t.y. neatsižvelgiama, kada dydžio argumentas naudojamas ne tik kaip savęs identifikavimo priemonė, bet ir būdas nustatinėti ar pateisinti politinę darbotvarkę (dydis kaip politinė, o ne konceptualinė ar empirinė sąvoka).

Kaip minėta, mažumo retorika nėra tiesiogiai vartojama aiškinant vienus ar kitus priimamus sprendimus, tačiau toks buvimo maža ir noro būti savarankiška valstybe leitmotyvas, jo formavimas bendrame saugumo bei užsienio politikos diskurse gali būti matomas ir kaip visuomenėje kontraversiška priimtų sprendimų, susijusių su finansavimo gynybai didinimu, šauktinių grąžinimu ir kt., legitimizavimu. Galima sakyti, pats mažumas, kiek jis susijęs su poreikiu pasiruošti gynybai ir savo ribotumo suvokimu, saugumizuojamas tam, kad būtų galima imtis nepaprastų priemonių¹⁸⁶. Taigi keliama prielaida, kad fizinio dydžio aktualizavimas ir buvimo maža kontekstualizavimas konkrečiuose saugumo iššūkiuose gali būti naudojamas ir darbotvarkės formavimui ar sprendimų pateisinimui.

3.1.3. Maža valstybė tarptautinėje sistemoje

Fizinis Lietuvos dydis svarbus ne tik konkrečiame santykiyje su didele Rusija, bet ir vertinant šalį sistemos lygmenyje. Dominuojanti užsienio reikalų ministro formuojamų reikšmių linija – tarptautinė sistema neturėtų veikti vadovaujantis šalių skirstymu į dideles ir mažas, o

¹⁸⁵ Lamoreaux, Galbreath, 6.

¹⁸⁶ 2015 m. daugiau nei už milijoną eurų įsigyta įvairių ginklų (BNS, „Lietuva ginkluojasi: įsigijo ginklų už milijoną eurų.“ *Delfi.lt*, 2015. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuva-ginkluojasi-isingijo-ginklu-uz-milijona-euru.d?id=68409682>> [žiūrėta 2015 03 20]). Vienas esminių sprendimų – 2015 m. grąžinta šauktinių kariuomenė. Teigta, kad Lietuvai būtina stiprinti šalies gynybinius pajėgumus reaguojant į pasikeitusią geopolitinę situaciją (šaltinis: BNS, Šarūnas Černiauskas, „VGT sprendimas: atėjo laikas grąžinti privalomąją karo tarnybą.“ *Delfi.lt*, 2015. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vgt-sprendimas-atejo-laikas-grazinti-privalomaja-karo-tarnyba.d?id=67259680>> [žiūrėta 2016 03 20]). Taigi, kartu su diskurso formavimu, priimti ir konkretūs sprendimai, kurių vienas pagrindinių tikslų, kaip teigia Krašto apsaugos ministras Juozas Olekas, prieš atgrasymas arba pasirengimas reaguoti į priešiškus veiksmus (šaltinis: Rūta Pukėnė, „Karas Ukrainoje privertė Lietuvą padaryti išvadas.“ *Delfi.lt*, 2015. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/karas-ukrainoje-priverte-lietuva-padaryti-ismivas.d?id=67123176>> [žiūrėta 2015 03 20]).

siekiami valstybių lygiateisiškumo: „visiškai nesvarbu – tai didelė ar maža valstybė – niekas neturi teisės priimti sprendimus už ją“¹⁸⁷. Nors tokiu teiginiu tarsi siekiama paneigti dydžio svarbą, jį padaryti reliatyviu, tačiau pats skirties minėjimas (egzistuoja didelės ir mažos valstybės) tą dydžio skirtumą aktualizuoja. Pagrindinė sistemos problema, užsienio reikalų ministro manymu, nepagrįsta yra didžiųjų šalių viršenybė mažųjų atžvilgiu: „didelės vertybės neturėtų būti dideliems veikėjams ir mažos valstybės mažiems veikėjams. Jie turi būti lygūs“¹⁸⁸. Imperatyvinė forma „turi būti“ parodo, kad šiuo metu valstybės nėra lygios, tai dar turi būti pasiekta. Galima sakyti, tarptautinė sistema, kurioje egzistuoja valstybių įtakos disbalansas, paremtas jų fizinio dydžio skirtumais, tampa savotišku Kitu, nes išlieka neigiamos įtakos pavojus: „praėjo laikai, kai didelės šalys nusprendžia mažų šalių likimą. Kiekviena tauta turi teisę į savo valstybę ir niekas negali nurodinėti, kaip ji turi gyventi, nepaisant šalis didelė ar maža“¹⁸⁹.

Frazė „teisę į savo valstybę“ atskleidžia vyraujančią modernų mąstymą – šalys vis dar turi kovoti už savo valstybingumą ir suverenitetą, tokią teisę vis dar reikia įtvirtinti ir ji aktualiausia būtent mažoms valstybėms (ryškėja, kaip teigia Gražina Miniotaitė, Lietuvai būdingas erdvės traktavimas, paremtas modernia suvereniteto politika¹⁹⁰). Taigi nors, atrodytų, užsienio reikalų ministras kalba apie tarptautinę sistemą kaip visumą, svarbiausia jam mažos valstybės (Lietuvos) padėtis toje sistemoje, kuri iki šiol remiasi šalių dydžio nulemtu nelygiavertiškumu ir yra matoma kaip Kita („Lietuvai ir kitoms mažoms valstybėms, kurios siekia apsaugoti savo teises ir interesus tiek globaliame pasaulyje, tiek artimoje kaimynystėje“¹⁹¹).

Kalbėjimas apie sistemą neatsiejamas nuo konteksto, kuriame aptariamos reikšmės yra formuluojamos. Lietuvos kadencija Saugumo Taryboje (įrodanti šalies išitraukimą į tarptautinius procesus sėdint prie vieno stalo su didžiosiomis valstybėmis) sutapo su Ukrainos krize ir Rusijos grėsmės eskalacija Lietuvoje. Todėl negalima atmesti ir to, kad teiginiai apie šalių lygiavertiškumą ir nepateisinamą didelių šalių siekį nurodinėti mažoms yra pirmiausiai adresuojami Rusijai: „mažoms valstybėms Chartijos nuostatos ir tarptautinės teisės normos yra pirmo svarbumo. Mes neturime tankų, raketų paleidėjų ir sunkios ginkluotės, kuri niokoja Rytų Ukrainą. Pagarba tarptautinei teisei, jos normoms ir principams, įtvirtintiems Jungtinių Tautų Chartijoje yra mūsų

¹⁸⁷ L. Linkevičius: *kalbame apie visos Europos saugumo architektūrą*, <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/l-linkevicius-kalbame-apie-visos-europos-saugumo-architektura.d?id=66501138>>.

¹⁸⁸ *Lithuania Seeks U.S. Support Against Russian Aggression*, <<http://www.npr.org/2014/10/06/354124224/lithuania-seeks-u-s-support-against-russian-aggression>>.

¹⁸⁹ Rayyan Sabet-Parry, „Lithuania President calls Russia ‘Terrorist State’.“ *Baltictimes.com*, 2014. <<http://www.baltictimes.com/news/articles/35799/>> [žiūrėta 2016 03 05].

¹⁹⁰ Gražina Miniotaitė, „Tapatybės paieškos šiuolaikinėje Lietuvos užsienio politikoje: tarp Šiaurės ir Rytų dimensijų.“ *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2004, 2005*, 88.

¹⁹¹ „Lithuania at UN Security Council.“ *Urm.lt*, 2014. <<https://www.urm.lt/default/en/foreign-policy/lithuania-in-the-region-and-the-world/international-organizations/united-nations/lithuanias-involvement-in-activities-of-the-united-nations-security-council>> [žiūrėta 2016 03 03].

gynybos pagrindas“¹⁹². Matomos bendrumo su kitomis mažomis šalimis paieškos, kuris turėtų būti pirmiausiai pagrįstas fiziniu panašumu ir požiūriu į tarptautinę sistemą (pagarba tarptautinei teisei). Nors „mes“ ir „mūsų“ šiame kontekste pakankamai abstraktus, tačiau jis įtvirtina skirties elementą (egzistuoja Mes – mažos valstybės, ir Jos – didelės valstybės), kuris tuo pat metu ir išryškintas ir neigiamas. Taigi kritika sistemai diskurse netapatinama su Saugumo Taryba (pavyzdžiui, nepasitenkinimu nuolatinių narių veto teise), bet remiasi mažų ir didelių valstybių skirtimi ir nelygybe (tarsi vis dar gyvenama anarchijos ir galios svarstyklių sąlygomis). Tarptautinė sistema, nors Lietuva tuo metu ir yra nenuolatine Saugumo Tarybos narė, nematoma kaip institucionalizuota ar paremta šalių bendradarbiavimu, kur mažų ir didelių valstybių problemas būtų galima spręsti institucinėmis reformomis.

Ryšėja įdomi diskurse surandamų reikšmių ir mažų valstybių teorijos sąveika. Vienas iš teorinių argumentų, teigiančių mažoms valstybėms būdingą elgesį – jos itin palaiko tarptautines normas¹⁹³ (atsvara didžiųjų galių resursų pranašumui), o tarptautinių organizacijų, tokių kaip Saugumo Taryba, kontekste, save pozicionuoja normų antreprenerėmis¹⁹⁴. Atrodytų, kad Linkevičiaus formuluojama mažų valstybių vietos sistemoje samprata, viena vertus, prisideda prie formuluojamos teorijos pagrįstumo, kita vertus, pati ministro retorika gali būti suvokiama kaip bandymas konceptualizuoti, tam tikra prasme „teorizuoti“ požiūrį į mažą valstybę. Tačiau kalbėjimas apie tarptautinę teisę ir normas, kaip minėta, skleidžiasi dviejų svarbių aplinkybių – Rusijos grėsmės ir pačios sistemos kaip savotiško Kito, užprogramuojančio šalių nelygiavertiškumą – kontekste. O ir pati tarptautinės teisės svarba remiasi ne labiau postmoderniu požiūriu į saugumą ar sistemos veikimą, bet fizine skirtimi ir svarstymais dėl kietojo saugumo užsitikrinimo. Taigi empiriniai duomenys rodo, kad kontekstas ir klausimas, kada ir kokiomis aplinkybėmis buvimas maža (ir siejimas su tam tikru elgesiu) yra svarbus, neišvengiami. Todėl atrodo, kad apibendrintas teigimas apie nepriklausomus ir priklausomus kintamuosius (mažos valstybės palaikys tarptautinę teisę, nes yra mažos) yra ribotas¹⁹⁵ – tikėtina, kad Linkevičiaus pozicija nėra universali, o keistųsi ir varijuotų priklausomai nuo konteksto, kiek mažumas politinio elito atstovams išliktų aktualiu mąstant apie tarptautinę sistemą, jos veikimą ar pačios Rusijos vaidmenį.

¹⁹² „Prospects for Protecting People Improve When Sovereignty Not Viewed as ‘Wall or Shield’, Secretary-General Tells Security Council in Ministerial Debate.” *Un.org*, 2015. <<http://www.un.org/press/en/2015/sc11793.doc.htm>> [žiūrėta 2016 03 20].

¹⁹³ Kotchikian, 6.

¹⁹⁴ Thorhallsson, *Small States in the UN Security Council: Means of Influence*, 140.

¹⁹⁵ Teigiama, kad tarptautinės teisės palaikymas yra vienas iš visoms mažoms valstybėms būdint užsienio politikos bruožų. Šaltinis: Asbed Kotchikian, 6.

3.1.4. Maža, bet didelė valstybė

Užsienio reikalų ministerija savo pranešime teigė, kad Lietuva kadencijos Saugumo Taryboje metu kėlė klausimus dėl smurto prieš moteris ir vaikus konfliktuose, atsakomybės už nusikaltimus žmonijai ir tarptautinės humanitarinės teisės pažeidimus. Taip pat daug dėmesio skirta įvairiems konfliktams, žurnalistų saugumui konflikto zonoje, smulkių ginklų plitimui ir kt.¹⁹⁶ Tačiau nei vienas iš šių klausimų neaptarinėjamas mažumo diskurse – buvimas maža valstybe nėra svarbus globalių problemų kontekste. Jis tampa aktualus kalbant apie Lietuvos pagalbą Ukrainai¹⁹⁷, kuri matoma kaip viena iš šalies prioritetinių saugumo bei užsienio politikos kryptių ne tik Lietuvoje, bet ir Lietuvai prisidedant prie darbotvarkės Saugumo Taryboje formavimo¹⁹⁸. Būtent per pagalbos Ukrainai kontekstą, nors persipina tiek fizinio ar net norimo dydžių reikšmės, skleidžiasi požiūris į mažos valstybės politinį dydį.

Mažumas suvokiamas ne tik kaip stiprybė, bet pripažįstama ir ribota veikimo galimybė: „mes stengiamės daryti ką galime geriausiai, bet esame maža šalis“¹⁹⁹. Prezidentė taip pat iš dalies pripažino, kad lemiamo vaidmens Lietuva sprendžiant konfliktą atlikti negali: „būdama maža valstybe, Lietuva nepadarys skirtumo šiame konflikte, bet mes teikiame pagalbą visose teritorijose“²⁰⁰. Sunku apibendrinti, kokiomis reikšmėmis mažumas matomas kaip trūkumas, kuo remiasi politinio dydžio apibrėžimas – nepakankamais finansiniais ištekliais, galimybe teikti įrangą, ginkluotę ar kitą materialią pagalbą, o galbūt omenyje turima tarptautinės įtakos, galinčios paveikti konkrečius sprendimus ar veikėjus, ribotumą. Visgi šios reikšmės parodo paties mažumo suvokimo daugiabriauniškumą: kai kalbama apie savo gynybą ir savarankiškumo užsitikrinimą, nėra keliamos

¹⁹⁶ „Lietuvos darbas Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje.“ *Urm.lt*, 2014. <<http://www.urm.lt/default/lt/lietuvos-darbas-jungtiniu-tautu-saugumo-taryboje-lt/lietuvos-darbas-jt-saugumo-taryboje-nuotraukose>> [žiūrėta 2016 03 04].

¹⁹⁷ Lietuvos pagalbos Ukrainai pastangos apibrėžiamos kaip sistemingas ir nuoseklus valstybių partnerių aktyvių veiksmų reaguojant į Rusijos Federacijos įvykdytus tarptautinės teisės pažeidimus siekis bei nuoseklus ir principingas Krymo aneksijos nepripažinimo politikos įgyvendinimo užtikrinimas. Būdama Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos nenuolatinė narė, 2014 m. vasario mėnesį Lietuva įtraukė Ukrainos klausimą į Saugumo Tarybos darbotvarkę ir tokiu būdu užtikrino, kad neteisėti Rusijos veiksmai išliktų tarptautinės bendruomenės dėmesio centre. 2014 m. situacija Ukrainoje buvo vienas dažniausiai Saugumo Tarybos aptariamų klausimų. Šaltinis: „URM pareiškimas dėl paramos Ukrainai Jungtinėse Tautose.“ *Mission-ce.mfa.lt*, 2015. <<https://mission-ce.mfa.lt/default/lt/naujienos/urm-pareiškimas-del-paramos-ukrainai-jungtinese-tautose->> [žiūrėta 2015 03 15].

¹⁹⁸ „Lietuvos darbas Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje.“ *Urm.lt*, 2014. <<http://www.urm.lt/default/lt/lietuvos-darbas-jungtiniu-tautu-saugumo-taryboje-lt/lietuvos-darbas-jt-saugumo-taryboje-nuotraukose>> [žiūrėta 2016 03 04].

¹⁹⁹ Associated Press, „Lithuania wants NATO battalion as ‘security guarantee’.“ *Dailymail.co.uk*, 2015. <<http://www.dailymail.co.uk/wires/ap/article-3101358/Lithuania-wants-NATO-battalion-security-guarantee.html>> [žiūrėta 2016 04 25].

²⁰⁰ . Lietuva buvo viena iš JT Generalinės Asamblėjos priimtos rezoliucijos dėl Ukrainos teritorinio vientisumo bendraautorijų. Šimtui šalių balsavus už šią rezoliuciją ir tik 11 prieš, buvo pasiūsta aiški žinia, kad tarptautinė bendruomenė gerbia Ukrainos nepriklausomybę, teritorinį vientisumą ir suverenitetą. Lietuva nuolat siekė atkreipti tarptautinės bendruomenės dėmesį į žmogaus teisių pažeidimus Rusijos okupuotame Kryme. Šaltinis: *Lietuvos darbas Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje*, <<http://www.urm.lt/default/lt/lietuvos-darbas-jungtiniu-tautu-saugumo-taryboje-lt/lietuvos-darbas-jt-saugumo-taryboje-nuotraukose>>.

abejonės, mažumas (galbūt todėl, kad labiau suvokiamas kaip fizinis, bet ne politinis bruožas) nematomas kaip priešvara keliamoms ambicijoms. Kai nuo savęs pereinama prie vaidmens platesniu mastu, įtakos ir pagalbos kitiems veikėjams, atsiranda nepasitikėjimo ar net silpnumo pripažinimo reprezentacijos. Tokios varijuojančios reikšmės parodo, kad apibendrinimai apie mažą valstybę išlieka santykiniai ir priklausomi nuo situacijos, kuriose veikiama ir tas mažumo diskursas formuojamas.

Visgi ribotumo pripažinimas daugiau momentinis. Buvimas maža valstybe lieka tik fizinio dydžio faktas, o politinis ir norimas dydžiai formuluojami kaip būdai jį peržengti: „turime prisidėti [prie Ukrainos konflikto sprendimo – J. L.] savo kukliomis, bet vis dėlto reikšmingomis pastangomis. Jau įrodėme, kad ir maža šalis gali daug pasiekti“²⁰¹, „maža šalis gali pasiekti daug, jei sutelkia jėgas“²⁰². Buvimas maža ir „galinčia daug pasiekti“ nėra vienas iš kito plaukiantys veiksniai, greičiau galimybės, formuluojamos per kontrastą mažumui – „kuklios, bet reikšmingos“ pastangos sufleruoja, kad fizinio dydžio apribojimai dar nereiškia veikimo ribotumo – egzistuoja kiti reikšmingos įtakos būdai. Politinio dydžio ištekliai nėra įvardijami, nepateikiamos charakteristikos, kuo Lietuva, *maža valstybė*, pasižymi ir geba pastangas paversti „reikšmingomis“. Linkevičiaus teiginys, kad „mažos šalys nesuteikia galvos skausmo, tačiau jos gali ir kažką padaryti“²⁰³, parodo, kad tarsi ieškoma mažų valstybių vietos ir bandymo apibrėžti galimą veiklą, bet frazė „kažką padaryti“ sufleruoja, kad aiškaus žinojimo nėra. Svarbiau įrodyti savo galėjimą kaip subjektiškumo pasireiškimą²⁰⁴, nei eksplicitiškai formuluoti Lietuvos kaip mažos valstybės požymių ar veikimo principų, atskleidžiančių politinį dydį, rinkinį.

Vis dėlto kai kurie politinį dydį atspindintys veiksniai pastebimi. Pavyzdžiui, Lietuva, kaip teigia ir užsienio reikalų ministras, stipriai prisidėjo prie Ukrainos klausimo išlaikymo tarp Saugumo Tarybos prioritetų: jis per dvejus metus svarstytas trisdešimt kartų, Lietuvos iniciatyva dėl Rusijos veiksmų Ukrainoje surengta 11 posėdžių²⁰⁵. Taigi darbotvarkės formavimas gali būti matomas kaip minkštosios galios ir įtakos išteklius²⁰⁶: „net ir mažos šalys gali padėti Ukrainai.

²⁰¹ L. Linkevičius: *kalbame apie visos Europos saugumo architektūrą*, <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/l-linkevicius-kalbame-apie-visos-europos-saugumo-architektura.d?id=66501138>>.

²⁰² „L. Linkevičius pabrėžė Lietuvos vaidmenį remiant Ukrainą.“ *Lrt.lt*, 2014. <<http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/85477>> [žiūrėta 2016 03 05].

²⁰³ „Linus Linkevičius: Lietuvai išreikšti save ir ginti savo interesus – kilnus, tačiau labai sudėtingas tikslas.“ *Ktu.edu.lt*, 2016. <<http://ktu.edu.lt/socialiniu-humanitariniu-mokslu-ir-menu-fakultetas/naujiena/linas-linkevicius-lietuvai-isreiksti-save-ir-ginti-savo-interesus-kilnus-taciau-ir-labai-sudetingas-tikslas>> [žiūrėta 2016 03 05].

²⁰⁴ Jurgelevičiūtė, 73-74.

²⁰⁵ BNS, „Lietuva baigia darbą Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje.“ *Ve.lt*, 2015. <<http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/lietuvas-naujienos/lietuva-baigia-darba-jungtiniu-tautu-saugumo-taryboje-1423939/>> [žiūrėta 2016 03 15].

²⁰⁶ Raimonda Miglinaitė, Dovilė Jakniūnaitė, „Lithuania at the United Nations Security Council: Strategy or Accident?“ *Lithuanian Foreign Policy Review*, 32, 2014, 43.

Svarbu garsiai kalbėti prieš Rusijos agresiją²⁰⁷. „Garsiai kalbėti“ sufleruoja ir apie kitas politinį dydį apibrėžiančias charakteristikas – matomumą ir aktyvumą (kaip teigė užsienio reikalų viceministras Neris Germanas, „maža valstybė turi ribotus resursus ir mažesnes diplomatinio manevro galimybes. Lietuva sieks, kad mažų valstybių balsas būtų geriau girdimas“²⁰⁸). Girdimumas (galima sieti ir su aktyvumu bei matomumu) vertinamas kaip būdas įveikti ribotų resursų problemą, kartu siekis įrodyti sugebėjimą ir turėjimą reikšmingai prisidėti verčiant mažumą privalumu²⁰⁹.

Tačiau nėra iki galo aišku, į ką visi minimi kriterijai nukreipti – tiriamame diskurse, galima nujauti, jais pasitelkiama kaip priemonėmis siekti kuo didesnės pagalbos Ukrainai ir kartu mažinti Rusijos keliamą grėsmę. Tačiau tai daugiau kaip momentinė reakcija į susidariusią situaciją ir turimos platformos išnaudojimą. Būtų galima galvoti, kad pagalba Ukrainai ir kėdė Saugumo Taryboje būtų ir suteikia didesnes veikimo galimybes (tai siejama su mažomis valstybėmis ir jų vaidmens išaugimu tapus nare²¹⁰). Tačiau surandamose reikšmėse nepastebima tendencija, kad buvimas Saugumo Tarybos nare ir vaidmuo joje (net ir kalbant apie pagalbą Ukrainai) būtų reflektuojamas mažumo diskurse – tarptautinės organizacijos ir mažumo reikšmės galima sieti tik netiesiogiai (garsus balsas, darbotvarkės formavimas ir pan.).

Minėtos charakteristikos nėra nukreiptos į mažos valstybės santykio su sistema (norą ją keisti, palaikyti esamą tvarką ar pan.) apibrėžimą, greičiau būdus, kaip maža šalis gali veikti joje siekdama savo interesų įgyvendinimų („matomumas ir kaip išlikimo priemonė, vengiant tapti niekam neįdomia provincija“²¹¹), kaip mėgina savo politinį dydį formuluoti per minkštosios galios veiksnius. Matomumas ir girdimumas (atrodantys kaip tikslai savaime, bet ne strateginiai įrankiai pasiekti tolesnius tikslus²¹²) kartu yra ir ambicija – jų įgyvendinimas neįmanomas vienašališkai: tam, kad šalis būtų girdima, jos turi būti klausomasi, matoma – turi gauti teisę į matomumą užtikrinančias platformas (pavyzdžiui, vėlgi pasiektas išrinkimo į Saugumo Tarybą tikslas pirmiausiai siejamas su matomumu ir reikšmingumu, nei konkrečia politine darbotvarke²¹³), t.y. kitos tarptautinės sistemos dalyvės turi priimti tokiais veikimo būdais save apibrėžiančią šalį.

²⁰⁷ Petras Vaida, „Grybauskaite: 25 years ago Iceland was the first to recognize the re-independent state of Lithuania.“ *Baltic-course.com*, 2015. <<http://www.baltic-course.com/eng/legislation/?doc=103516>> [žiūrėta 2016 03 20].

²⁰⁸ ELTA, „Neris Germanas: Lietuva žengia į diplomatijos NBA lygą.“ *Ve.lt*, 2014. <<http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/lietuvas-naujienos/neris-germanas-lietuva-zengia-i-diplomatijos-nba-lyga-1123676>> [žiūrėta 2016 03 15].

²⁰⁹ Jakniūnaitė, *Kaip kalbėsime apie 2004-2014 m. Lietuvos užsienio politiką?*, 20.

²¹⁰ Lamoreaux, Galbreath, 11.

²¹¹ Kristina Jackūnaitė, LRT.lt, BNS, „Istorinė akimirka: Lietuva išrinkta į JT Saugumo Tarybą.“ *Lrt.lt*, 2013. <<http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/27557>> [žiūrėta 2016 03 015].

²¹² Miglinaitė, Jakniūnaitė, *Lithuania at the United Nations Security Council: Strategy or Accident?*, 39.

²¹³ Ten pat, 47.

Iškalbinga Lietuvos Respublikos ambasadorės Jungtinėse Tautose replika Lietuvai jau baigus kadenciją Saugumo Taryboje: „ne kartą teko girdėti komplimentą: „Jūsų elgesys rodo, kad esate didelė valstybė“²¹⁴. Ši frazė parodo, kad tarsi egzistuoja sąmoninis noras fizinį ir politinį dydį (kiek jie susiję su materialių resursų apibrėžimu ir ribotumu) peržengti formuluojamu norimu dydžiu, t.y. įgyvendinti užsibrėžiamas ambicijas. Nors kontrasto tendencija pakankamai ryški, tačiau tai kartu ir integrali mažumo samprata – valstybė yra maža ir kartu galinti ar bent jau siekianti ambicingų tikslų, tik, panašu, jų turinys nėra aiškus. Prezidentės Dalios Grybauskaitės žodžiai vizito Izraelyje ir Palestinoje įrodo siekį aiškiau apibrėžti mažos ir tarptautiniu lygiu veikiančios šalies turinį: „kaip maža valstybė ir Jungtinių Tautų Saugumo Tarybos narė, mes galime prisidėti prie taikos proceso“²¹⁵. Kuriamas pasakojimas: būdama maža ir įsitraukusi į tarptautines organizacijas, Lietuva gali būti tinkama tarpininke ir taikos kūrėja, prisidedančia prie konfliktų sprendimo (klausimas, kiek toks pasiūlymas realus, o kiek yra tik bandymas ieškoti naujų mažumo apibrėžimo formų arba plėsti esamą suvokimą). Susiejant Ukrainos ir Izraelio bei Palestinos atvejus, galima matyti, kad už diskusijos apie mažos šalies pagalbą tarptautiniuose konfliktuose slypi bandymas mažumo sampratą formuoti ir per taikos, stabilumo, bendradarbiavimo kūrėjos ir palaikytojos reprezentacijas – kurti platesnį minkštosios galios požymių sąrašą, kuris atspindėtų ne tik politinį šalies dydį, bet ir suteiktų universalesnių reikšmių mažumo identitetui.

3.1.5. Mažumo suvokimo apimtis

Baldur Thorhallsson metodologiniame modelyje suvokimo dydį išskaido į pakankamai smulkius kintamuosius, susijusius su skirtingais vidaus ir išorės veikėjais, jų požiūriu. Tačiau aiškus šio dydžio išskyrimas yra sudėtinga užduotis, nes ligšiolinė pateikta analizė, susijusi su skirtingais dydžiais, kartu pristato ir paties politinio elito atstovų požiūrį. Ką galima pasakyti apie kitas grupes? Ar surandamos reikšmės panašios ir gali būti apibendrinamos? Didžioji problema – turint omenyje metodologijoje apibrėžtus atrankos kriterijus, nepavyksta surasti šaltinių, kurie leistų atspindėti skirtingų grupių požiūrį į mažumą ir galimas jo reprezentacijas. Viena vertus, įvairios visuomenės apklausos leistų patvirtinti Rusijos grėsmės suvokimą ar įvairios pagalbos Ukrainai palaikymą, tačiau to tiesiogiai negalima sieti su mažumo diskursu – greičiau tai tik

²¹⁴ Roberta Tracevičiūtė, „Lietuva įrodė esanti didelė valstybė.“ *Lzinios.lt*, 2015. <<http://lzinios.lt/lzinios/Lietuva/lietuva-irode-esanti-didele-valstybe/213463>> [žiūrėta 2016 03 10].

²¹⁵ BNS, „Grybauskaite – Lithuania can mediate in Middle East peace talks.“ *Baltictimes.com*, 2015. <http://www.baltictimes.com/grybauskaite_-_lithuania_can_mediate_in_middle_east_peace_talks/> [žiūrėta 2015 03 10].

patvirtintų, kad pristatytos mažumo reprezentacijos sutampa su bendromis saugumo bei užsienio politikos ir visuomenės požiūrio į ją tendencijomis.

Kitų įtakingų visuomenės veikėjų, organizacijų, taip pat užsienio šalių lyderių vaidmuo formuojant mažumo diskursą nėra surandamas arba yra tik momentinis, neleidžiantis stebėti bendresnių reprezentatyvių tendencijų. Verta paminėti JAV valstybės sekretoriaus John Kerry poziciją, išsakytą susitikimo su Linu Linkevičiumi metu: „Lietuva maža, tačiau stipri ir svarbi NATO partnerė, viena iš svarbiausių partnerių, keliančių aukštus standartus, ypatingai Minsko susitarimų įgyvendinime ir siekime, kad Ukrainos suverenitetas ir integralumas būtų gerbiamas“²¹⁶. Šis teiginys yra iliustratyvus pavyzdys, kad ir vienas svarbiausių užsienio partnerių Lietuvą mato maža, tačiau mažumas (tikėtina, turima omenyje fizinį dydį) nėra visa apibrėžianti charakteristika, greičiau supriešinamas su tuo, kokį vaidmenį („stipri ir svarbi partnerė“) mato ir priskiria JAV Lietuvos atžvilgiu. Vis dėlto paties dydžio fakto iškėlimas skamba ir kaip bandymas parodyti ir pristatyti, kad ir maža šalis gali būti reikšminga ir svarbi dvišalių ar aljanso santykių kontekste.

Jeigu mažumas saugumo bei užsienio politikoje yra reflektuojamas tik kelių, nors ir itin reikšmingų, politinio elito atstovų, tačiau prie reikšmių kūrimo neprisideda platesnis visuomenės veikėjų ar organizacijų ratas, kiek pristatytas reprezentacijas galima laikyti reikšmingomis? Kiek jos gali būti laikomos Lietuvos identiteto dalimi? Iš vienos pusės, pasirinktas konkretus ir pakankamai siauras diskurso laukas – mažumo reikšmės saugumo bei užsienio politikoje, su kurio formavimu pirmiausiai ir yra siejami politiniai veikėjai, priimančys sprendimus. Todėl norint užčiuopti platesnio rato požiūrį į Lietuvą kaip mažą valstybę, reiktų ieškoti ne reikšmių formavimo apimties, bet kaip jos priimamos, ar tapatinamos su siūloma mažumo samprata. Kita vertus, poststruktūralistinė prieiga teigia, kad valstybės identitetas nėra apibrėžtas, nustatytas ir pastovus, o susideda iš skirtingų, kintančių, persidengiančių ar kontrastuojančių dimensijų. Todėl mažumo diskursas ir jame aptinkamos reprezentacijos yra viena iš identiteto saugumo bei užsienio politikoje linijų, kuri, kaip rodo atlikta reikšmių analizė, neprieštarauja bendroms tapatybės tendencijoms.

3.1.6. Kokia maža valstybė?

²¹⁶Remarks with Lithuanian Foreign Minister Linas Linkevičius, <<http://www.state.gov/secretary/remarks/2015/03/238667.htm>>.

Laikantis pozicijos, kad mažumas gali būti viena iš šalies identiteto dimensijų, kyla du klausimai: pirma, kalbant J. Weldes sąvokomis, koks subjektas per reikšmių interpeliaciją yra formuojamas ir ką galima pasakyti apie jo tapatybę; antra, ką Lietuvos atvejis pasiūlo ir leidžia suvokti apie bendrą teorinę diskusiją mažų valstybių tema?

Nepaisant surandamų skirtingų dimensijų, pamatine mažumo problema lieka Lietuvos santykis su Rusija. Be abejo, situacija Ukrainoje ir karinio užpuolimo baimės išaugimas turėjo didelės įtakos tiek mažumo, tiek bendrai saugumo bei užsienio politikos diskursui – jis randasi kaip reakcija į netikėtai pasikeitusią situaciją. Tačiau skirtingi lygmenys (dvišaliai santykiai, požiūris į sistemą ir savo vietą joje), norimas dydis (savarankiška gynyba ar veikimo tarptautinėje politikoje ambicijos), suvereniteto dydis (karinė grėsmė), politinis dydis (girdimumas ir matomumas, pripažinimas) tiesiogiai ar netiesiogiai susiveda į Rusiją. Atrodytų, tokia tendencija nėra nauja – Lietuvos ir Rusijos santykiai, vertinant ir iš ilgalaikės perspektyvos, išlieka problemiški²¹⁷. Kaip minėta, Rusija apibendrintai laikoma labiausiai saugumizuota veikėja.

Vienas pagrindinių atsakymų, ką mažumo perspektyva pasako apie Lietuvos identitetą – diskusija apie mažą valstybę pirmiausiai yra apie mažą teritoriją, bet ne objektyvia kvadratinių kilometrų, o politine prasme – maža teritorija yra tapati mažai valstybei, kuri šiuo atveju susiduria su karine grėsme – taigi teritorijos ir valstybingumo gynybos iššūkiu. Todėl formuojant ir plėtojant pačią mažos valstybės idėją, kiek ji remiasi savarankiška gynyba, lygiateisiškumu sistemoje ar įsitraukimu į tarptautinės politikos procesus, pamatinis atskaitos taškas išlieka darinio *maža* (referuojant į teritoriją) *valstybė* (politinis kūnas) išsaugojimas. Politinis dydis (matomumas, girdimumas, pagalbos suteikimas ir kt.) ar norimas dydis (saugumo užsitikrinimas, pripažinimas ir kt.) daugiau atspindi bandymus subjektiškumą įtvirtinti, jį suformuluoti per vienokius ar kitokius saugumo bei užsienio politikos pasirinkimus. Bendrai tariant, tiriamas diskursas parodo, kad Lietuva suvokiama kaip maža moderni valstybė, kuriai svarbiausia pats subjektiškumo įtvirtinimas ne tiek strategiškai formuluojant ilgalaikius tikslus, kiek reaguojant į tarptautinės politikos procesus.

Lietuvos mažumo diskurso analizė atskleidžia keletą svarbių tendencijų ir mažų valstybių studijų lauko diskusijoms. Pirma, fizinis dydis nėra paneigiamas – atvirkščiai, užima reikšmingą vietą bendrame mažumo reikšmių formulavime. Tačiau jis neturi būti suvokiamas kaip stabilus ir nekintantis faktas, apibrėžiantis valstybę ir jos saugumo bei užsienio politiką. Svarbu kreipti dėmesį kada, kokiais atvejais, kokiame santykyje ir su kuriais veikėjais mažumas yra aktualizuojamas, kada jis tampa reikšmingas ir kaip identiteto dalis, ir kaip politinis instrumentas sprendimų ar veiklos legitimumui. Antra, buvimas maža valstybe nebūtinai reiškia savo silpnumo

²¹⁷ Gediminas Vitkus, *Diplomatinė aporija: tarptautinė Lietuvos ir Rusijos santykių normalizacijos perspektyva*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006, 173.

pripažinimą ir pagalbą prašymą iš stipresnių valstybių. Kaip rodo Lietuvos atvejis, mažumas gali būti siejamas su siekiu aktyviai veikti ir savarankiškai užsitikrinti savo saugumą konsoliduojant valstybės pajėgumus. Bendrai tariant, saugumo iššūkių reflektavimas nenulemia, kaip bus siekiama tuos iššūkius išspręsti. Trečia, empirinė Lietuvos atvejo analizė neleidžia patvirtinti bendrų teorinių teiginių apie mažoms valstybėms būdingą dydžio nulemtą elgesį. Nors kai kuriais atvejais galima surasti paralelių tarp Lietuvos lyderių formuluojamų reikšmių ir autorių siūlomų teorinių aiškinimų, Lietuvos atveju surandamos tendencijos yra susiję su pačios šalies specifika – jos geopolitine padėtimi, istorine atmintimi ir požiūriu į šiuolaikinę tarptautinę politiką, tarptautinės sistemos procesus.

3.2. Naujoji Zelandija – maža, nepriklausoma ir globali

Nors nuoseklūs Naujosios Zelandijos identiteto saugumo bei užsienio politikoje tyrimai nėra surandami, tačiau nuorodas galima pastebėti remiantis tiek politinio elito atstovų, tiek apžvalgininkų komentarais, kuriuose pakankamai eksplicitiškai pristatomi ne tik saugumo bei užsienio politikos sprendimai, bet ir idėjos ar vertybės, kuriomis siekiama apibrėžti valstybę. Apibendrinant galima teigti, kad Naujosios Zelandijos tapatybė saugumo bei užsienio politikoje formuluojama buvimo savarankiška ir nepriklausoma valstybe (Naujoji Zelandija nėra jokio politinio ar karinio aljanso ar bloko narė²¹⁸ ir veikia vadovaudamasi buvimo „žemiau didžiųjų galių radaro ekranų“²¹⁹ principu), tarptautinėje politikoje akcentuojančia demokratijos, žmogaus teisių, teisės viršenybės idėjas²²⁰, aktyviai pasisakančia už branduolinį nusiginklavimą ir konfliktų prevenciją²²¹ ir formuluojančia savo kaip aukštą reputaciją tarptautiniu lygiu užsitikrinusios šalies įvaizdį²²². Kaip teigia buvęs Naujosios Zelandijos atstovas prie Jungtinių Tautų Jim McLay, Naujosios Zelandijos tapatybė ir saugumo bei užsienio politika susideda iš trijų polių – priklausymo Azijos – Ramiojo vandenyno regionui, istorinės (kolonijinės) patirties ir sąsajų su Europa bei bendrai Vakarais (perimtų vertybių akcentavimas) ir buvimo maža valstybe²²³. Taigi buvimas maža valstybe turėtų atspindėti vieną iš pagrindinių šalies saviidentifikacijos dimensijų.

²¹⁸ Jim McLay, „New Zealand and the United Nations: Small State; Big Challenge.“ Paskaita, University of Auckland Political Studies Department, New Zealand Institute of International Affairs, 2013, 2.

²¹⁹ Pagrindinė šio termino ir netgi savotiško užsienio politikos bruožo reikšmė – Naujoji Zelandija nėra susijusi jokiais sąjungininkų ryšiais su didžiosiomis valstybėmis, ji nepatenka į jų interesų lauką ir tarsi lieka iš dalies nematoma. Šaltinis: Terence O'Brien, „Engaging with the world.“ *New Zealand International Review*. 39:6, 2014, 16.

²²⁰ Jim McLay, *New Zealand and the United Nations: Small State; Big Challenge*, 2.

²²¹ Phil Goff, „Making a difference.“ *New Zealand International Review*, 38:1, 2013, 20.

²²² Murray McCully, „Keeping relationships in good repair.“ *New Zealand International Review*, 38:4, 2013, 14.

²²³ Jim McLay, *New Zealand and the United Nations: Small State; Big Challenge*, 4.

Klausimai apie Naująją Zelandiją kaip mažą valstybę tyrimuose taip pat keliami retai – šalis daugiau pasitelkiama vieniems ar kitiems bendrų klausimų apie mažas valstybes argumentams ar jų įtakos Jungtinėse Tautose matavimui. Pavyzdžiui, Baldur Thorhallsson, tirdamas mažas valstybes minėtoje organizacijoje, Naująją Zelandiją pristato kaip vieną iš pavyzdžių ir apibrėžia ją neutralia valstybe, pasižyminčia regionine ekspertize ir diplomatiniais, taip pat lyderės gebėjimais Saugumo Taryboje, išryškėjusiais 1993–1994 m. kadencijoje²²⁴. Tačiau šiame tyrime mažumas priimamas kaip išankstinis faktas keliant klausimus apie šalių veikimo pobūdį (atskleidžiant tam tikras bendras charakteristikas), nei analizuojant pačią buvimo maža problematiką. Kita vertus, mažumo sąvokos vartojimas aptinkamas žvelgiant į Naujosios Zelandijos saugumo bei užsienio politikos diskursą ir už tyrimo laikotarpio ribų (pavyzdžiui, ši tendencija pakankamai ryški peržvelgus skirtingo laikotarpio analitinio žurnalo *New Zealand International Review* tekstus ar komentarus, rašomus politikų ir apžvalgininkų). Tačiau mažumo idėja juose nėra giliai reflektuojama ar aptariama, greičiau pristatoma kaip „duotas“ faktas. Taigi šis mažumo tyrimas, viena vertus, prisidės prie ir taip negausių Naujosios Zelandijos identiteto tyrimų, kartu leis ne tik konstatuoti mažos valstybės sąvokos vartojamą diskurse, bet ir įvertinti, kokiomis reikšmėmis formuluojama Naujosios Zelandijos atveju populiarī mažos valstybės idėja.

Mažos valstybės diskursas pristatomas šiomis dalimis: 1) žvilgsnis į mažos valstybės diskurso tendencijas; 2) buvimo maža valstybe svarba santykyje su tarptautine sistema; 3) minkštosios galios ir būdingų charakteristikų apibrėžimas; 4) mažumo suvokimo apimtis skirtingų veikėjų kontekste; 5) maža valstybė kaip identiteto dimensija.

3.2.1. Mažumo diskurso formavimas

2014–2015 m. mažumo diskursas daugiausiai susijęs su Naujosios Zelandijos nenuolatinės narės kadencija Saugumo Taryboje 2015–2016 m. Kaip teigiama, šalies kampanija dėl narystės Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje prasidėjo dar 2004 m. ir truko dešimtmetį²²⁵, o 2008 m. rinkimus laimėjus ir vyriausybę perėmus konservatorių partijai, kėdė Saugumo Taryboje tapo pagrindiniu Naujosios Zelandijos užsienio politikos tikslu²²⁶. Todėl nenuostabu, kad 2014 m. sėkmingai pasibaigusio balsavimo ir kadencijos pradžios 2015 m. kontekste, Saugumo Taryba ir veikla joje matomi kaip pagrindiniai saugumo bei užsienio politikos diskusijų objektai.

²²⁴ Thorhallsson, *Small States in the UN Security Council: Means of Influence*, 156.

²²⁵ Audrey Young, Claire Trevett, „NZ wins seat on Security Council: Victory for the small states.“ *Nzherald.co.nz*, 2014. <http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11343853> [žiūrėta 2016 03 10].

²²⁶ Tracy Watkins, „We nailed it: NZ wins UN Security Council seat.“ *Stuff.co.nz*, 2014. <<http://www.stuff.co.nz/world/europe/62487701/We-nailed-it-NZ-wins-UN-Security-Council-seat>> [žiūrėta 2016 03 12].

Pritaikius apibrėžtus atrankos kriterijus aiškėja, kad Naujosios Zelandijos, kaip ir Lietuvos atveju, mažumo diskursas daugiausiai formuojamas dviejų veikėjų – ministro pirmininko (faktinio šalies vadovo) John Key (Naująją Zelandiją išrinkus į Saugumo Tarybą jis teigė, kad tai „visų mažų šalių pergalė“²²⁷) ir užsienio reikalų ministro Murray McCully (surandami ir keletas į diskursą patenkančių tuo metu Naujosios Zelandijos atstovų prie Jungtinių Tautų dirbusio Jim McLay *tekstai*). Kalbėjimas apie mažą valstybę daugiausiai aptinkamas (aktualizuojamas) komentuojant šalies tikslus ar poziciją Saugumo Taryboje oficialiose kalbose ir pranešimuose ar interviu, nukreiptuose tiek šalies visuomenei, tiek tarptautinei bendruomenei pateikiant ne tik savo pačių požiūrį ir suvokimą, tačiau bandant prisistatyti ir išorės veikėjams (pavyzdžiui, Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje John Key savo kalbos metu Naująją Zelandiją pristatė kaip „mažą valstybę pasaulio apačioje“²²⁸). Nors ribotas diskursą formuojančių veikėjų skaičius gali kelti abejonių dėl reprezentatyvumo, tačiau minėti asmenys tyrimo laikotarpiu yra dominuojantys tiek mažumo, tiek apskritai saugumo bei užsienio politikos diskurso formuotojai – narystės Saugumo Taryboje klausimas skleidžiasi kaip bene esminis politikos tikslas ir uždavinys, todėl tiesiogiai už jo įgyvendinimą atsakingi vyriausybės atstovai daugiausiai ir prisideda prie jo pristatymo, pateikimo²²⁹.

Reikia sutikti, kad ribotas tyrimo laikotarpis neatskleis mažumo sąvokos vartojimo apimties ir galimo reikšmių spektro diskurse (klausimas, kiek plačiai ir kokiuose saugumo bei užsienio politikos kontekstuose buvimas apskritai aktualizuojamas), tačiau nuosekli nors ir trumpo laikotarpio analizė vis vien leis pateikti mažumo suvokimo ir jo ryšio su šalies identitetu tendencijas. Kartu tai gairės tolesniems ir platesniems šalies saugumo bei užsienio politikos ir jos diskurso tyrimams. Svarbi detalė – Naujosios Zelandijos 2014–2015 m. neveikia jokie išoriniai sukrėtimai ar problemos, reikalaujančios neįprastos reakcijos ar greito sprendimų priėmimo. Taigi vyriausybių tikslingai siekta kėdė Saugumo Taryboje atskleidžia pačios šalies keliamus prioritetus, kaip jie apibrėžiami ir suvokiami ar kokiais būdais pristatomi visuomenei ir išorės veikėjams.

3.2.2. *Mažumas kaip vertybė*

Apibrėžtų dydžių išskyrimas vadovaujantis metodologiniu modeliu yra sudėtingas, nes veikėjų formuluojamos reikšmės dažnai yra glaudžiai tarpusavyje susijusios ir persidengusios, arba

²²⁷ Young, Trevett, *NZ wins seat on Security Council: Victory for the small states*, <http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11343853>.

²²⁸ John Key, „PM’s address to 70th UN General Assembly.“ *Beehive.govt.nz*, 2015. <<https://www.beehive.govt.nz/speech/pm%E2%80%99s-address-70th-un-general-assembly>> [žiūrėta 2015 03 12].

²²⁹ Robert G. Patnam, „Globalisation, Sovereignty and the Transformation of New Zealand Foreign Policy.“ Working Paper. Victoria University of Wellington: Centre for Strategic Studies, 21:5, 2005, 14

plaukiančios viena iš kitos kaip logiškos pozicijos pristatymo grandinės. Todėl surandamų reikšmių išskaidymas ir pristatymas pagal atskirus dydžius išlieka sąlyginis.

Nepaisant to, kad tyrimo laikotarpiu nemažai dėmesio skiriama Naujosios Zelandijos santykiams ir bendradarbiavimui su skirtingomis šalimis²³⁰ ar įvairių problemų, kurios laikomos aktualiomis ir Naujojoje Zelandijoje, aptarimui²³¹, mažumas (fizinis šalies dydis) yra aktualiausias ir plačiausiai diskurse skleidžiasi kalbant apie šalies narystę Saugumo Taryboje. Kaip savo kalboje Jungtinių Tautų Generalinėje Asamblėjoje teigė ministras pirmininkas John Key, „Naujoji Zelandija yra maža valstybė pasaulio apačioje“²³². Taigi buvimas maža aktualizuojamas ne per santykį su konkrečia valstybe ar regionu, tačiau žiūrima iš globalios perspektyvos – „pasaulio apačioje“ nurodo, kad apie šalį sprendžiama tarsi žiūrint į žemėlapi ir vertinant ją bendrame ne tik valstybių bendruomenės, bet ir „geografinio objektyvumo“ kontekste. Tačiau nuo abstraktaus savo fizinės situacijos apibendrinimo pereinama prie konkretaus santykio apibrėžimo – Naujoji Zelandija kaip maža valstybė Jungtinėse Tautose ir, daugeliu atvejų, Saugumo Taryboje. Kodėl šiame kontekste fizinis dydis tampa svarbus?

Galima teigti, kad mažumo kaip fizinės kategorijos aktualumas siejamas su politine buvimo Jungtinėse Tautose ir narystės Saugumo Taryboje darbotvarke: „mūsų pergalė įrodo, kad mažos valstybės gali turėti vaidmenį Jungtinėse Tautose ir mes siekiame atstovauti mažų valstybių perspektyvą Saugumo Taryboje“²³³. Taigi formuluojamas norimas dydis, šalies ambicijos – turėti vaidmenį Jungtinėse Tautose ir atstovauti kitas mažas valstybes Saugumo Taryboje („mes remiame mažas valstybes“²³⁴). Įdomu, kad santykis tarp ambicijų ir fizinio mažumo konstatavimo nėra supriešinamas ar pateikiamas kaip poreikis vienu įveikti kitą – atvirkščiai, buvimas maža valstybe ir yra norimas dydis, kuris neprieštarauja formuluojamoms ambicijoms, o prisideda prie jų pagrindimo ir politinės darbotvarkės formavimo. Didžioji problema – kaip į tai reaguoja ir leidžia įgyvendinti kiti tarptautinės politikos veikėjai.

²³⁰ Laikomasi pozicijos, kad šalis turi palaikyti gerus santykius su JAV, Australija, siekiama didesnio įsitraukimo su Kinija, ypatingai prekybos srityje (šaltinis: Goff, 20). Regioninių santykių su Europos Sąjunga palaikymas (šaltinis: McCully, *Keeping relationships in good repair*, 14).

²³¹ 2015 m. Naujosios Zelandijos saugumo agentūros išplatino pranešimą, kuriame skelbia šešas pagrindines grėsmes Naujajai Zelandijai. Visos įvardytos grėsmės daugiau mažiau kyla ne iš šalies specifikos, tačiau yra globalios problemos: smurtinis ekstremizmas, duomenų ir informacijos praradimas, priešiškos žvalgybos operacijos, masiniai migracijos srautai, tarpvalstybinis ginkluotas nusikalstamumas, nestabilumas Pietų Ramiojo vandenyno regione. (šaltinis: David Fisher, Isaac Davison, „John Key’s response on the sic threats facing New Zealand.“ *Nzherald.co.nz*, 2015. <http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11540188> [žiūrėta 2016 04 15]). Taigi dauguma grėsmių remiasi tiek apskritai globaliu mastu fiksuojamais iššūkiais, kurie susiję ne su kietuoju saugumu, bet postmoderniomis saugumo problemomis.

²³² „John Key’s speech to the United Nations.“ *Stuff.co.nz*, 2014. <<http://www.stuff.co.nz/national/politics/72629197/John-Keys-speech-to-the-United-Nations>> [žiūrėta 2016 03 15].

²³³ „Independence key to UN success.“ *Radionz.co.nz*, 2014. <<http://www.radionz.co.nz/news/national/257092/independence-key-to-un-success>> [žiūrėta 2016 03 12].

²³⁴ „New Zealand. United Nations Security Council 2015-16.“ *Nzunsc.govt.nz*. <<http://nzunsc.govt.nz/our-approach.php>> [žiūrėta 2016 03 15].

Teiginio formulavimas „gali turėti vaidmenį“ parodo, kad tai iki šiol nėra savaiame suprantamas faktas, galimybės dar turi būti įrodytos. Todėl Naujosios Zelandijos kadencija Saugumo Taryboje turėtų žymėti naują mažų valstybių vaidmens etapą: „mes norime būti Saugumo Taryboje, nes tikime, kad mažos valstybės gali teigiamai prisidėti ir mes norime suteikti balsą tiems, kurie nėra dažnai išgirstami“²³⁵. Ši tezė atskleidžia keletą svarbių aspektų: fizinis ir norimas dydžiai eina iš vien, tačiau jų įgyvendinimas yra ribojamas išorės, daugiskaitinė forma (mažos valstybės gali teigiamai prisidėti) parodo, kad Naujoji Zelandija maža identifikuoja ne tik save, bet referuoja ir tuo pačiu formuoja abstraktą, bet bendrą mažų valstybių bloką, kurio tapatybės pagrindu turėtų būti fizinis dydis ir vienoda veikimo ribojimo tarptautinėje sistemoje problema (kaip teigė užsienio reikalų ministras Murray McCully, „Naujoji Zelandija didžiuojasi atstovaudama save, bet ir visą regioną, kuris istoriškai nebūdavo pakankamai atstovaujamas“²³⁶).

Kita vertus, narystė Saugumo Taryboje Naujajai Zelandijai nėra naujiena²³⁷ – anot tuometinio šalies atstovo Jungtinėse Tautose, būdama Saugumo Tarybos nare 1993–1994 metais, Naujoji Zelandija prisiėmė lyderės vaidmenį daugeliu sudėtingų klausimų²³⁸. Šalis remiasi savo pačios sukurtu ir sėkme laikomu precedentu ir kartu polemizuoja su teiginiu, kad mažos valstybės yra labiau priklausomos nuo tarptautinių institucijų ir negalinčios daryti įtakos sprendimų priėmimui²³⁹. Nors Naujoji Zelandija itin akcentuoja Jungtinių Tautų vaidmenį savo užsienio politikoje, tačiau surandamos reikšmės parodo, kad jai svarbu ne tik būti nare, bet ir užimti lyderės pozicijas²⁴⁰. Pagrindinė problema – nors šalis įrodė savo veikimo gebėjimus, tačiau juos vėl iš naujo reikia įrodyti, tiksliau, mažai valstybei vėl tenka gauti (didžiųjų) leidimą juos panaudoti darkart.

Tokios identiteto tendencijos gali būti siejamos ir su konkrečiai formuojamais politiniais uždaviniais: „<...> reikalinga itin rimta Jungtinių Tautų organizacijos reforma“²⁴¹

²³⁵ Ten pat.

²³⁶ „NZ's envoy gears up for tough UN issues.“ *Odt.co.nz*, 2015. <<http://www.odt.co.nz/news/politics/329421/nzs-envoy-gears-tough-un-issues>> [žiūrėta 2016 05 13].

²³⁷ Per Jungtinių Tautų 70 metų egzistavimą, Naujoji Zelandija turėjo dvi pilnas dvejų metų kadencijas Saugumo Taryboje (1960 m. turėjo tik pusę – vienerių metų – kadenciją).

²³⁸ Užsienio reikalų ministras teigė, kad savo kadencijos 1993-1994 m. metu Naujoji Zelandija ėmėsi lyderės vaidmens daugeliu sudėtingų klausimų sprendimo, pavyzdžiui, Ruandoje, Somalyje, Bosnijoje, Haityje, Bosnijoje ir Hercegovinoje, Mozambike ir Kambodžoje. Prisidėjo prie teritorinių ginčų sprendimo tarp Kamerūno ir Nigerijos, Jemeno ir Saudo Arabijos. Taip pat siekė didesnio Saugumo Tarybos skaidrumo, nenuolatinių narių įtraukimo ir didesnio šalių dalyvavimo neformaliuose formatuose. Šaltinis: Jim McLay, „A Small State at the Big Table; New Zealand, Multilateralism and the UN Security Council.“ Paskaita, Georgetown University, Center for Australasian, New Zealand and Pacific Studies, 2014, 11.

²³⁹ Thorhalsson, Wivel, *Small States in the European Union: What Do We Know and What Would We Like to Know?*, 658.

²⁴⁰ Pavyzdžiui, 2016 m. Naujosios Zelandijos ministras pirmininkas John Key iškėlė buvusios leiboristų ministrės pirmininkės Helen Clark kandidatūrą į Jungtinių Tautų Generalinio sekretoriaus poziciją. Šaltinis: „NZ nominates Clark for UN top job.“ *Radionz.co.nz*, 2016. <<http://www.radionz.co.nz/news/political/300680/nz-nominates-clark-for-un-top-job>> [žiūrėta 2016 04 20].

²⁴¹ Young, Trevett, *NZ wins seat on Security Council: Victory for the small states*, <http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11343853>.

(siūloma, kad ji turėtų vykti dvejomis kryptimis: pirma, apriboti veto teisės naudojimą; antra, pasiekti nuolatinę narystę Taryboje tam, kad būtų geriau atstovaujami regionai ir pasiektas balansas²⁴²). Jau Naujajai Zelandijai sėdint prie Saugumo Tarybos stalo, ministras pirmininkas teigė, kad „maža išrinkta narė vis vien susiduria su iššūkiu būti išgirstai ir kad jos požiūris būtų svarstomas, priimamas“²⁴³. Aiškėja, kad išrinkimas į Saugumo Tarybą savaime negarantuoja norimo pokyčio – mažos (referavimas į dydį) narės veikimas vis vien yra ribojamas. Taigi atrodo, kad mažos valstybės vis vien priklauso nuo didesnių šalių palankumo²⁴⁴ kyla ne dėl faktinių dydžio skirtumų, bet pati sistema veda į galios disbalansą.

Numanoma kritika tarptautinei sistemai ir jos architektūrai konkretizuojama – pagrindiniu iššūkiu laikoma Saugumo Tarybos nuolatinių narių turima veto teisė, suteikianti joms išskirtinę padėtį prieš kitas dešimt išrinktų narių²⁴⁵: „nuolatinės narės įpratusios naudoti savo galią ir siekia apsaugoti savo privilegijuotą poziciją. Konfliktai ir žmonių kančios Sirijoje, Jemene, Pietų Sudane ir kitose šalyse parodo, kaip toli mes esame nuo organizacijos įkūrėjų siekių“²⁴⁶. Todėl Saugumo Taryba, kiek ji siejama su didžiųjų šalių viršenybe, suvokiama kaip negatyvus Kitas: „Saugumo Taryba tapo paralyžiuota penkių nuolatinių narių, kurios siekia savo nacionalinių interesų“²⁴⁷. Nors nei viena konkreti didžioji valstybė nėra išskiriama, tačiau Kito suvokimas atsiskleidžia per įtampą tarp didžiųjų ir mažųjų valstybių, kur vienintelis būdas spręsti esamą Aš – Kitas problemą – paversti Saugumo Tarybą Aš dalimi tampant jos nare: „mažesnėms šalims yra gerokai sunkiau dirbti Saugumo Taryboje ir viena iš pagrindinių Naujosios Zelandijos noro dirbti joje priežasčių – ne tik tai, kad Naujoji Zelandija gali pagerinti Saugumo Tarybos kokybę, bet ir todėl, kad mažos valstybės yra suvaržytos“²⁴⁸.

Reikia pabrėžti, kad bendrame šalies saugumo bei užsienio politikos kontekste ir diskurse Naujoji Zelandija apibrėžiama kaip viena iš Jungtinių Tautų įkūrėjų, dalyvavusių organizacijos veikloje nuo pat 1945 metų²⁴⁹. Teigiama, kad jau tuo metu Naujosios Zelandijos karo metų leiboristų ministras pirmininkas Peter Fraser priešinosi penkių didelių nuolatinių narių,

²⁴² Tracy Watkins, „Cocktail guests gave UN hint.“ *Stuff.co.nz*, 2014. <<http://www.stuff.co.nz/national/politics/10631710/Cocktail-guests-gave-UN-hint>> [žiūrėta 2016 03 10].

²⁴³ John Key's speech to the United Nations, <<http://www.stuff.co.nz/national/politics/72629197/John-Keys-speech-to-the-United-Nations>>.

²⁴⁴ Browning, 674.

²⁴⁵ „At UN, New Zealand deplors lack of Security Council action on Syria, calls for limiting veto.“ *Un.org*, 2015. <<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=52111#.VtcafeZSFCc>> [žiūrėta 2016 03 15].

²⁴⁶ Ten pat.

²⁴⁷ Anna Powles, „What will New Zealand do with its UN Security Council seat?“ *lowyinterpreter.org*, 2014. <<http://www.lowyinterpreter.org/post/2014/11/05/What-will-New-Zealand-do-with-UN-Security-Council-seat.aspx>> [žiūrėta 2016 03 20].

²⁴⁸ Young, Trevett, *NZ wins seat on Security Council: Victory for the small states*, <http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11343853>.

²⁴⁹ Colin Keating, „The United Nations Security Council: Options for Small States.“ Pranešimas, Reykjavik, Iceland, 2008, 1.

turinčių veto teisę prieš visos Saugumo Tarybos balsus, principo įtvirtinimui²⁵⁰. Vadinasi, kritika esamai tarptautinei sistemai, kiek ji siejama su Jungtinėmis Tautomis ir Saugumo Taryba (bei didžiųjų galių viršenybe joje), nėra tik kampanija dėl vietos 2015–2016 m., o ilgalaikis santykis su ja ir jos vertinimas, kartu normatyvinės pozicijos, kokia ji turėtų būti, gynimas. Taigi Naujoji Zelandija yra ilgalaikė institucionalizuotos tarptautinės sistemos, paremtos lygiateisiškumu ir efektyviu problemų sprendimu, šalininkė. Tačiau esama situacija kertasi su turimu vaizdiniu – kaip teigė Jim McLay, organizacijos efektyvumo problema išlieka aktuali iki šiol, nes Saugumo Tarybai tebetenka spręsti svarbius tarptautinės taikos ir saugumo klausimus²⁵¹. Taigi požiūris į Jungtines Tautas ir Saugumo Tarybą negali būti siejamas tik su šalies ambicijomis ištraukti ir turėti atitinkamą įtaką globaliu lygiu („<...> sėdėjimas Taryboje reiškia, kad mes sėdime prie didelio stalo kartu su dideliais žaidėjais“²⁵²), bet formuluojamos ambicijos ir pačiai tarptautinei sistemai – būti efektyvia ir gebančia spręsti problemas: „mes siekiame skaidrios ir efektyvios Saugumo Tarybos, kuri vykdo savo įsipareigojimus tarptautinei taikai ir saugumui“²⁵³.

Nors diskurse nepavyksta aptikti referavimo į konkrečias saugumo problemas („Naujoji Zelandija yra iš dalies geografiškai izoliuota. Tai leidžia apsiginti nuo invazijos ar teritorinių ginčų“²⁵⁴), tiesiogiai siejamas su šalies mažumu (suvereniteto dydis nėra aiškiai apibrėžiamas), stabilumo užtikrinimas yra vienas pamatinių lūkesčių, kuriuos įvardija Naujoji Zelandija: „Naujoji Zelandija savo taiką ir saugumą sieja su mažų besivystančių šalių gerove ir stabilumu, įtraukiant Ramiojo vandenyno kaimynes“²⁵⁵. Taigi regioninių mažų šalių palaikymas nėra tik bendro tapatybinio pagrindo formavimas, bet ir plačiai apibrėžiamo saugumo ar, galima sakyti, gerovės užsitikrinimo veiksnys, galintis lemti pačios Naujosios Zelandijos ekonominį, socialinį ir pan. stabilumą. Tokia Naujosios Zelandijos pozicija dar kartą patvirtina jau pastebėtą tendenciją, kad šalies lyderiams itin būdingas mąstymas tarptautinės sistemos kategorijomis, kurioje visos šalys yra tarpusavyje susijusios ir problemų ignoravimas vienoje, gali neigiamai atsiliiepti kitai (šiuo atveju, Naujajai Zelandijai): „nepaisant to, kad šalis yra atitolusi nuo daugelio pasaulio

²⁵⁰ Goff, 18.

²⁵¹ Naujosios Zelandijos užsienio reikalų ministras Saugumo Tarybą kritikuoja dėl nepakankamo dėmesio Irakui ir Sirijai, neveikimą Ukrainos krizės ir Rusijos veiksnių joje kontekste. Šaltinis: Lucy Craymer, „New Zealand Criticizes U.N. Security Council Ahead of Vote.“ *Wsj.com*, 2014. <<http://www.wsj.com/articles/new-zealand-criticizes-u-n-security-council-ahead-of-vote-1412916068>> [žiūrėta 2016 04 20].

²⁵² Young, Trevett, *NZ wins seat on Security Council: Victory for the small states*, <http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11343853>.

²⁵³ *New Zealand. United Nations Security Council 2015-16*, <<http://nzunsc.govt.nz/our-approach.php>>.

²⁵⁴ Goff, 18.

²⁵⁵ „NZ to look out for the small guys during UN Security Council presidency.“ *Tvnz.co.nz*, 2015. <<https://www.tvnz.co.nz/one-news/new-zealand/nz-to-look-out-for-the-small-guys-during-un-security-council-presidency-6351595>> [žiūrėta 2016 04 15].

karštųjų taškų, mes nesame atsparūs jų pasekmėms²⁵⁶. Taigi Naujosios Zelandijos požiūris į saugumą gali būti fiksuojamas ne ieškant grėsmių ar rizikų įvardijimų, bet per referavimą į globalaus konfliktų sprendimo, sugyvenimo ir teisingos pasaulio tvarkos idealus²⁵⁷, kurių neužtikrinimas ir yra Naujosios Zelandijos saugumo sampratą atspindintis požymis.

Liberalų institucionalizmą mažų valstybių studijoms ir jų vaidmens organizacijose tyrimams pritaikantys autoriai saugumo ir taikos užtikrinimo principus priskiria esminiams mažų valstybių interesams (ypatingai naudojantis Jungtinių Tautų platforma²⁵⁸). Galima klausti, o kurios (didelės ar mažos) valstybės, būdamos aktyviomis tarptautinės politikos dalyvėmis, prieštarautų minėtų tikslų siekimui ir kokių būdu didesnę dėmesį taikos ir saugumo užtikrinimui galima priskirti dydžio vaidmeniui? Neorealistai turbūt atsakytų, kad, anot jų, labiau išlikimu besirūpinančioms mažoms šalims stabilumas ir saugumas yra gerokai aktualiau nei didžiosioms ir konflikto atveju apsiginti gebančioms valstybėms. Tačiau su suvereniteto dydžiu sietinos surandamos reikšmės parodo, kad Naujajai Zelandijai išlikimo klausimas nėra aktualus, saugumo ir taikos problemos atsiremia į Saugumo Tarybos (tarptautinės sistemos) neefektyvumo klausimą ir apskritai postmoderniu laikytiną požiūrį į saugumą. Todėl sunku patvirtinti teiginį, kad Naujoji Zelandija suinteresuota taika ir saugumu todėl, kad yra maža – greičiau pozicijai įtakos turi bendras tarptautinės politikos, saugumo iššūkių suvokimas ir geopolitinė padėtis (izoliacija nuo „karštųjų taškų“, savo vaidmens jų atžvilgiu pozicionavimas).

Apibendrinant, kalbėjimas apie mažų šalių vaidmenį organizacijoje ir būtiną reformą, užtikrinančią visų regionų ir požiūrių atstovavimą („manome, kad Saugumo Tarybai reikia skirti daugiau dėmesio mažoms besivystančioms valstybėms“²⁵⁹) bei nesuinteresuotai sprendžiančią tarptautinio stabilumo problemas (moralinio balanso siekimas²⁶⁰), remiasi viena pamatinių Naujosios Zelandijos tiek saugumo bei užsienio politikos, tiek identiteto krypčių – globalaus daugiašališkumo, o ne siaurų vienos šalies interesų, skatinimu ir palaikymu²⁶¹ (kaip teigė McLay, „mažos valstybės yra svarbios Jungtinių Tautų universalumui ir legitimumui“²⁶²). Galima surasti, kad daugiašališkumas (remiantis Danijos atvejo analize) apibendrinamas kaip mažoms valstybėms

²⁵⁶ John Key's speech to the United Nations, <<http://www.stuff.co.nz/national/politics/72629197/John-Keys-speech-to-the-United-Nations>>.

²⁵⁷ Anders Wivel, „The Security Challenge of Small EU Member States: Interests, Identity and the Development of the EU as a Security Actor.“ *JCMS*, 43:2, 2005, 396.

²⁵⁸ Thorhallsson, *Small States in the UN Security Council: Means of Influence*, 142.

²⁵⁹ *New Zealand. United Nations Security Council 2015-16*, <<http://nzunsc.govt.nz/our-approach.php>>.

²⁶⁰ Cristine Ingebritsen, „Conclusion: Learning from Lilliput.“ Kn. Cristine Ingebritsen, Iver B. Neumann, Sieglinde Gstöhl (sud.), *Small States in International Relations*. Reykjavik: University of Iceland Press, 2006, 290.

²⁶¹ Jim McLay, *A Small State at the Big Table; New Zealand, Multilateralism and the UN Security Council*, 7.

²⁶² Ten pat, 20.

būdinga strategija – didinti savo įtaką tarptautinėse organizacijose²⁶³. Naujoji Zelandija, skirtingai nei Lietuva, tarsi patvirtina tokią iš empirinio stebėjimo formuojamą tendenciją (apie daugiašališkumo svarbą), tačiau įtaka surandamose reikšmėse nėra akcentuojama. Atrodytų, aptariamasis principas, nors ir netiesiogiai, daugiau siejamas su siekiu įgyvendinti multikultūriškumo idėją („Naujoji Zelandija į Saugumo Tarybą įneša šviežio požiūrio kartu su multikultūrinio Azijos – Ramiojo vandenyno identitetu“²⁶⁴). Taigi daugiašališkumo svarba kyla ne tiek iš įtakos, kiek reprezentatyvumo (įgyvendinti identitetą ir įtvirtinti subjektiškumą tarptautiniu lygiu) siekimo, pirmiausiai paremto požiūrio ar veikimo būdų įvairovė nei interesais (dėl kurių ir kritikuojamos nuolatinės narės).

Mažumas, kaip fizinė ir kartu normatyvinė kategorija, Naujosios Zelandijos saugumo bei užsienio politikos diskurse tampa aktualus tuo atveju, kada šalis susiduria su kliūtimis įgyvendinti savo, kaip mažos valstybės, ambicijas. Jokiais kitais klausimais, išskyrus Jungtines Tautas ir Saugumo Tarybą, mažumo diskursas nėra taip tendencingai formuojamas. Galima spėti, kad kitais atvejais šalis geba pilnavertiškai išpildyti ir įgyvendinti savo tikslus ar realizuoti mažos valstybės tapatybę. Tačiau mažumas tampa svarbus, kai sisteminiai apribojimai, nepriklausomai nuo šalies valios, neleidžia įgyvendinti savo dydžiu paremtos identiteto dimensijos, matomos ne tik kaip fizinės charakteristikos, bet ir politinio tikslo ar darbotvarkės elemento (užsitikrinti lygiavertį, nuo dydžio nepriklausomą traktavimą tarptautiniu lygiu, t.y. pasiekti mažumo pripažinimą). Taigi tokia pozicija kvestionuoja teoriniu konsensusu laikomą nuostatą, kad mažos valstybės turi ribotą veiksmo galimybę²⁶⁵ – problema yra ne valstybių dydis, bet pati sistema, kuri neleidžia toms mažoms valstybėms veikti (svarbu pabrėžti, kad Naujosios Zelandijos atveju sistema yra tapatinama su Jungtinėmis Tautomis ar Saugumo Taryba, t.y. ji yra institucionalizuota, o šalių nelygybė kyla ne iš galios skirtumų, bet organizacijos architektūros). Naujoji Zelandija, atvirščiai nei siūloma, savo mažumą (kaip, beje, ir Islandija) sieja su laisve, o ne baime veikti tarptautiniu lygmeniu²⁶⁶, bet tam turi būti keičiama pati sistema.

3.2.3. *Subjektyvūs galios šaltiniai*

Mažumo diskurse daug vietos tenka diskusijoms, susijusioms su šalies politiniu dydžiu: kokie resursai – materialūs ar subjektyvūs – yra svarbūs, kokiais pasižymi Naujoji Zelandija

²⁶³ Maria Nilas Tarp, Jens Bach Hansen, „Size and Influence. How Small States Influence Policy Making in Multilateral Arenas.“ Working Paper, Danish Institute for International Studies, 2013, 6.

²⁶⁴ *New Zealand. United Nations Security Council 2015-16*, <<http://nzunsc.govt.nz/our-approach.php>>.

²⁶⁵ Lamoreaux, Galbreath, 11.

²⁶⁶ Jakob Thor Kristjánsson, „Iceland as a „powerful“ small state in the international community.“ *Working paper*, University of Iceland, 2011, 21.

ir kaip jie atspindi bendrą šalies požiūrį į saugumo bei užsienio politiką. Kaip teigė ministras pirmininkas John Key, „Naujoji Zelandija yra maža valstybė turint omenyje jos dydį ir gyventojų skaičių, bet gerokai didesnė ir platesnė kalbant apie jos širdį“²⁶⁷. Ši frazė puikiai apibendrina diskurse surandamus nuolatinius debatus apie mažos valstybės išteklius, trūkumus ir jų išnaudojimo galimybes.

Viena pagrindinių temų – Naujosios Zelandijos ištekliai rinkiminėje Saugumo Tarybos kampanijoje lyginami su didesnių šalių kaštais (į tą pačią kėdę pretendavo „dydžiu pranašesnės“ Ispanija ir Turkija²⁶⁸): „dauguma Niujorke Naujosios Zelandijos kampaniją stebėjo kaip lakmuso testą, ar mažai šaliai pavyks laimėti prieš gerokai didesnius resursus turinčias šalis“. Nėra aišku, kokius resursus – finansinius, ekonominius, diplomatinus ar kt. – turima omenyje, bet pastebimas aiškus išankstinių prielaidų formulavimas – mažos šalys yra silpnesnės prieš dideles, turinčias ir didesnius išteklius. Kitame šaltinyje galima surasti ministro pirmininko teiginį, kad „mes esame maži šioje konkurencijoje ir Niujorke egzistuoja mitas, kad mažos šalys negali lygiuotis į didelius šalis dėl finansinių išteklių“²⁶⁹. Taigi materialinio pajėgumo klausimas iš tiesų laikomas aktuali, tačiau kalbėjimas apie mitą parodo Naujosios Zelandijos požiūrį, kad mažos valstybės yra stereotipizuojamos.

Naujosios Zelandijos lyderiai siekia neigti keliamas prielaidas, kad dydis lemia šalies išteklius, o jų kiekis – sugebėjimą veikti: „<...> 4,5 milijono gyventojų ir kuklius išteklius turinti šalis gali laimėti prieš turtingas šalis, pastaruosius metus investavusias dešimtis milijonų dolerių“²⁷⁰, „Naujosios Zelandijos išrinkimas <...> yra mažų šalių pergalė, kuri parodo, kad brangi diplomatija nėra reikalinga tam, kad laimėtų vietą prie stalo“. Vadinasi, pripažįstant savo, tikėtina, materialinių išteklių ribotumą („kuklius išteklius turinti šalis“), subjektyvūs faktoriai iškeliami kaip politinį dydį apibrėžiančios charakteristikos: „daugelis gali klausti apie kampanijos kaštus, bet turėtų išmatuoti pasitikėjimą, kurį mažos valstybės turi Naujajai Zelandijai būnant Tarybos nare“²⁷¹.

²⁶⁷ „Secretary-General’s remarks at joint press conference with John Key, Prime minister of New Zealand.“ *Un.org.au*, 2014. <<http://un.org.au/2014/09/03/secretary-generals-remarks-at-joint-press-conference-with-john-key-prime-minister-of-new-zealand/>> [žiūrėta 2016 03 10].

²⁶⁸ Watkins, *We nailed it: NZ wins UN Security Council seat*, <<http://www.stuff.co.nz/world/europe/62487701/We-nailed-it-NZ-wins-UN-Security-Council-seat>>.

²⁶⁹ Craymer, *New Zealand Criticizes U.N. Security Council Ahead of Vote*, <<http://www.wsj.com/articles/new-zealand-criticizes-u-n-security-council-ahead-of-vote-1412916068>>.

²⁷⁰ „Murray McCully critical of UN in bid for Security Council seat.“ *Newshub.co.nz*, 2014. <<http://www.newshub.co.nz/nznews/murray-mccully-critical-of-un-in-bid-for-security-council-seat-2014093010#axzz3zf8H3aTu>> [žiūrėta 2016 03 10].

²⁷¹ Young, Trevett, *NZ wins seat on Security Council: Victory for the small states*, http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11343853.

Taigi minkštoji galia Saugumo Taryboje matoma kaip pagrindinis šalies veikimo ir galimos įtakos įrankis²⁷².

Šalies lyderiai pristato Naujosios Zelandijos galios šaltinius, kartu apibrėždami ir mažumo identitetą atskleidžiančias charakteristikas: „Naujoji Zelandija yra maža valstybė (dydžiu ir gyventojų skaičiumi), bet mūsų tarptautinė reputacija dėl sąžiningumo ir lyderystės reiškia, kad mes galime būti efektyvūs pasaulyje“²⁷³. Perprasti, kas turima omenyje vartojant pakankamai abstrakčias sąvokas, tokias kaip reputacija, sąžiningumas ar lyderystė, sudėtinga. Pavyzdžiui, Naujosios Zelandijos reputacija dažnai apibrėžiama per buvimą nepriklausoma ir nepalaikančia jokios pusės (ši tendencija parodo Naujosios Zelandijos unikalumą ir neatitikimą apibendrinti siekiantiems teoriniams aiškinimams, kad ypatingai kolonijinės patirties turinčios mažos valstybės yra linkusios būti ištikimomis galios persvarą turinčių šalių sąjungininkėmis²⁷⁴), įgyvendinančia ir tarptautiniu lygiu palaikančia nebranduolinę politiką²⁷⁵ – tokie ir panašūs požymiai tarsi užtikrina geros reputacijos palaikymą²⁷⁶ ir didina kitų veikėjų pasitikėjimą valstybe, kuris taip pat laikomas vienu pagrindinių Naujosios Zelandijos stiprybių (buvęs opozicijos lyderis David Shearer teigė, kad „Naujosios Zelandijos nepriklausoma pozicija padėjo sulaukti mažų valstybių palaikymo“²⁷⁷).

Buvimo lydere, remiančia ir palaikančia kitas šalis, pasakojimas taip pat referuoja į svarų ir unikalų vaidmenį turinčios šalies įvaizdį, kur fizinis apibrėžtumas (mažumas tampa greičiau politiniu nei empiriniu požymiu), rodos, nebetenka prasmės: „noriu tikėti, kad Naujoji Zelandija, kaip maža valstybė, atlieka savo lyderės ir rėmėjos vaidmenį“²⁷⁸. Thorhallsson, atlikęs pasirinktų atvejų ir jų įtakos Saugumo Taryboje tyrimą, teigia, kad yra du mažų šalių vaidmens būdai: administracinė kompetencija (ekspertiškumas, iniciatyvumas, diplomatiniai ir lyderystės gebėjimai) ir valstybės įvaizdis tarptautinėje sistemoje (neutralumas ir reputacija tam tikrose srityse)²⁷⁹. Taigi nors pats įtakos šiame kontekste sudėtingas, tačiau paanšu, kad Naujoji Zelandija savo politinį dydį Saugumo Taryboje taip pat linkusi formuoti per įvaizdžio, apibrėžiamo subjektyviais kriterijais, formulavimą.

Svarbu pabrėžti, kad minėti veiksniai (reputacija, pasitikėjimas ir kt.) priskiriami politiniam, o ne norimam dydžiui, todėl, kad Naujoji Zelandija tiek šalies lyderių, tiek, galima spėti,

²⁷² Thorhallsson, *Small States in the UN Security Council: Means of Influence*, 159.

²⁷³ „Minister of Foreign Affairs.“ *Murraymccully.national.org.nz*. <<https://murraymccully.national.org.nz/about/foreign-affairs>> [žiūrėta 2016 04 15].

²⁷⁴ Kristjansson, 6.

²⁷⁵ Terence O'Brien, „New Zealand foreign policy: the importance of reputation.“ *New Zealand International Review*, 38:5, 2013, 21.

²⁷⁶ McLay, *A Small State at the Big Table; New Zealand, Multilateralism and the UN Security Council*, 13.

²⁷⁷ *Independence key to UN success*, <<http://www.radionz.co.nz/news/national/257092/independence-key-to-un-success>>.

²⁷⁸ McLay, *A Small State at the Big Table; New Zealand, Multilateralism and the UN Security Council*, 6.

²⁷⁹ Thorhallsson, *Small States in the UN Security Council: Means of Influence*, 159.

išorės veikėjų akimis sukūrusi precedentus, kurie leidžia diskurse randamas charakteristikas laikyti realiomis. Ryškiausi pavyzdžiai – 1985 m. Naujosios Zelandijos sprendimas prie šalies teritorijos neprileisti branduolinį ginklą turinčių laivų (apribojo JAV priėjimą prie *USS Buchanan* bazės). Tokia aktyvi antibranduolinė politika iki šiol laikoma svarbia šalies saugumo bei užsienio politikos identiteto dalimi, lėmusia ir ribotus santykius su JAV²⁸⁰. Taip pat Naujosios Zelandijos leiboristų vyriausybė atsisakė prisidėti prie intervencijos Irake 2003 m., argumentuodama Saugumo Tarybos sankcionavimo nebuvimu ir siekiamų tikslų neskaidrumu²⁸¹. Tokie, rodos, nešališki, tarptautinę teisę, atvirumą ir taikos siekimą reprezentuojantys sprendimai iliustruoja, kad apibrėžiama minkštoji galia (ir kuriamas įvaizdis) remiasi realiu pagrindu ir šalies saugumo bei užsienio politikos specifika, o nėra tik formuluojama siekiamybė.

Gali kilti klausimas, kodėl tam tikrų charakteristikų ir savo veikimo tarptautinėje politikoje pristatymas būtinai siejamas su mažumu – kokia gali būti idėja „kaip maža valstybė, atlieka lyderės vaidmenį“ mintis? Galbūt dėl to, kad mažumas nėra apibrėžiamas per santykį su vienu ar keliais dideliais veikėjais, greičiau su visa tarptautine sistema, Naujosios Zelandijos politiniu kapitalu tampa jos ryšiai su kitomis mažomis valstybėmis („nepaisant savo mažo dydžio, Naujoji Zelandija neatsikratė bendradarbiavimo su kitomis šalimis“²⁸²) ar bendro klubo formavimas: „<...> būdama Tarybos nare ji veikia aktyviai, efektyviai ir nepriklausomai, kovoja dėl mažų valstybių teisių ir įsiklausymo į jų balsą“²⁸³. Aktyvumo, efektyvumo, nepriklausomumo, įsiklausymo principų akcentavimas tarsi priešpastatomas kitoms (tikėtina, nuolatinėms) Saugumo Tarybos narėms, kurios savo veikloje tuo nesivadovauja, o Naujosios Zelandijos minėtų principų pritaikymas savo veikloje šalį daro išskirtine (galima suprasti, tokie požymiai nėra būdingi ir tapatūs kitoms mažoms valstybėms, todėl jie leidžia Naujajai Zelandijai projektuoti savo lyderystę) ir įgyjančia pranašumą prieš materialiniais resursais turtingesnes šalis. Toks formuojamas savęs pristatymas galimai yra ir strategijos ar darbotvarkės dalis – per savo unikalumo akcentavimą pasiekti keliamus reformos, priėjimo ir atstovavimo tikslus.

Galima teigti, kad dauguma subjektyvių veiksmų, įvardijamų kaip pagrindiniai Naujosios Zelandijos išteklių ar galios šaltiniai, yra santykiniai – t.y. jie įmanomi tik egzistuojant bendram šalies ir kitų šalių sutarimui, kad jie iš tiesų būdingi Naujajai Zelandijai (pavyzdžiui, reputacijos šalis negali apsibrėžti pati viena, reikalinga reakcija ir tarpusavio sąveika su kitais

²⁸⁰ Anita Wan, „The importance to small states of international cooperation through the United Nations.“ *Annotated bibliography*, 2011, 13.

²⁸¹ Patnam, 14.

²⁸² „Murray McCully critical of UN in bid for Security Council seat.“ *Newshub.co.nz*, 2014. <<http://www.newshub.co.nz/nznews/murray-mccully-critical-of-un-in-bid-for-security-council-seat-2014093010#ixzz40DwCJRW9>> [žiūrėta 2016 03 15].

²⁸³ „New Zealand, in UN address, voices support for small island developing nations.“ *Un.org*, 2014. <<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=48951#.VsF97eYjNCd>> [žiūrėta 2016 03 15].

veikėjais). Todėl Naujoji Zelandija priversta įsitraukti į tarptautinės politikos procesus ir siekti palaikyti savo įvaizdį. Tokiu atveju ir pati mažos valstybės idėja gali būti matoma kaip politinis instrumentas tikslo įgyvendinimui – apsibrėždama save maža, šalis aplink buria kitas save mažomis ir galbūt nepakankamai atstovaujamomis besijaučiančias šalis, kartu išskeldama savo lyderystės, paremtos tam tikromis charakteristikomis, idėją. Tokie teiginiai, kaip „Naujoji Zelandija bus maža šalis su garsiu balsu“²⁸⁴ arba „Naujoji Zelandija yra mažos valstybės, turinčios garsų balsą, pavyzdys“²⁸⁵ iliustruoja, kad per aktyvumo, įsitraukimo, netgi kovojimo faktorius formuluojamas pakankamai nuoseklus savo vaidmens ir įvaizdžio apsibrėžimas, kurio turinys yra paremtas visais aptartais subjektyviais veiksniais.

Politinis dydis susijęs ne tik su mažumo aktualumu Saugumo Taryboje. Į tiriamą diskursą patenka keletas šaltinių, susijusių su Naujosios Zelandijos veikla Irake. 2015 m. ministras pirmininkas John Key pranešė, kad Naujoji Zelandija dislokuos karius Irake tam, kad būtų atkurti šalies kariuomenės pajėgumai ir gebėjimai²⁸⁶. Vienas pagrindinių motyvų – kareiviai išsiųsti į Artimuosius Rytus padėti Irako pajėgoms kovoje su ISIS²⁸⁷, kartu atsiliepiant į tarptautinės koalicijos formavimą ir Jungtinių Amerikos Valstijų kvietimą prisidėti kovoje²⁸⁸. Tačiau perėjimas nuo Saugumo Tarybos prie Irako pateikia kiek skirtingą požiūrį į šalies mažumą ir jos išteklius.

Irako kontekste politinis šalies dydis matomas kaip ribotas: „mes čia atvykome ir stengiamės pasiekti realų skirtumą, bet reikia pripažinti, mes esame maža valstybė ir turime ribotus išteklius“. Galima galvoti, kad pirmiausiai atsiremama į materialinius pajėgumus, o ne anksčiau aptartus įvairius subjektyvius veiksnius. Keliamą prielaidą – jų aktualumas yra svarbus tik tam tikrame kontekste, priklausomai nuo jų realaus pritaikymo galimybės. Kaip teigia ministras pirmininkas, „aš visada maniau, kad mes esama maža šalis ir turime galvoti apie turimus išteklius ir jų panaudojimą. Mums reikia tuos išteklius skleisti apink. Aš manau, kad kaip maža valstybė, mes darome daug šaliai, su kuria neturime daug sąsajų“²⁸⁹. „Turime galvoti apie išteklius ir kaip juos panaudoti“ sufleruoja savo materialinių išteklių ribotumo pripažinimą. Tačiau skleidžiasi ir kitas kontekstas – dalyvavimas tarptautinėje politikoje ir pagalba šaliai, „su kuria neturime daug sąsajų“.

²⁸⁴ Murray McCully *critical of UN in bid for Security Council seat*, <<http://www.newshub.co.nz/nznews/murray-mccully-critical-of-un-in-bid-for-security-council-seat-2014093010#axzz3zf8H3aTu>>.

²⁸⁵ Watkins, *Coctail guests gave UN hint*, <<http://www.stuff.co.nz/national/politics/10631710/Cocktail-guests-gave-UN-hint>>.

²⁸⁶ Nick Grant, „Key takes New Zealand to war in Iraq.“ *Nbr.co.nz*, 2015. <<http://www.nbr.co.nz/article/key-takes-new-zealand-war-iraq-ng-169146>> [žiūrėta 2016 03 15].

²⁸⁷ „Sending NZ troops to Iraq sparks ‘masters of our own destiny’ debate.“ *Tvnz.co.un*, 2015. <<https://www.tvnz.co.nz/one-news/new-zealand/sending-nz-troops-to-iraq-sparks-masters-of-our-own-destiny-debate-6241463>> [žiūrėta 2016 03 15].

²⁸⁸ Audrey Young, „Support for NZ’s Iraq effort on rise.“ *Nzherald.co.nz*, 2016. [http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11568866] [žiūrėta 2016 03 15].

²⁸⁹ „PM to TPP critics: ‘We’ve never been sued’.“ *Nbr.co.nz*, 2015. <<http://www.nbr.co.nz/article/pm-tpp-%E2%80%9Cwe%E2%80%99ve-never-been-sued%E2%80%9D-179628>> [žiūrėta 2015 03 25].

Taigi pats įsitraukimo (pagal skirtingas galimybes) faktas, žymintis aktyvumą, o ne izoliacinę politiką, papildoma teiginys apie globalų Naujosios Zelandijos mąstymą – nėra koncentruojamasi į nacionalinius ar regioninius iššūkius, tačiau prisidedama prie bendrų problemų sprendimo, nepaisant materialinių išteklių prasme riboto vaidmens (tarsi negalioja teiginys, kad mažos valstybės labiau suinteresuotos savo regionu ir įtaka jame²⁹⁰).

Naujosios Zelandijos atvejis parodo, kad šalies politinis dydis remiasi subjektyvių kriterijų kaip savo galios šaltinių apibrėžimu. Nors diskusija dėl materialinių resursų egzistuoja, tačiau jie – antraplaniai, sąmoningai formuluojant savo stiprybėmis paremtą įvaizdį. Kartu patvirtinama tezė, kad mažos valstybės gali pasiekti rezultatus naudodamos minkštąją galią ir joms nebūtinai materialiniai ištekliai, t.y. reputacija, lyderystė, koalicijų formavimas ir kt. gali, kaip teigia Thorhallsson, padėti daryti įtaką tokiose tarptautinėse organizacijose kaip Jungtinės Tautos²⁹¹. Tačiau minkštosios galios veiksniai nėra tik politinį dydį ir šalies galią apibrėžiantys kriterijai – tai ir tapatybės charakteristikos. Diskurse pasikartojantis kalbėjimas, kad „Naujoji Zelandija yra maža valstybė, bet turinti didelę reputaciją“, parodo, kad subjektyvūs veiksniai yra ir mažumo identiteto turinys. Be to, reputacija ar pasitikėjimas nėra savaimė nusistatomi kriterijai, jie reikalauja pripažinimo ir sąveikos su kitomis šalimis – tik tokie atveju jie gali būti pritaikomi kaip galios instrumentai. Taigi politinis Naujosios Zelandijos dydis atsiremia ne į *turėjimo* klausimą, bet kokia ir kaip pasižyminčia, veikiančia save šalis laiko ir kaip tas suvokimas priimamas kitų, išorės veikėjų (perfrazuojant vieną iš siūlomų mažų valstybių apibrėžimų – ne tik kokius minkštosios galios išteklius turi, bet kaip jais naudojasi²⁹²).

3.2.4. Reikšmių sąveika ir intertekstualumas

Mažumo diskursas jį kategorizuojant pagal tam tikrus metodologiniame modelyje išskirtus dydžius kartu pristato ir pagrindinių diskursą formuojančių politinio elito atstovų suvokimą apie Naująją Zelandiją kaip mažą valstybę. Ar tiriamame diskurse galima surasti kitų grupių ar veikėjų, kuriuos Thorhallsson kaip kintamuosius išskiria analizuodamas suvokimo dydį, indėlį į mažumo reikšmių formavimą ar palaikymą? Tiriamu laikotarpiu galima surasti pavienius (dažniausiai kaip reakcija į Naujosios Zelandijos pergalę dėl vietos Saugumo Taryboje) kitų šalies politinių ar veikėjų pareiškimus.

²⁹⁰ Mažų valstybių veikimas ir dalyvavimas tarptautinėje politikoje siejamas su regioninėmis organizacijomis, pavyzdžiui, Europos Sąjunga. Teigiama, kad tokiu būdu šalys gali didinti savo įtaką nei veikdamos vienos (šaltinis: Iain McIver, „The Role of Small States in the European Union.“ Working paper, 7). Tačiau tiriami atvejai ir ypatingai Naujoji Zelandija parodo, kad šalis mąsto ir siekia veikti globaliai.

²⁹¹ Thorhallsson, *Small States in the UN Security Council: Means of Influence?*, 160.

²⁹² Wivel, Bailes, Archer, 9.

Pavyzdžiui, buvęs opozicijos lyderis David Shearer teigė, kad šaliai buvo suteikta proga pagal nuopelnus, o ne didelius ir galingus interesus. Laimėjimas atvėrė duris mažoms valstybėms, kurios nedažnai gauna progą būti Saugumo Taryboje²⁹³. Šiame teiginyje susipina visos anksčiau pagrindinių lyderių minėtos reikšmės: akcentuojamas fizinis dydis (mažumas), priešpastatant jį „dideliems interesams“ ir iškeliant nuopelnų svarbą (maža ir nusipelnusi valstybė gali laimėti prieš galinguosius). Taip pat pabrėžiamas bendrumas su kitomis mažomis valstybėmis, kur Naujosios Zelandijos pergalė nevertinama kaip individualus interesas, bet siekis atstovauti visas, nebūtinai pakankamai atstovaujamas mažas valstybes.

Panaši pozicija surandama ir tuometinio politikos konsultanto Luke Roughton žodžiuose, kad Naujosios Zelandijos pergalę nulėmė kitų mažų valstybių parama, kurios tikisi didesnio vaidmens Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje²⁹⁴. Panašu, kad užsienio reikalų ministro ir ministro pirmininko formuojamos reikšmės apie Naujosios Zelandijos pastangas atstovauti mažas valstybes (galima galvoti, susipina fizinis, norimas, turbūt ir politinis dydžiai) ir siekti didesnės įtakos tarptautiniu lygiu yra priimamos platesnio rato šalies veikėjų. Laimėjimas tarsi įrodo, kad tokios reikšmės priimamos ne tik šalies viduje, tačiau ir išorinių veikėjų. Kaip po Naujosios Zelandijos išrinkimo teigė buvęs Rytų Timoro prezidentas José Ramos-Horta „pasauliui reikia mažų ir nepriklausomų šalių, tokių kaip Naujoji Zelandija, sėdinčių Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje. Kitoms Jungtinių Tautų šalims narėms svarbu matyti laimėjusią Naująją Zelandiją ir žinoti, kad Saugumo Taryba yra prieinama ir joms“.

Taigi mažų valstybių, kaip bendro klubo tarptautinėje politikoje, atstovavimas, kartu paremtas subjektyviais politiniais šalies veiksniais (nepriklausomumas), atrodo, iš tiesų sudaro dominuojantį Naujosios Zelandijos įvaizdį ir tapatybės dimensiją, formuojamą ne tik šalies lyderių, bet reprodukuojamą ir už šalies ribų. Galima teigti, išorės pritarimas formuluojamoms reikšmėms priimamas kaip savotiškas šalies veikimo legitimizavimas (ministro pirmininko teigimu, „šalis matoma kaip palaikanti tą pusę, kurioje tiesa. Sėkmės istorija praėjusios kadencijos 1993–1994 metais parodo, kad žmonės, ypač Ruandos ir Somalio, šalį mato kaip sąžiningą tarpininką. Tai yra geras pasiekimas mažai šaliai“²⁹⁵). Toks kitų veikėjų požiūris į Naująją Zelandiją pristatymas šalies viduje, viena vertus, pagrindžia, kodėl svarbus multikultūriškumas ir intensyvi sąveika su kitomis šalimis ar integracija į tarptautinę bendruomenę, aktyvus dalyvavimas joje nepaisant sąlyginės geografinės izoliacijos. Kita vertus, tai atspindi ir reikšmių susietumą ir reprodukuojamą

²⁹³ Young, Trevett, *NZ wins seat on Security Council: Victory for the small states*, <http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11343853>.

²⁹⁴ *Independence key to UN success*, <<http://www.radionz.co.nz/news/national/257092/independence-key-to-un-success>>.

²⁹⁵ Stacey Kirk, „NZ’s UN Security Council win praised.“ *Stuff.co.nz*, 2014. <<http://www.stuff.co.nz/world/62490489/praise-for-new-zealands-un-security-council-win>> [žiūrėta 2016 03 20].

tarp šalies vidaus ir išorės – pagrindžiamas pirmiausiai su šalies lyderiais siejamų reikšmių reprezentatyvumas.

Tyrimo laikotarpiu surasti konkrečius kitų šalių vadovų ar politinių veikėjų pasisakymus, prisidedančius prie Naujosios Zelandijos mažumo diskurso, taip pat sudėtinga. Galima išskirti JAV prezidento Barack Obama susitikimo su Naujosios Zelandijos ministru pirmininku metu išsakytus teiginius, kad „nors Naujoji Zelandija ir yra maža valstybė su mažomis ginkluotomis pajėgomis, bendradarbiavimas žvalgybos srityje, Naujosios Zelandijos pastangos dalyvaujant pratybose ir taikos palaikymo misijose šalį daro neįkainojama partnere“²⁹⁶. Taigi Obama vertinimas, paremtas savotišku politinio dydžio materialinių (mažos ginkluotos pajėgos) ir subjektyvių (bendradarbiavimas, didelės ir reikšmingos pastangos) veiksmų supriešinimu, pastariesiems suteikiant gerokai svarbesnį vaidmenį. Tokie teiginiai netiesiogiai palaiko Naujosios Zelandijos lyderių formuluojamas reikšmes apie šalies stipriąsias puses – jos vertę tarptautinėje politikoje kuria ne fiziniai ar materialiniai apibrėžimai, bet gebėjimai ir kompetencijos, pripažįstami ir kitų šalių – šiame kontekste – didžiosios valstybės JAV.

Kaip ir Lietuvos atveju, visuomenės požiūrio nustatymas atrodo sunkiai įgyvendinamas. Galima ieškoti apklausų ar kitų informacijos šaltinių, parodančių visuomenės pritarimą narystei Saugumo Taryboje, kaip žiūrima į vienus ar kitus sprendimus (jeigu apskritai domimasi visuomenės pozicija saugumo bei užsienio politikos klausimais). Tačiau sunku spręsti, ar tokie duomenys leistų pamatyti visuomenės požiūrį į buvimą maža valstybe. Su tam tikromis reikšmėmis siejama lyderių pozicija, taip pat panašaus sutarimo egzistavimas platesnio politinio elito kontekste leidžia teigti, kad per įvairių dydžių prizmę pristatytos reikšmių reprezentacijos gali būti laikomos pagrįstomis Naujosios Zelandijos mažumo apibrėžimo tendencijomis.

3.2.5. *Kokia maža valstybė?*

Apibendrinant pateiktas reikšmių interpretacijas siekiama atsakyti į du klausimus: kokios šalies tapatybės tendencijos ryškėja analizuojamame diskurse; kaip Naujosios Zelandijos atvejis gali prisidėti prie bendrų mažų valstybių studijų lauko diskusijų.

²⁹⁶ „Remarks by President Obama and prime Minister Key of New Zealand after Bilateral meeting.“ *Whitehouse.gov* 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/06/23/remarks-president-obama-and-prime-minister-key-new-zealand-after-bilater>> [žiūrėta 2016 03 20].

Ryški Naujosios Zelandijos tapatybės linija – globali²⁹⁷ maža valstybė. Dydžio aktualumas ir santykis su aplinka skleidžiasi per buvimo tarptautinėje sistemoje, dalyvavimo ir siekio aktyviai įsitraukti į tarptautinių organizacijų veiklą prizmę. Net ir identitetą apibrėžiantis Aš – Kitas santykis yra formuluojamas dėl nepasitenkinimo sistemos disbalansu ir nepakankamu valstybių atstovavimu, bet ne kritiniais santykiais su konkrečia valstybe. Taigi tiriamame mažumo diskurse jokios konkrečios grėsmės, nukreiptos į šalies suverenitetą ar išlikimo pavojų nėra formuluojamos – greičiau saugumo samprata apibrėžiama stabilumo, taikos, tvarkos (kuriuos reiktų užtikrinti sisteminiu lygmeniu) sąvokomis. Mažumo pasakojimas pakankamai eksplicitiškai formuojamas iškeliant įvairias charakteristikas – nepriklausomumą, reputaciją, sąžiningumą, drąsą lyderystei (jos gali būti siejamos ir su šalies veikimo strategija ar įtakos siekimu). Visa tai iš įvairių perspektyvų susipina į jau minėtą apibendrinančią globalios šalies reprezentaciją. Minėti skirtingi požymiai tampa savęs identifikacijos dalimi, nes diskurse pristatomi remiantis Aš – Kitas skirtimi, netgi labiau formuluojant klausimą ne apie tai, kas Naujoji Zelandija yra, bet kas ji nėra – nesitapatinama su esama tarptautine sistema ir ją atspindinčiais požymiais (didžiųjų galių dominavimas, jų savanaudiškas interesų gynimas, nelygiavertiškumas, ribotumas), todėl siekiama tokiaame kontekste turėti savitą, galbūt net išskirtinį identitetą.

Fizinis dydis šaliai aktualus tik Jungtinių Tautų ir narystės Saugumo Taryboje kontekste. Fizinis mažumas nėra matomas kaip trūkumas – jis atitinka keliamas ambicijas ir tampa integralia jų dalimi siekiant užtikrinti mažų valstybių vietą ir vaidmenį Saugumo Taryboje. Fizinis dydis tampa ne tik savęs apibrėžimo dalimi, bet ir būdu referuoti į kitas mažas valstybes – formuoti jų koaliciją, tapti jų lydere (norimas dydis). Analizuojamame diskurse grėsmės ar tiesioginiai iššūkiai šalies suverenitetui nėra minimi – daugiau kalbama apie globalius iššūkius, už kurių sprendimą atsakinga Saugumo Taryba (dar viena Kito identifikacijos dimensija). Būtent Saugumo Tarybos neefektyvumas (nulemtas sistemos architektūros ir didžiųjų galių savanaudiškumo) skirtingų problemų akivaizdoje neatspindi tos tarptautinės organizacijos, su kurios ištakomis ir tikslais save tapatina Naujoji Zelandija. Todėl Saugumo Tarybos buvimas Kitu ir veda prie savo identiteto apibrėžimo per klausimą, kas aš nesu. Šalies identitetas itin remiasi minkštąja galia apibendrinamomis charakteristikomis, kurios tik dar labiau įtvirtina unikalios įvaizdžio formavimą ir santykio su esama tarptautine sistema problematiką.

²⁹⁷ Teigiama, kad Naujosios Zelandijos požiūris į globalumą skiriasi nuo kitų šalių ar jos partnerių (pavyzdžiui, Didžiosios Britanijos ir Australijos), žiūrinčių į tarptautinę sistemą ir globalizaciją, paremtą JAV galios dominavimu. Naujosios Zelandijos atveju JAV dominavimas nėra vienareikšmiškai pripažįstamas ir nesiekama kurti specialių santykių tikintis naudos. Šaltinis: Patnam, *Globalisation, Sovereignty and the Transformation of New Zealand Foreign Policy*, 15.

Kaip Naujosios Zelandijos atvejis ir jo analizė leidžia dalyvauti mažų valstybių studijų lauko diskusijose? Pirma, paneigiamas argumentas, kad maža valstybė gali būti lyderių apibrėžiama kaip neįgali veikti ir daryti įtaką sistemoje²⁹⁸. Naujosios Zelandijos aktyvumas, istorinė įsitraukimo į tarptautinę politiką patirtis rodo, kad dydis (ar fizinis, ar matuojamas turimais resursais) nėra pagrindinis veiksnys, nulemiantis šalies įsitraukimo lygį. Dydis gali būti mažomas ne tik kaip ribojantis faktorius, bet ir kaip galimybė ar politinis instrumentas (pavyzdžiui, formuoti koaliciją, paremtą dydžio argumentu, arba unikalų ir kitų veikėjų priimamą šalies įvaizdį). Antra, dydis nenulemia šalies interesų ir savęs pozicionavimo lauko – maža valstybė nebūtinai rūpinsis tik regioniniais klausimais. Nors mažumo diskurse ir skiriama dėmesio mažoms besivystančios šalims (galima laikyti Naujosios Zelandijos prioritetu), tačiau sisteminis požiūris, įsitraukimas į tarptautinės politikos procesus (Irako karių rengimas) savęs vertinimas globalaus ir daugiašalio pasaulio kontekste (nesišliejimas ir nesitapatinimas su didžiosiomis galiomis) parodo, kad šalies istorinė patirtis, strateginė kultūra ar geopolitinė padėtis (artimo Kito nebuvimas) gali būti svarbesniais faktoriais, nulemiančiais pasaulio ir tarptautinės politikos, savęs įsivaizdavimo joje suvokimą nei dydis savaime. Trečia, Naujosios Zelandijos atvejis patvirtina, kad minkštosios galios veiksniai, kad ir kokia skirtinga galima jų apimtis, yra laikomi pagrindiniais šalies resursais. Tačiau neįmanomas visoms mažoms šalims būdingo rinkinio įvardijimas ir nustatymas: jie varijuoja priklausomai nuo šalies, nes yra jos identiteto dalis, kuri dar turi būti priimama ir kitų veikėjų.

3.3. Lietuva ir Naujoji Zelandija – kokios mažos valstybės?

Lietuvos ir Naujosios Zelandijos atvejų analizė parodo, kad nors abi šalys yra laikomos mažomis, tačiau mažumo reikšmės yra itin skirtingos ir formuojasi valstybės geopolitinės padėties, istorinės patirties ir atminties, santykių su kaimyninėmis valstybėmis ir visa tarptautine sistema ar kitų papildomų aplinkybių kontekste. Kartu pasirinkti atvejai plėtoja mažų valstybių subjektiškumo temą – šalys akcentuoja savo savarankiškumą, formuoja diskursyvinę politiką, konstruoja identitetus ir jų tarpusavio santykius²⁹⁹. Surandami šalių skirtumai ir skirtingas požiūris į savo mažumą toliau plėtoja diskusiją, kiek apibendrintai galima kalbėti apie vientisą mažų valstybių, besielgiančių tik joms būdingu būdu, kategoriją. Šalių palyginimas pasinaudojant metodologijoje apsibrėžtomis dydžių kategorijomis leidžia ne tik sistemiškai pateikti šalių palyginimą, bet ir dar labiau išryškinti pastebimus skirtumus.

²⁹⁸ Keohane, 293.

²⁹⁹ Neumann, Gstöhl, 15.

Fizinis dydis yra svarbus abiejų šalių mažumo diskursuose. Tačiau jis nėra Lietuvą ir Naująją Zelandiją apibendrinanti charakteristika, o tiriamu laikotarpiu aktualizuojamas konkrečiuose kontekstuose. Lietuvai buvimas maža yra svarbus santykyje su Rusija – mažo ir didelio (Aš – Kitas) santykis formuojamas per savęs lyginimą su fiziškai gerokai pranašesne kaimynine valstybe – modernus vidaus ir išorės santykio apibrėžimas. Nors fizinio mažumo klausimas keliamas svarstant apie tarptautinę sistemą ir mažų valstybių vietą joje, abstraktus kalbėjimas apie mažas ir dideles valstybes, kur pastarosios jaučiasi pranašesnėmis ir įtakingesnėmis, gali būti perskaitomas ir kaip į Rusiją nukreipta kritika. Naujoji Zelandija, būdama visiškai skirtingoje geopolitinėje situacijoje, mažumą aktualizuoja ne per konkrečius santykius su kitomis šalimis, bet vertindama save tarptautinės sistemos kontekste, kur savęs apibrėžimas per Aš – Kitas dimensiją vyksta su Saugumo Taryba ir jos nuolatinėmis narėmis. Taigi keliami klausimai ne dėl galios skirtumų, bet pačios tarptautinės sistemos ar organizacijos architektūros nulemtos (institucinės?) nelygybės – ryškėja postmodernus požiūris į savo santykius su aplinka.

Norimas (keliamų ambicijų, prioritetų) dydis itin glaudžiai susijęs su fiziniu dydžiu. Tačiau ir formuluojamos šalių ambicijos skirtingos: Lietuvoje didžiausias dėmesys kreipiamas savo suverenitetui ir savarankiškai gynybai (nepaisant pajėgesnio Kito, sugebėti užsitikrinti šalies apginamumą), kurių santykis su fiziniu mažumu nėra vienareikšmis – vienais atvejais savarankiškumas ir mažumas yra lygiagretūs veiksniai, kitais – keliamų ambicijų (ne tik susijusių su savimi, bet ir kitais veikėjais) įgyvendinimui mažumas turėtų būti peržengtas. Taip pat ambicijų formulavimas negali būti atsiejamas ir nuo paraleliai priimamų sprendimų, reikalaujančių, galima sakyti, nepaprastųjų priemonių. Naujosios Zelandijos atveju ambicijos daugiausiai susijusios su tarptautine sistema – tapti lygiaverte dalyve (daugiausiai kalbama Saugumo Tarybos kontekste) ir kartu atstovauti kitas mažas valstybes (neapsiribojama tik savo šalies vaidmens formulavimu, bet referuojama į mažas valstybes kaip į atskirą tarptautinės sistemos kategoriją, kurios lydere siekiama tapti). Norimas ir fizinis dydžiai nesusikerta, šalies mažumas yra ir ambicijų dalis – Naujoji Zelandija ne tik konstatuoja *dydžio* faktą, bet ir *renkasi* būti maža valstybe, todėl ambicijos yra susidedamoji tokio pasirinkimo įgyvendinimo dalis.

Suvereniteto ir saugumo klausimas šalyse taip pat apibrėžiamas skirtingai. Lietuvos atveju mažumo diskurse skleidžiasi Rusijos karinė grėsmė ir baimė dėl potencialaus šalies užpuolimo. Todėl ir fizinis, ir norimas dydis susiję su „kietojo“ saugumo užsitikrinimo ir valstybės išsaugojimo tikslais – atskaitos taškas yra pati valstybė ir jos egzistavimas mažumo nesiejant su bendresnėmis ar labiau globaliomis problemomis. Naujosios Zelandijos lyderiai – atvirkščiai – tiriamu laikotarpiu nekalba apie tiesioginius iššūkius mažai valstybei. Aš – Kitas skirtis (paremta ne tiek grėsmės, kiek negatyvumo, nepasitenkinimo suvokimu) ryškėja per santykį su Saugumo Taryba

ir didžiosiomis jos narėmis. Naujosios Zelandijos vertinimu, organizacija veikia neefektyviai, tai užkoduota jos struktūroje (didžiųjų valstybių pranašumas ir savanaudiškumas) – visa tai gali privesti prie esamų iššūkių eskalacijos ir galimo neigiamo poveikio pačiai Naujajai Zelandijai. Šalyje saugumas greičiau apibrėžiamas ne per problemų įvardijimą, bet tikslus – stabilumas, taika, tvarka. Saugumo Tarybos ignoruojamos arba netinkamai sprendžiamos problemos (padėtis Irake ir Sirijoje, Ukrainos krizė ir kt.) vertinamos kaip numanomi ir pačios Naujosios Zelandijos saugumo iššūkiai, tačiau jie nėra tokie tiesioginiai ar reikalaujantys „kietųjų“ priemonių, kaip Lietuvoje.

Politinio dydžio apibrėžimas abiejų šalių atvejais daugiausiai plėtojasi svarstant apie Lietuvos ir Naujosios Zelandijos materialinius ir subjektyvius išteklius – ar jie pakankami, kurie iš jų yra svarbesni siekiant įtakos ir formuojant savo poziciją, įvaizdį. Lietuvos lyderiai, ypačingai kalbėdami apie Lietuvos vaidmenį regiono ar tarptautinių organizacijų kontekste, pripažįsta šalies ribotumą dėl turimų išteklių, tačiau tuo pat metu siekia surasti subjektyvius veiksnius, kurie gali leisti pagrįsti mažos šalies vaidmenį. Vis dėlto, nagrinėjamame diskurse politinio dydžio klausimas ar konkrečių veiksmų apibrėžimas nėra labai aiškus, greičiau vis dar svarstoma ir ieškoma, koks galėtų būti Lietuvos kaip mažos valstybės politinio dydžio pagrindas. Matomumo, girdimumo ar aktyvumo principai, siejami su mažumu, nors ir referuoja į politinio dydžio ir minštosios galios apibrėžtį, tačiau jie ir patys dar turi būti pasiekti, įrodytas šalies gebėjimas juos pritaikyti. Naujosios Zelandijos atveju matomos kitokios tendencijos – nors sutinkama, kad šalies materialiniai resursai taip pat riboti, tačiau buvimas maža valstybe ir jos įtaka susiejami su konkrečiais subjektyviais veiksniais (reputacija, pasitikėjimas, neutralumas, sąžiningumas ir kt.), kurie laikomi integralia šalies apibrėžimo (galima sakyti, identiteto) dalimi. Vardinamos charakteristikos, apibendrinamos kaip minkštoji galia, remiasi į saugumo bei užsienio politikos sprendimų precedentus, šalies poziciją, todėl jos laikomos pagrįstomis ir atspindinčiomis šalies politinio dydžio unikalumą, kuris sulaukia ir kitų veikėjų pritarimo.

Suvokimo dydžio analizė abiejų šalių atvejais yra pakankamai sudėtinga, nes Thorhallsson siūlomas kintamųjų sąrašas reikalauja įvairių skirtingų veikėjų ir grupių įtraukimo, kurių dalyvavimas diskurso formavime arba išvis neaptinkamas, arba yra momentinis, neleidžiantis pastebėti itin reprezentatyvių tendencijų. Vis dėlto, abiejų šalių politinio elito lyderiai, dominuojantys bendrame saugumo bei užsienio politikos diskurso formavime, savo šalis apibrėžia ir kaip mažas valstybes. Nors surastos reikšmės, kaip rodo analizė, ir yra skirtingos, skleidžiasi skirtinguose kontekstuose ir savo šalies vaidmens suvokime, galima teigti, kad abiem atvejais buvimas maža valstybe suvokiamas kaip vienas iš identiteto apibrėžčių. Visgi Lietuvos atveju mažumo reflektavimas dar atrodo pakankamai atsargus, mėginama surasti platesnį reikšmių spektrą, galintį būti mažumo ir veikimo tarptautinėje politikoje argumentu. Naujosios Zelandijos kaip mažos

valstybės pristatymas remiasi pakankamai aiškiais nuostatomis, kurios tiriamame diskurse daugiau mažiau skleidžiasi kaip vientisas pasakojimas, pateikiantis skirtingas mažumo suvokimo dimensijas, tačiau neprieštaraujančias, o papildančias viena kitą. Todėl galima kelti prielaidą, kad Naujosios Zelandijos atveju mažumas yra integralesnė identiteto dalis, turinti gerokai platesnį istorinį kontekstą, reprodukuojamą šiandieninėse aktualijose. Lietuvoje mažumo diskursas, atspindėdamas identiteto lygmenį, vis dar susiduria su reikšmių ar aiškesnių sąsajų paieškomis.

Nors tiesiogiai ir neatspindi nei vieno iš metodologinio modelio siūlomų dydžių, požiūris į tarptautinę sistemą yra svarbus aspektas, leidžiantis giliau suvokti skirtumus tarp mažomis save laikančių valstybių, užimančių nenuolatinės narės kėdes Saugumo Taryboje. Lietuvos atveju mažumas nenagrinėjamas Saugumo Tarybos kontekste (tik iš dalies galima sieti su pagalba Ukrainai). Linkevičiui būdingas referavimas į mažų ir didelių valstybių skirtumus, jų nelygiavertiškumą ir tarptautinės teisės viršenybės akcentavimą turėtų parodyti liberalios tradicijos mąstymą. Tačiau jo kalbėjimas remiasi visai kitokiu (greičiau neorealistiniu) požiūriu – tarptautinė sistema tebematoma kaip veikianti galios balanso ar anarchijomis sąlygomis, kur varžybos dėl galios ir mažų šalių subordinavimas yra vis dar galima (egzistuojanti?) tikrovė. Todėl ir mažos valstybės veikimas tokioje sistemoje paremtas, visų pirma, siekiu užsitikrinti suverenitetą.

Naujosios Zelandijos atveju tarptautinė sistema yra tapati Jungtinėms Tautoms ir Saugumo Tarybai – ji institucionalizuota. Kritika Saugumo Tarybos didžiosioms narėms ar šalių nelygybei remiasi ne karinės grėsmės ar pavergimo baime, bet netinkama institucine struktūra, leidžiančia didžiosioms šalims būti *didžiosiomis*. Todėl ir normatyvinis tikslas – institucijos ar jos struktūros reforma, kurios maža šalis siekia pasitelkdama savo minkštąją galią. Svarbu, kad valstybė suprantama kaip galinti veikti pasitelkusi subjektyvius veiksmus, siekti bendradarbiavimo ar pokyčio, kur suvereniteto klausimas apskritai nėra kvestionuojamas. Taigi požiūris į tarptautinę sistemą ir bendra mąstymo tiek apie ją, tiek apie mažumą perspektyva (moderni ar postmoderni, realistiškas ar liberali) gali būti vienas pagrindinių veiksnių, darančių įtaką skirtingai mažumo sampratai ir jos kontekstualizavimui.

Lietuvos ir Naujosios Zelandijos mažumo diskursai veikiami skirtingų aplinkybių: Lietuvoje tiriamu laikotarpiu jis skleidžiasi kaip reakcija į aplinkoje vykstančius procesus (konfliktas Ukrainoje). Nors Rusijos vaidmuo Lietuvos tapatybėje – pamatinis, kalbėjimas apie mažumą daugiausiai susijęs su naujų ir iš dalies netikėtų iššūkių (išaugusios karinės grėsmės ir pagalbos Ukrainai) įveikimo poreikiu. Naujosios Zelandijos atveju mažumo diskursas formuojamas siekiant pačios valstybės ilgai planuoto tikslo – dar vienos kadencijos Saugumo Taryboje. Išsakoma kritika ir keliami uždaviniai, kaip rodo istorinis kontekstas, nėra momentiniai, o ilgalaikiai ir periodiškai atsinaujinantys. Todėl ir sąlygos – reakcija vs. ilgalaikis nuoseklus planavimas – gali

turėti įtakos pačiam diskursui, kokios reikšmės tampa dominuojančiomis ir kokio nuoseklumo pasakojimą kuriančiomis, kiek mažumo idėjos formavimas yra strategiškai apgalvotas ar kylantis iš sąmonės.

Taigi šalių mažumas apibrėžiamas skirtingomis reikšmėmis: kitoks atspirties taškas (maža valstybė vs. didelė valstybė, maža valstybė vs. tarptautinė sistema), keliamų ambicijų mastas ir pobūdis (Lietuvai svarbu savarankiškumas, gynyba, Naujajai Zelandijai – lygiavertis dalyvavimas tarptautinėse organizacijose, mažų valstybių atstovavimas ir lyderystė), saugumo suvokimas (Lietuvoje jaučiama tiesioginė karinė grėsmė, Naujajai Zelandijai būdingas bendras susirūpinimas globalia taika), skirtingas požiūris į politinį dydį (Lietuvoje subjektyvių galios veiksnių rinkinys dar formuluojamas, siekiamas įtvirtinti, Naujosios Zelandijos atveju minkštoji galia siejama su konkrečiais ir pripažįstamais požymiais). Bendrai tariant, abu nagrinėjami atvejai ir surandamos mažumo reikšmės ryškiausiai pinasi ir kartu polemizuoja su dvejomis – (neo)realizmo ir liberalaus institucionalizmo – tradicijomis. Nors pateikiant rezultatus surandamų reikšmių santykis su teoriniais mažų valstybių aiškinimo pasiūlymais nėra pristatomas itin nuosekliai, pastebimos tendencijos sufleruotų, kad šalių mažumas galėtų būti apibendrinamas surastas reikšmes priskiriant vienos ar kitos teorinės priegos tendencijoms (Lietuvos mažumas (neo)realistinis, Naujosios Zelandijos – liberalaus institucionalizmo perspektyva).

Tačiau patys atvejai parodo, kad apibendrinimas yra negalimas dėl skirtingų reikšmių persipynimo: mažumo samprata varijuoja, ji gali talpinti ir skirtingų teorinių perspektyvų siūlomus apibrėžimus ar aiškinimus, kurie, tikėtina, gali tiek derėti, tiek varžytis tarpusavyje (pavyzdžiui, nors Lietuvai svarbus suvereniteto išsaugojimas (nuoroda į (neo)realizmą), bet šalis savo politinį dydį sieja su minkštosios galios veiksniais, veikimu tarptautinėse organizacijose (iš dalies nuoroda į liberalų institucionalizmą). Taigi galimi tolesnių tyrimų klausimai – ne tik santykis tarp skirtingų teorijų ir mažų valstybių praktikų (teorijų pritaikomumas ir gebėjimas pateikti paaiškinimus), bet ir paties mažumo, ne kaip vientiso pasakojimo, bet multidimensiško reiškinių, apimančio skirtingas tradicijas ar jų tarpusavio sąveiką, suvokimas. Galbūt tai vestų prie atvirkštinės mąstymo logikos – ne ką išankstiniai suformuluoti modeliai (bandymai juos derinti ir surasti *tinkamiausią* paaiškinimą) pasako apie mažą valstybę, bet ką mažumas (kaip empirinis ar politinis reiškiny) leidžia suprasti apie teorijas, jų vystymąsi ar galimą derinimą.

Reikia sutikti, kad pasitelkta poststruktūralistinė teorinė priega ir jos pritaikymas empirinėje analizėje parodo, kad abi kraštutinės pozicijos – dydis nulemia šalių elgesį vs. nesvarbu kokio dydžio šalis, visos gali būti tiriamos vienodai³⁰⁰ – nėra palaikomos. Pirmuoju atveju,

³⁰⁰ Carlsnaes, 13.

nepaisant savęs laikymo mažomis, šalys elgiasi ir savo mažumą apibrėžia skirtingai. Šalių savivokai ir saugumo bei užsienio politikos pasirinkimams geopolitinė padėtis, istorinė patirtis, strateginė kultūra, grėsmių ar apskritai pasaulio tvarkos suvokimas gali būti lygiagrečiai svarbūs (ar net svarbesni) veiksniai dydžiui. Antruoju atveju, neprieštaraujama, kad skirtingos (dydžiu taip pat) šalys gali būti tiriamos taikant tuos pačius analizės instrumentus ar užduodant įvairius užsienio politikos klausimus, atskleidžiančius galimus šalių elgesio panašumus. Tačiau priežastinio ryšio kvestionavimas nepaneigia keliamų klausimų apie mažas valstybes svarbos – jie yra ne tik akademikų, tačiau ir praktikų darbotvarkės dalis, o, panašu, surandami atsakymai gali vesti prie skirtingų pačių politikų siūlomų objekto konceptualizavimo kelių³⁰¹.

4. Kaip žiūrėti į mažas valstybes?

Lietuvos ir Naujosios Zelandijos atvejų analizės ir jų tarpusavio palyginimas parodo, kad abiem šalims nebūtų galima pritaikyti to paties mažos valstybės apibrėžimo ir nusakyti joms būdingus bendrus ir dydžio nulemtus saugumo bei užsienio politikos veiksmus – matomas skirtingas mažumo supratimas ir skirtingi politikos pasirinkimai. Be abejo, vieno ar kito teorinio aiškinimo pritaikymas leistų padaryti tam tikras išvadas, tačiau jos pateiktų ribotą ar nuo konkrečių prielaidų priklausomą vaizdą. Kita vertus, atliktas tyrimas, kuriame pasitelkiama poststruktūralistinė prieiga, taip pat gali būti laikomas tik dar vienos pozicijos pristatymu, patenkančiu į bendrą ginčų lauką, bet nepasiūlančiu išeities – ar galima pasakyti ką nors daugiau, nei tik konstatuoti faktą apie dvi skirtingas šalys, skirtingai suprantančias savo buvimą maža valstybe? Todėl kyla du pagrindiniai klausimai: 1) kaip žiūrėti į mažų valstybių studijų lauką ir jame vykstančius debatus (ar pliuralizmas lieka vienintele įmanoma sąlyga)? 2) ką Lietuvos ir Naujosios Zelandijos mažumo analizė, paremta poststruktūralistine prieiga, gali pasiūlyti bendresniam mažų valstybių suvokimui ar tyrimų prieigoms?

Visų pirma, tyrimo eigoje pristatomi skirtingi argumentai apie mažas valstybes ir jų elgesius susiveda į skirtingas tarptautinių santykių teorijas (dažniausiai diskusijos suvedamos į tris – (neo)realizmo, neliberalaus institucionalizmo ir socialinio konstruktyvizmo grupes³⁰²) ar paradigmas, besiremiančias ne tik skirtinga epistemologija, bet ir ontologija. Todėl bandymas sujungti ar apibendrinti visas teorijas į vieną rinkinį, galintį įvairiais būdais paaiškinti mažų valstybių fenomeną, yra neįmanomas ar, mažų mažiausiai, sunkiai pagrindžiamas. Kita vertus, skirtingų veiksmų rinkinys, naudojamas apibrėžti mažas valstybes, remiasi ne tik diskusija tarp

³⁰¹ Maass, 81.

³⁰² Neumann, Gstöhl, 17.

teorijų, bet atspindi ir realius mažų valstybių skirtumus³⁰³ (tą patvirtina Lietuvos ir Naujosios Zelandijos atvejai). Todėl heterogeniška mažų valstybių analizė gali padėti fiksuoti tiek valstybių, tiek jų analizei naudojamų teorijų skirtumus ir panašumus³⁰⁴ – empiriniai tyrimai tampa erdve stebėti (plėtoti?) pačių teorijų tarpusavio debatus ir mažomis laikomų šalių įvairovę.

Tačiau ar tokia prieigų ir skirtingų žiūros taškų gausa neveda į reliatyvizmą, iš dalies neigiantį paties studijų lauko plėtojimo prasmę? Tim Dunne, Lene Hansen ir Colin Wight, siekdami spręsti pliuralizmo reliatyvizmą (visi būdai ir teorinės prieigos gali būti vienodai tinkami tyrimams), siūlo integruojančio pliuralizmo (būdo susidoroti su tikrovės kompleksiskumu) idėją³⁰⁵ – teorinė įvairovė laikoma priemone pateikti įvairiapusį sudėtingų fenomenų supratimą. Formuojant tokį pliuralizmą, kai kurios teorijos gali būti atmetamos, kai kurios taisomos ar modifikuojamos taip išvengiant kraštutinio reliatyvizmo, o kartu tame pačiame lauke dirbantiems tyrėjams leidžiama ieškoti galimo geriausio prieigos būdo³⁰⁶. Vadinasi, net ir pliuralizmo sąlygomis įmanomas bendras ir daugiau mažiau priimtas pagrindas, kokie teiginiai ir prielaidos gali būti relevantiški.

Panaši situacija ir su mažų valstybių studijų lauku. Viena vertus, su konkrečiu objektu susiję klausimai tampa įvairių teorinių prieigų interesų sritimi, siūlomi aiškinimo būdai ir tarpusavio diskusijos dėl jų, tačiau nėra sutariama, kuris būdas tinkamiausias – tarsi linkstama į reliatyvizmą. Kita vertus, mėginimai kurti objektyvius ir subjektyvius kriterijus derinančius paaiškinimus, santykinis kontekstą įvertinančius apibrėžimus rodytų mėginimą eiti integruojančio pliuralizmo keliu. Vis dėlto vientisa mažų valstybių teorija neegzistuoja. Tam turi įtakos ne tik skirtingų tarptautinių santykių teorinių prieigų taikymas, bet ir skirtingi teorizavimo būdai: mažų valstybių teoriją siekiama formuluoti pasitelkiant tyrimų rezultatus (empirinė generalizacija) arba naudojamosi išankstinėmis „duotomis“ prielaidomis (tikrinamas jų atitikimas realybei)³⁰⁷.

Paralelinis abiejų procesų vystymasis įsuka į savotišką nuolatinės polemikos ratą: išankstinis apibendrinimas (pavyzdžiui, (neo)realizmo požiūris į mažas valstybes) ir jo pritaikymas yra labai riboti. Tačiau sunku įsivaizduoti, kaip atliktas Naujosios Zelandijos ir Lietuvos empirinis tyrimas galėtų vesti į teorinę generalizaciją – du mažų valstybių atvejai atskleidžia skirtingas reikšmes, patį mažumo suvokimą ir elgesį (negalima teigti, kad, pavyzdžiui, remiantis Lietuva, mažos valstybės bus būtinai linkusios į savarankiškos gynybos užsitikrinimą ar, Naujosios Zelandijos atveju, mažoms valstybėms būdingas globalus požiūris į tarptautinę politiką). Empirinis

³⁰³ Maass, 81.

³⁰⁴ Tim Dunne, Lene Hanse, Colin Wight, „The end of International Relations theory?“ *European Journal of International Relations*, 19:3, 2013, 418.

³⁰⁵ Ten pat, 416-417.

³⁰⁶ Ten pat, 416-417.

³⁰⁷ Stefano Guzzini, „The ends of International Relations theory: Stages of reflexivity and modes of theorizing.“ *European Journal of International Relations*, 19:3, 2013, 531.

tyrimas neleidžia formuluoti dėsningumą, o greičiau pasiūlo kaip nekalbėti, ar ką įvertinus galima kalbėti apie mažas valstybes. Taigi atrodo, kad diskusijos apie mažas valstybes ir skirtingas jas analizuojančias teorijas įtraukia ir patį teorizavimo veiksmą, kuris vėlgi gali būti atliekamas skirtingomis strategijomis.

Tačiau galima surasti tyrimų, kur siekiama apskritai atsiriboti nuo teorijos klausimo – vietoj universalių mažų valstybių charakteristikų ir jų elgesio paieškų, maža valstybė matoma kaip dėmesio koncentravimo įrankis kalbant apie tam tikrų valstybių saugumo problemas ir užsienio politiką³⁰⁸, t.y. *maža valstybė* kaip filtrai ar atrankos kriterijai, bet ne konceptualinė kategorija. Tokia logika tarsi padėtų išvengti išankstinių prielaidų formulavimo – būtų remiamasi šalių, kurios „yra“ (empirinis *faktas*) stebėjimu nesistengiant jų kontekstualizuoti „socialinėje tikrovėje“³⁰⁹. Žiūrint į dydį tik kaip į empirinį veiksnių, nėra pagrindo prielaidoms ar hipotezėms, kad mažos valstybės linkę elgtis panašiu būdu³¹⁰. Tokiu atveju maža valstybė (empirinė sąvoka), naudojama kaip įrankis, bet nebūtinai kaip tyrimo objektas (pavyzdžiui, lyginant šalis tarpusavyje, dydis galėtų būti vienu iš veiksnių, aiškinančių šalių tarpusavio skirtumus ar panašumus³¹¹). Viena vertus, toks posūkis ir išankstinio konceptualizavimo atsisakymas, tikėtina, pateiktų unikalius ir vienos teorijos neįrėmintus rezultatus, nebūtinai susijusius su priežastingumo paieškų ir dydžio problematikos akcentavimu ir leistų įvertinti įvairių veiksnių įtaką ir svarbą šalių saugumo bei užsienio politikoje. Tačiau ir tokia prieiga atrodo ribota, nes net ir vengiant konceptualinių diskusijų, klausimai, kas yra maža valstybė, kaip nustatomas dydžio *faktas* (kokiam kontekste ir lygmenyje jis identifikuojamas) ir kodėl svarbu diferencijuoti šalis pagal dydį, atrodo, neišvengiami.

Galiausiai, neverta atmesti prielaidos, kad teorijų ar koncepcijų formulavimo procese dalyvauja ne tik skirtingas strategijas pasirenkantys akademikai, bet ir politikai, perimantys ir reprodukuojantys vienu ar kitu būdu formuluojamų teorijų principus. Lietuvos ir ypatingai Naujosios Zelandijos atvejais politiniai lyderiai, formuodami šalių mažumo diskursą, pateikia ir savotiškus mažumo apibrėžimus (pavyzdžiui, Lietuva kaip maža valstybė siejama su savarankiškumu, girdimumu, matomumu, Naujoji Zelandija – reputacija, pasitikėjimu, minkštąja galia, sistemos lygiavertiškumo palaikymu) ar vartoja sąvoką aiškindami elgesį (pavyzdžiui, Lietuva, būdama maža, palaiko tarptautinę teisę, Naujoji Zelandija – remia kitas mažas šalis). Taigi perskaitomos reikšmės ar elgesio tendencijos nėra tik numanomos, kurias tyrėjams reikia surasti, konceptualizuoti ir pateikti akademinė kalba. Patys politikai pasiūlo ar bent jau prisideda prie žodyno formulavimo ir plėtoja pačios sąvokos – kaip politinio argumento – plėtojimą. Be abejo,

³⁰⁸ Wivel, Bailes, Archer, 5.

³⁰⁹ Maas, 70.

³¹⁰ Carlsnaes, 12.

³¹¹ Ten pat, 12.

klausimas, kas pirmiau – teoretikai pasiūlo apibrėžimus, kurie perimami ir naudojami politiniame diskurse ar politinis žargonas bandomas apibendrinti ir surasti priežastingumus – nėra atsakomas. Todėl teorijos ir praktikos ryšys gali būti įvardijamas kaip intersubjektyvi dviejų veiksmų sąveika, nesusintetinama į vientisą aiškinimą ar aiškų atskyrimą³¹². Visgi diskusija apie mažos valstybės teorijos konstravimą negali atmesti politinio dėmens, kuris turi tiesioginės ar netiesioginės įtakos ir pačios diskusijos vystymuisi.

Bendrais klausimais paliesta mažos valstybės apibrėžimo, aiškinimo, jos elgesio nagrinėjimo problema matoma kaip itin pliuralistinė, apimanti platų spektrą svarstymų, susijusių tiek su akademinio tyrinėjimu ir teorijų plėtojimu, studijų lauko formavimu, tiek ir politinėmis praktikomis. Galiausiai grįžtama prie vis išskylančio pamatinio klausimo – ar apskritai svarbu kalbėti ir tirti mažas valstybes, kiek dydis yra svarbus šalių saugumo bei užsienio politikoje, kokias formas ir sampratą (empirinė, konceptualinė ar politinė charakteristika) jis įgyja? Turint omenyje aptartus teorinius mažų valstybių aiškinimus ir atliktą empirinę atvejų analizę, galima pateikti keletą išryškėjusių principų, kurie gali būti svarbūs ne tik mažų valstybių tyrimui renkantis poststruktūralizmo ar konstruktyvizmo perspektyvas, bet ir apskritai toliau siekiant tirti ir nagrinėti mažas valstybes, ieškoti minėto integruojančio pliuralizmo pagrindų.

Aktualumas. Buvimas maža valstybe pirmiausiai referuoja į šalių fizinių dydį ir ši charakteristika sunkiai išvengiama net ir ginčų, kokie įverčiai, ar „objektyvūs“ kriterijai atskleidžia šalių mažumą, kontekste. Vietoj bandymo nusakyti kokia teritorija, gyventojų skaičiumi ar BVP pasižymi maža valstybė (šie kriterijai diskusiją apie mažas valstybes suveda į materialios, netgi karinės galios problemą, kuri šiandien ne visoms šalims yra svarbi), dėmesys turėtų būti kreipiamas kokiais atvejais šalies dydis (kaip empirinis, politinis ar konceptualinis reiškinys) tampa aktualus. Taigi buvimas maža valstybe – ne kaip kartą apibrėžtas ir visais atvejais galiojantis faktas, o santykinis veiksny, kurio aktualumas priklauso tiek nuo konkretaus konteksto, santykių su vienais ar kitais veikėjais, galų gale, šalių lyderių pozicijos ir atliekamo mažumo aktualizavimo veiksmo.

Tiek Lietuvai, tiek Naujajai Zelandijai buvimas maža valstybe yra aktualus tik tam tikrais atvejais, jis negali būti laikomas visą šalies saugumo bei užsienio politiką ir savęs suvokimą apibrėžianti charakteristika. Taigi aktualizavimas gali būti matomas kaip šalies *pasirinkimas* save vienais ar kitais atvejais laikyti maža valstybe ir kartu formuoti savo strategiją³¹³. Todėl ir bandymai (ypač būdingi (neo)realistams) pateikti išbaigtą mažų valstybių elgesio rinkinį ar nusakyti priežastingumą gali gerokai kirstis su realybe – ar įmanoma numatyti, kada ir kokiuose

³¹² Lorenzo Zambenardi, „Politics is too important to be left to political scientists: A critique of the theory-policy nexus in International Relations.“ *European Journal of International Relations*, 22:1, 2016, 15.

³¹³ Browning, 673.

kontekstuose šalies dydis iš tiesų yra svarbus ir su kokiais veiksmais ar užsienio politikos sprendimais jis siejamas ar net naudojamas kaip jų legitimacija.

Identitetas. Bandymai nusakyti mažas valstybes apibrėžiančias charakteristikas (ypatingai subjektyvių kriterijų atveju) susiduria su problema, ar apskritai įmanoma pateikti išbaigtą ir visa apimantį rinkinį, leidžiantį geriau paaiškinti mažas valstybes, kokiais atvejais jis galioja, ar šalies priskyrimui prie mažųjų kategorijos pakanka pastebėti keletą iš teorijos siūlomų charakteristikų, ar šalis ir jos elgesys turi atspindėti visus siūlomus principus? Galimas atsakymas, kuris pasitvirtina Naujosios Zelandijos atveju – žiūrėti, kaip vienos ar kitos šalies charakteristikos yra tapusios ar tampa identiteto dalimi, kaip mažumas (ne fizinė, bet tapatybinė kategorija) susiejamas su jomis. Mažumo kaip tapatybės dimensijos vertinimas taip pat sufleruoja, kad buvimas maža yra tik vienas iš galimų kitų dimensijų, kintančių ar apibrėžiamų skirtingomis reikšmėmis. Galų gale, šalies identitetas ar rėmimasis subjektyviais kriterijais yra intersubjektyvus, todėl, kaip teigia Barry Buzan, tiesa, kalbėdamas apie didžiąsias galias, svarbu ne tik, ką valstybės kalba apie save, tačiau ir kaip yra priimamos kitų veikėjų³¹⁴. Todėl nuo pačių šalių ir reakcijos į jas atsietas teigimas, kad bendrai mažos valstybės pasižymi tam tikrais požymiais (pavyzdžiui, gera reputacija, šalių pasitikėjimu, sąžiningumu ir pan.), vėlgi veda į nebūtinai pagrįstus ir paaiškinimus galinčius suteikti apibendrinimus.

Apibendrinimas. Empirinių atvejų analizė ir siūlomi būdai žiūrėti į mažas valstybes atsiremia į turbūt vieną pamatinių viso studijų lauko problemų – kiek plačiai galima apibendrinti su mažomis valstybėmis siejamas tendencijas, ar įmanoma pagrįstai teigti, kad būtent dydis yra vieno ar kito valstybių elgesio priežastis. Nesutarimas tarp skirtingų teorinių prieigų ir empiriniai atvejai parodo, kad mažų valstybių elgesiui didelės įtakos (o galbūt ir gerokai svarbesnės nei dydis) turi visai kiti veiksniai (geopolitinė padėtis, istorinė atmintis ir kt.), taip pat kokiam kontekste šalis yra vertinama (regioniniu lygmeniu ji gali būti vidutinė ar didelė, bet globaliu lygiu klasifikuojama kaip maža³¹⁵). Todėl aiškinamoji galia pasiremiant tik dydžiu, atsiejant jį nuo konteksto ir santykio su aplinka, yra labai ribota – pastangos atskirti valstybes kaip visiškai skirtingą rūšį yra dirbtinis, nes nei viena šalis visais atvejais nėra tik didelė ir galinga, o kita – tik maža ir silpna³¹⁶.

Vis dėlto siūlymas vengti plačių apibendrinimų nepaneigia apie mažas valstybes ir jų elgesį keliamų klausimų – dydis, kaip galima spręsti, yra save ar kitų veikėjų mažomis laikomų šalių politinės darbotvarkės ir tapatybės dalis. Todėl jis galėtų būti svarstomas ne tiek kaip empirinė (fizine prasme) ar konceptualinė kategorija, bet kaip politinė sąvoka, formuluojama tarptautinės

³¹⁴ Buzan, 67.

³¹⁵ Kotchikian, 3.

³¹⁶ Michael Handel, „Weak States in the International System.“ Kn. Cristine Ingebritsen, Iver B. Neumann, Sieglinde Gstöhl (sud.), *Small States in International Relations*. Reykjavik: University of Iceland Press, 2006, 190.

politikos proceso³¹⁷. Atrodytų, kad ligšioliniai tyrimai daug dėmesio skiria šalies įtakos ir pajėgumų matavimui, bet itin ribotai klausia, ką šalys padaro, kuria iš savo mažumo, kodėl šalims svarbu ar nesvarbu *būti* mažomis. Reikšmingas subjektiškumo klausimas – žiūrėti į mažas valstybes ne kaip į didžiųjų galių „mini versijas“ (turint omenyje galios skirtumus), bet kaip turinčias įvairias politikas ir (strateginius) tikslus³¹⁸. Be abejo, pozicija mažumą analizuoti kaip politinę sąvoką neišsprendžia visų studijų laukui kylančių problemų, tačiau gali būti reikšmingas dėmuo, leidžiantis tiek tyrimuose, tiek galbūt pačiose teorijose numatyti išlygas ar aplinkybes, grindžiančias apibrėžimų ir sąsajų su šalių elgesiu svarbą.

Galiausiai, pats mažų valstybių studijų laukas, dar iki jo santykio su valstybėmis ir jų vykdoma saugumo bei užsienio politika nagrinėjimo, gali tapti įdomiu ir vertingu tyrimo objektu – kaip teigia Cristine Sylvester, kiekviena stovykla generuoja tam tikrą žodyną, jos įžymybes, tekstus, kuriuos turėtų sekti ir cituoti tos stovyklos ar lauko šalininkai³¹⁹. Todėl ir mažų valstybių studijų atveju galima klausti, kaip formuojamas šis laukas, kokios institucijos įtakingiausios, koks tokio „žinojimo“ kūrimo tikslas ir jo santykis su politinėmis praktikomis? Šie klausimai daugiau susiję su pačios tarptautinių santykių disciplinos analize ir sociologija, tačiau galima kelti prielaidą, kad dalis, atrodytų, sunkiai atsakomų klausimų būtų bent iš dalies įveikiami į patį mažų valstybių studijų lauką žiūrint ne į kaip duotybę, įvairiais būdais pritaikomą ar adaptuojamą tyrimams, bet ir kaip į konstruojamą objektą, siekiantį formuoti vienokį ar kitokį (akademinį ar praktinį) žinojimą.

Išvados

Viena pagrindinių mažų valstybių studijų lauko charakteristikų – sutarimo, kas yra maža valstybė, kaip ji apibrėžiama, kokia užsienio politika pasižymi, nebuvimas. Skirtingas tarptautinių santykių teorines perspektyvas ar paradigmas pasitelkiantys tyrėjai kelia prielaidas, kad šalies dydis (apibrėžiamas objektyviais ar subjektyviais kriterijais, mėginimais juos derinti) nulemia šalių elgesį. Tačiau ir pats priežastingumo formulavimas (dydis – nepriklausomas kintamasis, vieni ar kiti saugumo bei užsienio politikos veiksmai – priklausomas) kvestionuojamas klausiant, kodėl mažomis laikomos valstybės vykdo skirtingą užsienio politiką, ar tie patys metodologiniai įrankiai negali būti pritaikomi skirtingoms dydžio kategorijoms priskiriamoms šalims, ar dydis apskritai gali būti laikomas konceptualiniu įrankiu, ar tai tik sąlyginis empirinis šalių požymis. Diskusijos apie mažą valstybę, nors, atrodytų, pirmiausiai susijusios su paties dydžio aiškinimu, įtraukia ne mažiau

³¹⁷ Maass, 76.

³¹⁸ Neumann, Gstöhl, 16.

³¹⁹ Cristine Sylvester, „Experiencing the end and afterlives of International Relations/theory.“ *European Journal of International Relations*, 19:3, 2013, 615.

problemiškų tarptautinių santykių koncepcijų – galios ir įtakos matavimus, santykius tarp skirtingų (didelių – mažų) šalių ar tarptautinių organizacijų – vaidmenį. Galbūt tokia į vieną veiksnį – dydį – susivedanti klausimų įvairovė turi įtakos objekto neapibrėžtumui ir būdų jį analizuoti pliuralizmui.

Pasitelkta poststruktūralistinė teorinė perspektyva ir diskurso analizė leido surasti reikšmes, kuriomis Lietuvos ir Naujosios Zelandijos mažumo suvokimas (skirtingomis dydžių kategorijomis) gali būti apibendrinamas šiomis tendencijomis:

1. Lietuvos ir Naujosios Zelandijos atvejų analizės ir jų palyginimas parodo, kad nors šalių lyderiai ir laiko jas mažomis, tačiau mažumas apibrėžiamas skirtingomis reikšmėmis įvairiose dimensijose. Lietuvos atveju mažumas aktualizuojamas šalies santykiuose su Rusija, kuri matoma kaip didelis grėsmingas Kitas, kartu apibrėžiantis ir šalies suvereniteto dydį – užtikrinti šalies išlikimą gelbėjantis nuo karinės grėsmės. Naujajai Zelandijai atskaitos tašku tampa tarptautinė sistema, todėl ir mažumas aktualus siekiant ilgalaikio tikslo – nenuolatinės narės vietos Saugumo Taryboje, kuri laikoma neefektyvia ir neatstovaujančia mažų valstybių. Šalies lyderiai mažumo diskurse nekalba apie konkrečias saugumo grėsmes – daugiausiai referuojama į Kita matomą Saugumo Tarybą, siejamą su veto teise turinčiomis didžiosiomis šalimis, kurių elgesys gali turėti neigiamos įtakos globaliam stabilumui, taigi ir pačios Naujosios Zelandijos saugumui.
2. Norimas dydis, apibrėžiamas per ambicijų išsikėlimą, daugiau ar mažiau neprieštarauja fiziniam dydžiui. Lietuvai svarbiausia užsitikrinti savarankišką gynybą, Naujajai Zelandijai – pats mažumas, siejamas su lygiateisiškumu Saugumo Taryboje, laikomas ambicingu tikslu. Abiems šalims dydis nėra matomas kaip ribotumas ar silpnumas, greičiau tikslas savaime – kvestionuoti mažoms valstybėms priskiriamus galimybių ar veikimo laisvės trūkumus ir mažumo sąvoką susieti su keliamais uždaviniais.
3. Abi šalys, pripažindamos materialinių resursų ribotumą, savo kaip mažų valstybių įtakos priemonėmis pasirenka subjektyvius kriterijus arba vadinamą minkštąją galią. Naujosios Zelandijos lyderiai subjektyvius veiksnius apibrėžia pateikdami charakteristikas, kurios gali būti apibrėžiamos ir kaip mažumo identiteto, o ne tik veikimo instrumentų dalis. Tuo šalis gerokai skiriasi nuo Lietuvos, kurios minkštoji galia, turinti pasireikšti per matomumą, girdimumą, aktyvumą, neatrodo toks integralus savasties požymis, jo dar ieškoma ir siekiama įgyvendinti.

Išryškinti šalių skirtumai parodo, kad svarbiau nei pats dydis (kurioje grandyje – nepriklausomų, įsiterpiančių ar priklausomų – kintamųjų jį pozicionuoti?) gali būti šalių geopolitinė padėtis, jų istorinė patirtis ir atmintis, savo interesų apsibrėžimas (ar jie orientuoti į regioninę, ar globalią politiką, o galbūt skirtinguose kontekstuose derina skirtingus lygmenis). Įtakos gali turėti pats situacijos, kurioje formuojamas diskursas, kontekstas. Lietuvos mažumo diskursas randasi kaip reakcija į iškilusias problemas ir saugumo pokyčius. Naujoji Zelandija, nesusidurdama su jokiais

netikėtumais ar realiomis stabilumo problemomis, savo mažumą sieja su tikslingai ilgą laiką siekiamu užsienio politikos tikslu – naryste Saugumo Taryboje. Galų gale, pats požiūris į tarptautinę sistemą (veikianti anarchijos ir galios balanso ar institucionalizuotų tarptautinių organizacijų principais) gali būti vienas pagrindinių veiksnių, lemiančių tiek mažumo, tiek apskritai bendros šalių tapatybės ir veikimo kryptis.

Naujosios Zelandijos mažumo reikšmės gali atrodyti nuoseklesnės, nes kai kurios iš jų jau istoriškai įgyvendintos – remiamasi šalies įsitraukimu į Jungtinių Tautų steigimą 1945 metais, sėkminga kadencija Saugumo Taryboje 1993–1994 metais. Taigi būti maža valstybe yra *istorinis*, tam tikrą genealogiją turintis veiksnys. Naujoji Zelandija diskurse siekia toliau plėtoti ir dar labiau įtvirtinti savo mažumo identitetą. Lietuvos atveju mažumas dar yra formuojamas. Nors jis irgi gali būti laikomas integralia Lietuvos identiteto dalimi, tačiau istorinė patirtis (šalies okupacijos ir didžiosios galios dominavimas) daro didelę įtaką tiek koncentravimuisi į Rusijos keliamą grėsmę ir mažo–didelio santykį, tiek į apsigynimo klausimą – savarankiškos gynybos ambicija (maža valstybė, nepaisant karinio pavojaus, gali pasiruošti ir apsiginti) dar turi būti įgyvendinta, sukurtas mažos valstybės ne tik kaip empirinio fakto ar konceptualinio įrankio, bet ir politinio veiksmo ar proceso precedentas. Todėl Lietuvos ir Naujosios Zelandijos atvejais mažumo suvokimas, panašu, skiriasi ne tik reikšmėmis bet ir reikšmingumu bendrame šalies identiteto ir saugumo bei užsienio politikos formavimo kontekste.

Apskritai mažų valstybių studijų laukas yra itin kompleksiškas, galintis talpintis skirtingų tarptautinių santykių teorijų debatus, teorizavimo strategijas, praktikos ir teorijos ar empirikos ir konceptualumo santykių paieškas. Vis dėl to tokiam įvairių klausimų apimančiame kontekste ne itin išplėtotas būdas analizuoti mažas valstybes (ne tikrinti sukurtus išankstinius apibrėžimus ar priežastinius ryšius, o kreipti dėmesį į suvokimą ir „iš apačios“ formuojamą mažos valstybės ir jos elgesio sampratą) leidžia pasiūlyti keletą principų, kurie gali būti svarbūs viso mažų valstybių studijų lauko diskusijoms ar galimą reliatyvizmo problemą sprendžiančio integruojančio pliuralizmo konstravimui:

1. Klausti, kada, kokiuose kontekstuose ar santykiuose su veikėjais mažumas tampa aktualus. Skirtingos reikšmės ir požiūris į mažumą rodo, kad tai nėra ontologinis požymis, pasireiškiantis visais valstybių saugumo bei užsienio politikos atvejais, tačiau aktualizuojamas konkrečioje situacijoje ar santykiuose su tam tikrais veikėjais. Todėl klausimas, kas yra maža valstybė, turėtų būti keičiamas klausimu, kada ir kodėl buvimas maža valstybe tampa aktualus, kokią įtaką mažumo aktualizavimas turi šalies politikai.
2. Maža valstybė nėra tik geografinė ar teritorinė kategorija, tačiau savęs suvokimo ir kitų požiūrio į konkretų veikėją dimensija. Taigi mažumą apibrėžiančios charakteristikos ar jų rinkinys priklauso

nuo pačios šalies saviidentifikacijos ir ją priimančių veikėjų. Turint omenyje, kad identitetas yra kintantis ir susidedantis iš skirtingų dimensijų – buvimas maža valstybe yra tik viena iš jų. Bandytas atsieti analitinius įrankius, kuriais tikrinamos prielaidos ar hipotezės apie mažas valstybes, nuo požiūrio į mažumą kaip valstybės identiteto dėmenį, gali būti ir viena pagrindinių priežasčių, kodėl klausimai apie mažomis laikomų šalių skirtingą elgesį gali tapti neįveikiami.

3. Konkrečių atvejų analizė ir surandamas reikšmių multidimensiškumas, dažnu atveju polemizuojantis su siūlomais teoriniais aiškinimais, sufleruoja, kad apibendrinimai, paremti dydžiu kaip atskaitos tašku yra labai riboti – skirtingose situacijose ar santykiuose su skirtingais veikėjais mažumas gali pasireikšti nevienodai, transformuotis ar būti apskritai nesvarbus. Todėl dėmesys turėtų būti kreipiamas į kontekstą, sąlygiškumą, šalių specifiką, galinčią turėti esminės įtakos šalių užsienio politikai (jau vien Lietuvos ir Naujosios Zelandijos geopolitinės situacijos skirtumas ir skirtinga mąstymo apie tarptautinę politiką pozicija, atrodo, gali būti svarbesni ir patį mažumo suvokimą lemiantys veiksniai). Neneigiama, kad dydis (pirmiausiai empirine prasme) nėra svarbus, tačiau jo apibendrintas traktavimas nepriklausomu kintamuoju yra itin šalis ir jų saugumo bei užsienio politiką supaprastinantis, bet kartu tik siaurą supratimą suteikiantis veiksmas.

Galiausiai perėjus prie bendrų svarstymų apie dydžio ir mažumo analizių prasmę, tyrimas įrodo teiginį, kad pačios šalys *suvokia* save mažomis – mažumas yra identiteto dalis, susijusi su saugumo bei užsienio politika. Tai gali būti pirmuoju išeities tašku bandant suprasti, kas yra mažumas ir kodėl jis reikšmingas – maža valstybė ne kaip conceptualinė ar empirinė, bet politinė kategorija, formuojama, palaikoma ar reprodukuojama šalių lyderių ir kitų reikšmingų vidaus bei išorės veikėjų. Todėl svarbu klausti ne tik kas yra maža valstybė ir kaip ji elgiasi, bet koku būdu (ir tikslu) mažumas tampa identiteto ir saugumo bei užsienio politikos dalimi.

Literatūros sąrašas

1. Abdelal, Rawi, et al., „Identity as a Variable.“ *Perspectives on Politics*, 4, 2006.
2. Andreou, Akriví, „Deconstructing ‘Smallness’: Critical theoretical considerations for the study of ‘small European’ states.” *Seminar “The West under Strain: Europe’s Small States in a Changing Environment”*, Copenhagen, 2006.
3. Associated Press, „Lithuania wants NATO battalion as ‘security guarantee’.“ *Dailymail.co.uk*, 2015. <<http://www.dailymail.co.uk/wires/ap/article-3101358/Lithuania-wants-NATO-battalion-security-guarantee.html>>.
4. „At UN, New Zealand deplores lack of Security Council action on Syria, calls for limiting veto.“ *Un.org*, 2015. <<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=52111#.VtcafeZSFCc>>.
5. Bailes, Alyson J. K., „Does a Small State Need a Strategy?“ *Occasional Paper*, Centre For Small State Studies Publication Series, University of Iceland, 2009.
6. Bailes, Alyson J. K., Baldur Thorhallsson, „Instrumentalizing the European Union in Small State Strategies.“ *Journal of European Integration*, 35:2, 2013.
7. Bebler, Anton, *A Small Member State and the European Union’s Security Policy*. Centre for Small States Studies, Institute of International Affairs – University of Iceland, 2009.
8. BNS, „D. Grybauskaitė: Lietuva įrodė, kad gali viena pastatyti SGD terminalą.“ *Ekonomika.tv3.lt*, 2014. <<http://ekonomika.tv3.lt/naujiena/d-grybauskaite-lietuva-irode-kad-gali-viena-pastatyti-sgd-terminala-53376.html>>.
9. BNS, „D. Grybauskaitė: NATO Baltijos šalyse atgrasys priešiškas valstybes.“ *Lzinios.lt*, 2014. <<http://lzinios.lt/lzinios/Lietuva/d-grybauskaite-nato-baltijos-salyse-atgrasys-priesiskas-valstybes/181087>>.
10. BNS, „Dalia Grybauskaitė: Rusija yra teroristinė valstybė.“ *15min.lt*, 2014. <<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/dalia-grybauskaite-rusija-yra-teroristine-valstybe-56-467874>>.
11. BNS, „Grybauskaite – Lithuania can mediate in Middle East peace talks.“ *Baltictimes.com*, 2015. <http://www.baltictimes.com/grybauskaite__lithuania_can_mediate_in_middle_east_peace_talks/>.
12. BNS, „L. Linkevičius pirmininkaus JT Saugumo Tarybos debatams.“ *Delfi.lt*, 2015. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/l-linkevicius-pirmininkaus-jt-saugumo-tarybos-debatams.d?id=68077884>>.
13. BNS, „L. Linkevičius: kalbame apie visos Europos saugumo architektūrą.“ *Delfi.lt*, 2014. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/l-linkevicius-kalbame-apie-visos-europos-saugumo-architektura.d?id=66501138>>.

14. BNS, „Lietuva baigia darbą Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje.“ *Ve.lt*, 2015. <<http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/lietuvos-naujienos/lietuva-baigia-darba-jungtiniu-tautu-saugumo-taryboje-1423939/>>.
15. BNS, „Lietuva ginkluojasi: įsigijo ginklų už milijoną eurų.“ *Delfi.lt*, 2015. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/lietuva-ginkluojasi-isigijo-ginklu-uz-milijona-euru.d?id=68409682>>.
16. BNS, „Patvirtino: JAV dislokuos karinės technikos Lietuvoje.“ *Delfi.lt*, 2015. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/patvirtino-jav-dislokuos-karines-technikos-lietuvoje.d?id=68326270>>.
17. BNS, Šarūnas Černiauskas, „VGT sprendimas: atėjo laikas grąžinti privalomąją karo tarnybą.“ *Delfi.lt*, 2015. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/vgt-sprendimas-atejo-laikas-grazinti-privalomaja-karo-tarnyba.d?id=67259680>>.
18. Brown, Chris, „Borders and Identity in International Political Theory.“ Kn. Mathias Albert, David Jacobson, Yosef Lapid (sud.), *Identities, Borders, Orders. Rethinking International Relations Theory*. Minneapolis/London: University of Minnesota Press, 2001.
19. Browning, Christopher S., „Small, Smart and Salient? Rethinking Identity in the Small States Literature.“ *Cambridge Review of International Affairs*, 19:4, 2006.
20. Burchill, Scott, *The National Interest in International Relations Theory*. Palgrave Macmillan, 2005.
21. Buzan, Barry, *The United States and the great powers: world politics in the twenty-first century*. Cambridge: Polity, 2004.
22. Campbell, David, et al. „Performing Security: The Imaginative Geographies of Current US Strategy.“ *Political Geography*, 26(4), 2007.
23. Campbell, David, *Writing Security. United States Foreign Policy and the Politics of Identity*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 1992.
24. Carlsnaes, Walter, „How should we study the foreign policies of small european states?“. *Outono-Inverno*, 118:3, 7.
25. *Cbs.nl*, 2015. <<https://www.cbs.nl/en-gb/background/2005/35/population-counter>>.
26. Craymer, Lucy, „New Zealand Criticizes U.N. Security Council Ahead of Vote.“ *Wsj.com*, 2014. <<http://www.wsj.com/articles/new-zealand-criticizes-u-n-security-council-ahead-of-vote-1412916068>>.
27. Crowards, Tom, „Defining the Category of ‘Small’ States.” *Journal of International Development*, 14, 2002.

28. „D. Grybauskaitė apie karines pratybas: nebijome – tik ruošiamės gintis.“ *Delfi.lt*, 2015. <<http://www.delfi.lt/video/aktualijos/d-grybauskaite-apie-karines-pratybas-nebijome-tik-ruosiames-gintis.d?id=67906012>>.
29. De Buitrago, Sybille Reinke, *Portraying the Other in International Relations: Cases of Othering, Their Dynamics and the Potential for Transformation*. Cambridge Scholars Publishing, 2012.
30. Demir, Idris, „National Securities of Small States in the International System.“ 2008.
31. Dunne, Tim, Lene Hanse, Colin Wight, „The end of International Relations theory?“ *European Journal of International Relations*, 19:3, 2013.
32. Edkins, Jenny, „Poststructuralism.“ Kn. Marthin Griffiths (sud.), *International Relations Theory for the Twenty First Century. An Introduction*. Routledge, 2007.
33. Elman, Miriam Fendius, „The Foreign Policies of Small States: Challenging Neorealism in Its Own Backyard.“ *Journal of Political Science*, 25:2, 1995.
34. ELTA, „Neris Germanas: Lietuva žengia į diplomatijos NBA lygą.“ *Ve.lt*, 2014. <<http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/liuvos-naujienos/neris-germanas-lietuva-zengia-i-diplomatijos-nba-lyga-1123676>>.
35. ELTA, BNS, „D. Grybauskaitė: po Ukrainos būsime mes.“ *Delfi.lt*, 2015. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/d-grybauskaite-po-ukrainos-busime-mes.d?id=67111888>>.
36. Fisher, David, Isaac Davison, „John Key’s response on the sic threats facing New Zealand.“ *Nzherald.co.nz*, 2015. <http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11540188>.
37. Friis, Karsten, „From Liminars to Others: Securitization Through Myths.“ *Peace and Conflict Studies*, 7(2), 2000.
38. Gleditsch, Nils Petter, Peter Wallensteen, Mikael Eriksson, Margarita Sollenberg, Havard Strand, „Armed Conflict 1946-2001: A New Dataset.“ *Journal of Peace Research*, 39:5, 2002.
39. Grant, Nick, „Key takes New Zealand to war in Iraq.“ *Nbr.co.nz*, 2015. <<http://www.nbr.co.nz/article/key-takes-new-zealand-war-iraq-ng-169146>>.
40. Grinevičiūtė, Agnė, „Lietuvos užsienio politika po 2004 metų: sėkmės ir nesėkmės.“ *Bernardinai.lt*, 2015. <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2015-11-24-liuvos-uzsienio-politika-po-2004-metu-sekmes-ir-nesekmes/137620>>.
41. Guzzini, Stefano, „The ends of International Relations theory: Stages of reflexivity and modes of theorizing.“ *European Journal of International Relations*, 19:3, 2013.
42. Gvalia, Giorgi, David Siroky, Bidzina Lebanidze, Zurab Iashvili, „Thinking Outside the Bloc: Explaining the Foreign Policies of Small States.“ *Security Studies*, 22:98, 2013.

43. Handel, Michael, „Weak States in the International System.“ Kn. Cristine Ingebritsen, Iver B. Neumann, Sieglinde Gstöhl (sud.), *Small States in International Relations*. Reykjavik: University of Iceland Press, 2006.
44. Hansen, Lene, „R.B.J. Walker and International Relations: deconstructing a discipline.“ Kn. Iver B. Neumann, Ole Weaver (sud.), *The Future of International Relations*. London and New York: Routledge, 1997.
45. Hansen, Lene, *Security As Practice. Discourse Analysis and the Bosnian War*. London and New York: Routledge, 2006.
46. „Independence key to UN success.“ *Radionz.co.nz*, 2014. <<http://www.radionz.co.nz/news/national/257092/independence-'key-to-un-success'>>.
47. Ingebritsen, Cristine, „Conclusion: Learning from Lilliput.“ Kn. Cristine Ingebritsen, Iver B. Neumann, Sieglinde Gstöhl (sud.), *Small States in International Relations*. Reykjavik: University of Iceland Press, 2006.
48. Ingebritsen, Cristine, „Conclussion. Learning from Lilliput.“ Kn. Cristine Ingebritsen, Iver B. Neumann, Sieglinde Gstöhl (sud.), *Small States in International Relations*. Reykjavik: University of Iceland Press, 2006.
49. Young, Audrey, „Support for NZ's Iraq effort on rise.“ *Nzherald.co.nz*, 2016. [http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11568866>.
50. Young, Audrey, Claire Trevett, „NZ wins seat on Security Council: Victory for the small states.“ *Nzherald.co.nz*, 2014. <http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11343853>.
51. Young, Trevett, *NZ wins seat on Security Council: Victory for the small states*, <http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=11343853>.
52. Jackūnaitė, Kristina, LRT.lt, BNS, „Istorinė akimirka: Lietuva išrinkta į JT Saugumo Tarybą.“ *Lrt.lt*, 2013. <<http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/27557>> [žiūrėta 2016 03 015].
53. Jahan, Sarwat, Ke Wang, „A Big Question on Small States.“ *Finance & Development*, 50:3, 2013. <<http://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/2013/09/Jahan.htm>>.
54. Jakniūnaitė, Dovilė, „A Small State in the Asymmetrical Bilateral Relations: Lithuania in Lithuanian-Russian Relations since 2004.“ *Baltic Journal of Political Science*, 4, 2015.
55. Jakniūnaitė, Dovilė, „Baltijos valstybės ir Rusija: liminali dvišalių santykių būseną.“ *Politologija*, 71, 2013.
56. Jakniūnaitė, Dovilė, „Kaip kalbėsime apie 2004-2014 m. Lietuvos užsienio politiką?“ Kn. Dovilė Jakniūnaitė (sud.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004-2014*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015.

57. Jakniūnaitė, Dovilė, „Lietuvos užsienio politika: girdima, bet siaura ir negatyvi.“ *Delfi.lt*, 2014. <<http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/d-jakniunaite-lietuvos-uzsienio-politika-girdima-bet-siaura-ir-negatyvi.d?id=66740428>>.
58. Jakniūnaitė, Dovilė, „Naujausios tendencijos tarptautinių santykių teorijoje: konstruktyvizmas, postmodernizmas ir virtualizmas.“ *Politologija*, 4(20), 2000.
59. Jakniūnaitė, Dovilė, *Kur prasideda ir baigiasi Rusija: kaimynystė tarptautinėje politikoje*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007.
60. „John Key’s speech to the United Nations.“ *Stuff.co.nz*, 2014. <<http://www.stuff.co.nz/national/politics/72629197/John-Keys-speech-to-the-United-Nations>>.
61. Jonavičius, Laurynas, „Geopolitical projections of new Lithuanian foreign policy.“ *Lithuanian foreign policy review*, 17, 2006.
62. Jurgelevičiūtė, Diana, „Lietuvos tarptautinis subjektiškumas: kokia mažoji valstybė?“ Kn. Dovilė Jakniūnaitė (sud.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004-2014*. Vilnius, Vilniaus universiteto leidykla, 2015.
63. Jurkynas, Mindaugas, „Trajectories of Regional Identities in Lithuania, Latvia and Estonia.“ *Lithuanian Political Science Yearbook*, 2005.
64. Kaljurand, Riina, „Security Challenges of a Small State: The case of Estonia.“ *Defence and Security for the Small: Perspectives from the Baltic States*. Centre for Small State Studies, Institute of International Affairs, 2013.
65. Kassimeris, Christos, „The Foreign policy of small powers.“ *International Politics*, 46:1, 2009.
66. Kaupinis, Karolis, „J. B. Hannibalssonas: ir maži gali būti galingi.“ *Delfi.lt*, 2016. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/j-b-hannibalssonas-ir-mazi-gali-buti-galingi.d?id=70409492>>.
67. Keating, Colin, „The United Nations Security Council: Options for Small States.“ Pranešimas, Reykjavik, Iceland, 2008.
68. Key, John, „PM’s adress to 70th UN General Assembly.“ *Beehive.govt.nz*, 2015. <<https://www.beehive.govt.nz/speech/pm%E2%80%99s-address-70th-un-general-assembly>>.
69. Keohane, Robert O., „Lilliputians' Dilemmas: Small States in International Politics.“ *International Organization*, 23:2, 1969.
70. Kirk, Stacey, „NZ’s UN Security Council win praised.“ *Stuff.co.nz*, 2014. <<http://www.stuff.co.nz/world/62490489/praise-for-new-zealands-un-security-council-win>>.
71. Kotchikian, Asbed, „The Dialectics of Smallness: State-Making in the South Caucasus.“ *Armenian international policy research group*, working paper, 6:13, 2006.

72. Kristjansson, Jakob Thor, „Iceland as a „powerful“ small state in the international community.“ *Working paper*, University of Iceland, 2011.
73. Kuus, Merje, „Critical Geopolitics. Introduction.“. Kn. Robert A. Denmark, Renee Marlin-Bennett (sud.), *The International Studies Association Compendium Project*. <http://www.isacomps.com/info/samples/criticalgeopolitics_sample.pdf>.
74. Kuus, Merje, „Ubiquitous Identities and Elusive Subjects: Puzzles from Central Europe.“ *Transactions of the Institute of British Geographers*, New Series, 32(1), 2007.
75. „L. Linkevičius pabrėžė Lietuvos vaidmenį remiant Ukrainą.“ *Lrt.lt*, 2014. <<http://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/85477>>.
76. Laffey, Mark, Jutta Weldes, „Methodological Reflections on Discourse Analysis“. *Qualitative Methods*, 2:1, 2004, 28.
77. Lamoreaux, Jeremy W., „Acting small in a large state's world: Russia and the Baltic states.“ *European Security*, 23:4, 2014.
78. Lamoreaux, Jeremy W., David J. Galbreath, „The Baltic States As ‘Small States’: Negotiating The ‘East’ By Engaging The ‘West’.“ *Journal of Baltic Studies*, 39:1, 2008.
79. Lebow, Richard Ned, „Identity and International Relations.“ *International Relations*, 22(473), 2008.
80. Lee, Donna, Nicola J. Smith, „Small State Discourses in the International Political Economy.“ *Third World Quarterly*, 2010.
81. „Lietuva imituoja „žaliųjų žmogeliukų karą, žvilgčiodama į maskvą.“ *Lrp.lt*, 2015. <<https://www.lrp.lt/lt/lietuva-imituoja-zaliuju-zmogeliuku-kara-zvilgciodama-i-maskva/prezidente-ziniasklaidoje-spaudoje/22682>>.
82. „Lietuva pateko į diplomatijos NBA lygą“. *Lrytas.lt*, 2014. <<http://lietuvosdiena.lrytas.lt/aktualijos/lietuva-pateko-i-diplomatijos-nba-lyga.htm>>.
83. „Lietuvos darbas Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje.“ *Urm.lt*, 2014. <<http://www.urm.lt/default/lt/lietuvos-darbas-jungtiniu-tautu-saugumo-taryboje-lt/lietuvos-darbas-jt-saugumo-taryboje-nuotrukose>>.
84. „Lietuvos darbas Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje.“ *Urm.lt*, 2014. <<http://www.urm.lt/default/lt/lietuvos-darbas-jungtiniu-tautu-saugumo-taryboje-lt/lietuvos-darbas-jt-saugumo-taryboje-nuotrukose>>.
85. „Lietuvos darbas Jungtinių Tautų Saugumo Taryboje.“ *Urm.lt*, 2014. <<http://www.urm.lt/default/lt/lietuvos-darbas-jungtiniu-tautu-saugumo-taryboje-lt/lietuvos-darbas-jt-saugumo-taryboje-nuotrukose>>.

86. „Lietuvos Respublikos Seime atstovaujamų politinių partijų susitarimas dėl 2014–2020 metų Lietuvos Respublikos užsienio, saugumo ir gynybos politikos strateginių gairių.“ *Lrs.lt*, 2014. <<http://www3.lrs.lt/docs2/RIGVVKWU.PDF>>.
87. Lijphart, Arend, „Comparative politics and the comparative method“. Kn. Arend Lijphart (sud.), *Thinking about Democracy : Power Sharing and Majority Rule in Theory and Practice*. London: Routledge, 2008.
88. „Linas Linkevičius: Lietuvai išreikšti save ir ginti savo interesus – kilnus, tačiau labai sudėtingas tikslas.“ *Ktu.edu.lt*, 2016. <<http://ktu.edu/lt/socialiniu-humanitariniu-mokslu-ir-menu-fakultetas/naujiena/linas-linkevicius-lietuvai-isreiksti-save-ir-ginti-savo-interesus-kilnus-taciau-ir-labai-sudetingas-tikslas>>.
89. Lingevičius, Justinas, „Lietuvos tapatybė saugumo ir užsienio politikoje 1991-1994 metais: „grįžimo“ keliai ir įtampos“. *Politologija*, 3(79), 2015.
90. Lingevičius, Justinas, „Tapatybinės įtampos: Michailo Golovatovo paleidimo atvejis.“ Kn. Dovilė Jakniūnaitė (sud.), *Ambicingas dešimtmetis: Lietuvos užsienio politika 2004-2014*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2015.
91. „Lithuania at UN Security Council.“ *Urm.lt*, 2014. <<https://www.urm.lt/default/en/foreign-policy/lithuania-in-the-region-and-the-world/international-organizations/united-nations/lithuanias-involvement-in-activities-of-the-united-nations-security-council>>.
92. „Lithuania Seeks U.S. Support Against Russian Aggression.“ *Npr.org*, 2014. <<http://www.npr.org/2014/10/06/354124224/lithuania-seeks-u-s-support-against-russian-aggression>>.
93. Maass, Matthias, „The elusive definition of the small state.“ *International politics*, 46:1, 2009.
94. Malksoo, Maria, *The Politics of Becoming European: A Study of Polish and Baltic Post-cold War Security Imaginaries*, London, New York: Routledge, 2010.
95. McLay, Jim, „A Small State at the Big Table; New Zealand, Multilateralism and the UN Security Council.“ Paskaita, Georgetown University, Center for Australan, New Zealand and Pacific Studies, 2014.
96. McLay, Jim, „Making a Difference: The Role of a Small State at the United Nations.“ *Juniata Voices*, 2011.
97. McLay, Jim, „New Zealand and the United Nations: Small State; Big Challenge.“ Paskaita, University of Auckland Political Studies Department, New Zealand Institute of International Affairs, 2013.
98. McIver, Iain, „The Role of Small States in the European Union.“ Working paper.

99. Miglinaitė, Raimonda, Dovilė Jakniūnaitė, „Lithuania at the United Nations Security Council: Strategy or Accident?“ *Lithuanian Foreign Policy Review*, 32, 2014.
100. Miliūtė, Rita, LRT.lt, „D. Grybauskaitė: turėsime iššauti, jei kas nors bandys mus okupuoti.“ *Diena.lt*, 2014. <<http://www.diena.lt/naujienos/lietuva/politika/d-grybauskaite-turesime-issauti-jei-kas-nors-bandys-mus-okupuoti-619528>>.
101. Milliken, Jennifer, „Discourse Study: Bringing Rigor to Critical Theory“. Kn. Karin M. Fierke, Knud Erik Jorgensen (sud.), *Constructing International Relations: The Next Generation*. Routledge, 2001.
102. Miniotaitė, Gražina, „Lithuania’s Security: Dynamics of Perceptions and Policy.“ Kn. Robert Jansson (sud.), *Hard and soft security in the Baltic sea region*. Stockholm: The Olof Palme International Center, 1998.
103. Miniotaitė, Gražina, „Tapatybės paieškos šiuolaikinėje Lietuvos užsienio politikoje: tarp Šiaurės ir Rytų dimensijų.“ *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2004, 2005*.
104. Miniotaitė, Gražina, Dovilė Jakniūnaitė, „Lietuvos saugumo politika ir identitetas šiuolaikinių saugumo studijų požiūriu.“ *Politologija*, 3(23), 2001.
105. Miniotaitė, Gražina, *Lietuvos užsienio ir saugumo/gynybos politika (1990–2007): naujojo tapatumo paieškos*. Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2007.
106. „Minister of Foreign Affairs.“ *Murraymccully.national.org.nz*. <<https://murraymccully.national.org.nz/about/foreign-affairs>>.
107. Molis, Arūnas, „The Role and Interests of Small States in Developing European Security and Defence Policy.“ *Baltic Security & Defence Review*, 8, 2006.
108. „Murray McCully critical of UN in bid for Security Council seat.“ *Newshub.co.nz*, 2014. <<http://www.newshub.co.nz/nznews/murray-mccully-critical-of-un-in-bid-for-security-council-seat-2014093010#axzz3zf8H3aTu>>.
109. „Murray McCully critical of UN in bid for Security Council seat.“ *Newshub.co.nz*, 2014. <<http://www.newshub.co.nz/nznews/murray-mccully-critical-of-un-in-bid-for-security-council-seat-2014093010#ixzz40DwCJRW9>>.
110. Nekrašas, Evaldas, "Is Lithuania a Northern or Central European Country?" *Lithuanian political science yearbook 1999, 2000*.
111. Nerašas, Evaldas, „Lietuvos regioninis identitetas. Kas mes esame?“ *Seminarai. Atviros visuomenės kolegija*. Vilnius: Vyturys, 1998.
112. Neufeld, Mark, “Interpretation and the ‘science’ of international relations.” *Review of International Studies*, 19, 1993.

113. Neumann, Iver B., Sieglinde Gstöhl, „Lilliputians in Gulliver’s World: Small States in International Relations.“ University of Iceland, Institute of International Affairs, 2004.
114. „New Zealand PM Says UN Seat a Win for Small States“. *Ndtv.com*, 2014. <<http://www.ndtv.com/world-news/new-zealand-pm-says-un-seat-a-win-for-small-states-680417>>.
115. „New Zealand, in UN address, voices support for small island developing nations.“ *Un.org*, 2014. <<http://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=48951#.VsF97eYjNCd>>.
116. „New Zealand. United Nations Security Council 2015-16.“ *Nzunsc.govt.nz*, <<http://nzunsc.govt.nz/our-approach.php>>.
117. „New Zealand. United Nations Security Council 2015-16.“ *Nzunsc.govt.nz*. <<http://nzunsc.govt.nz/our-approach.php>>.
118. „NZ nominates Clark for UN top job.“ *Radionz.co.nz*, 2016. <<http://www.radionz.co.nz/news/political/300680/nz-nominates-clark-for-un-top-job>>.
119. „NZ to look out for the small guys during UN Security Council presidency.“ *Tvnz.co.nz*, 2015. <<https://www.tvnz.co.nz/one-news/new-zealand/nz-to-look-out-for-the-small-guys-during-un-security-council-presidency-6351595>>.
120. „NZ’s envoy gears up for tough UN issues.“ *Odt.co.nz*, 2015. <<http://www.odt.co.nz/news/politics/329421/nzs-envoy-gears-tough-un-issues>>.
121. Ó Tuathail, Gearoid, John Agnew, „Geopolitics and Discourse. Practical geopolitical reasoning in American foreign policy.“ *Political Geography* 11(2).
122. O’Brien, Terence, „Engaging with the world.“ *New Zealand International Review*. 39:6, 2014.
123. O’Brien, Terence, „New Zealand foreign policy: the importance of reputation.“ *New Zealand International Review*, 38:5, 2013.
124. „Our Relationship with Lithuania.“ *Mfat.govt.nz*. <<https://www.mfat.govt.nz/en/countries-and-regions/europe/lithuania/>>.
125. Pastore, Gunta, „Small New Member States in the EU Foreign Policy: Toward ‘Small State Smart Strategy’?“ *Baltic Journal of Political Science*, 2, 2013.
126. Patnam, Robert G., „Globalisation, Sovereignty and the Transformation of New Zealand Foreign Policy.“ Working Paper. Victoria University of Wellington: Centre for Strategic Studies, 21:5, 2005.
127. Paulauskas, Kęstutis, „Picking regions, shedding myths, decoding acronyms.“ *Lithuanian foreign policy review*, 15/16, 2005.
128. Paulauskas, Kęstutis, „Saugumo studijų būklė ir raidos tendencijos.“ *Lietuvos metinė strateginė apžvalga 2006–2007*, 2007.

129. Paulauskas, Kęstutis, *Kieno saugumas? Kuri tapatybė? Kritinės saugumo studijos ir Lietuvos užsienio politika*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2010.
130. Peter L. Berger, Thomas Luckmann, *Socialinis tikrovės konstravimas: žinojimo sociologijos traktatas*. Vilnius: Pradai, 1999.
131. „PM to TPP critics: ‘We’ve never been sued’.” *Nbr.co.nz*, 2015. <<http://www.nbr.co.nz/article/pm-tpp-%E2%80%9Cwe%E2%80%99ve-never-been-sued%E2%80%9D-179628>>.
132. *Politikos mokslų enciklopedinis žodynas*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007, 34.
133. Powles, Anna, „What will New Zealand do with its UN Security Council seat?“ *lowyinterpreter.org*, 2014. <<http://www.lowyinterpreter.org/post/2014/11/05/What-will-New-Zealand-do-with-UN-Security-Council-seat.aspx>>.
134. „Prospects for Protecting People Improve When Sovereignty Not Viewed as ‘Wall or Shield’, Secretary-General Tells Security Council in Ministerial Debate.” *Un.org*, 2015. <<http://www.un.org/press/en/2015/sc11793.doc.htm>>.
135. Pukėnė, Rūta, „Karas Ukrainoje privertė Lietuvą padaryti išvadas.“ *Delfi.lt*, 2015. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/karas-ukrainoje-priverte-lietuva-padaryti-ismivasas.d?id=67123176>>.
136. „Remarks by President Obama and prime Minister Key of New Zealand after Bilateral meeting.“ *Whitehouse.gov* 2014. <<https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2014/06/23/remarks-president-obama-and-prime-minister-key-new-zealand-after-bilater>>.
137. „Remarks with Lithuanian Foreign Minister Linas Linkevičius.“ *State.gov*, 2015. <<http://www.state.gov/secretary/remarks/2015/03/238667.htm>>.
138. Rublovskis, Raimonds, „The Challenges of a Small State in the 21st century“ global security and defence environment: Latvia’s case.“ *Defence and Security for the Small: Perspectives from the Baltic States*. Centre for Small State Studies, Institute of International Affairs, 2013.
139. Sabet-Parry, Rayyan, „Lithuania President calls Russia ‘Terrorist State’.” *Baltictimes.com*, 2014. <<http://www.baltictimes.com/news/articles/35799/>>.
140. Samoškaitė, Eglė, „atgarsiai iš NATO susitikimo: tokios garantijos patikimos.“ *Delfi.lt*, 2014. <<http://www.delfi.lt/news/daily/lithuania/atgarsiai-is-nato-susitikimo-tokios-garantijos-patikimos.d?id=65752274>>.
141. „Secretary-General’s remarks at joint press conference with John Key, Prime minister of New Zealand.“ *Un.org.au*, 2014. <<http://un.org.au/2014/09/03/secretary-generals-remarks-at-joint-press-conference-with-john-key-prime-minister-of-new-zealand/>>.

142. „Sending NZ troops to Iraq sparks ‘masters of our own destiny’ debate.” *Tvnz.co.un*, 2015. <<https://www.tvnz.co.nz/one-news/new-zealand/sending-nz-troops-to-iraq-sparks-masters-of-our-own-destiny-debate-6241463>>.
143. Shapiro, Jeremy, Hannah Thoburn, „The Russian threat to Lithuania: An interview with Foreign Minister Linas Linkevičius.“ *Brookings.edu*, 2015. <<http://www.brookings.edu/blogs/order-from-chaos/posts/2015/02/25-interview-lithuania-russia-threats-linkevicius>>.
144. Sylvester, Cristine, „Experiencing the end and afterlives of International Relations/theory.“ *European Journal of International Relations*, 19:3, 2013.
145. Smith, Nicola, Michelle Pace, Donna Lee, „Size Matters: Small States and International Studies.“ *International Studies Perspectives*, 6:3, 2005.
146. *Stat.ee*, 2016. <<http://www.stat.ee/34277>>.
147. Statkus, Nortautas, Kęstutis Paulauskas, „Lietuvos užsienio politika tarptautinių santykių teorijų ir praktikos kryžkelėje.“ *Politologija*, 2(42), 2006.
148. Statkus, Nortautas, Kęstutis Paulauskas, *Tarp geopolitikos ir postmoderno: kur link sukti Lietuvos užsienio politikai?* Vilnius: Generolo Jono Žemaičio Lietuvos karo akademija, 2008.
149. Steinmetz, Robert, Anders Wivel, „Introduction.“ *Small States in Europe*, Ashgate, 2010.
150. Strath, Bo, „A European Identity. To the Historical Limits of a Concept.“ *European Journal of Social Theory*, 5(4), 2002.
151. Šešelgytė, Margarita, „A Midget Warrior: security choices of Lithuania.“ *Defence and Security for the Small: Perspectives from the Baltic States*. Centre for Small State Studies, Institute of International Affairs, 2013.
152. Tarp, Maria Nilaus, Jens Bach Hansen, „Size and Influence. How Small States Influence Policy Making in Multilateral Arenas.“ Working Paper, Danish Institute for International Studies, 2013.
153. Thorhallsson, Baldur, „Can small states influence policy in an EU of 25 members?“ Kn. Erhard Bused, Waldemar Hummer (sud.), *Liechtenstein Politische Schriften*. 39, 2004.
154. Thorhallsson, Baldur, „Small States in the UN Security Council: Means of Influence.“ *The Hague Journal of Diplomacy*, 2012.
155. Thorhallsson, Baldur, „The Size of States in the European Union: Theoretical and Conceptual Perspectives“. *European Integration*, 28:1, 2006.
156. Thorhallsson, Baldur, Anders Wivel, „Small States in the European Union: What Do We Know and What Would We Like to Know?“ *Cambridge Review of International Affairs*, 19:4, 2006.
157. Tiilikainen, Teija, „Finland – An EU Member with a Small State Identity.“ *Journal of European Integration*, 28:1, 2007.

158. Tracevičiūtė, Roberta, „Lietuva įrodė esanti didelė valstybė.“ *Lzinios.lt*, 2015. <<http://lzinios.lt/lzinios/Lietuva/lietuva-irode-esanti-didele-valstybe/213463>>.
159. „URM pareiškimas dėl paramos Ukrainai Jungtinėse Tautose.“ *Mission-ce.mfa.lt*, 2015. <<https://mission-ce.mfa.lt/default/lt/naujienos/urm-pareiskimas-del-paramos-ukrainai-jungtinese-tautose->>>.
160. Vaida, Petras, „Grybaskaite: 25 years ago Iceland was the first to recognize the re-independent state of Lithuania.“ *Baltic-course.com*, 2015. <<http://www.baltic-course.com/eng/legislation/?doc=103516>>.
161. Van Houtum, Henk, Ton Van Naerssen, „Bordering, Ordering, and Othering.“ *Nijmegen Centre for Border Research, Human Geography, Nijmegen School of Management*, 2001.
162. Vinogradnaitė, Inga, *Diskurso analizė kaip politikos tyrimo metodas: metodinė priemonė politikos mokslų studentams*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006.
163. Vital, David, „The Inequality of States: A Study of the Small Power in International Relations.“ Kn. Cristine Ingebritsen, Iver B. Neumann, Sieglinde Gstöhl (sud.), *Small States in International Relations*. Reykjavik: University of Iceland Press, 2006.
164. Vitkus, Gediminas, *Diplomatinė aporija: tarptautinė Lietuvos ir Rusijos santykių normalizacijos perspektyva*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006.
165. Wan, Anita, „The importance to small states of international cooperation through the United Nations.“ *Annotated bibliography*, 2011.
166. Watkins, Tracy, „Cocktail guests gave UN hint.“ *Stuff.co.nz*, 2014. <<http://www.stuff.co.nz/national/politics/10631710/Cocktail-guests-gave-UN-hint>>.
167. Watkins, Tracy, „We nailed it: NZ wins UN Security Council seat.“ *Stuff.co.nz*, 2014. <<http://www.stuff.co.nz/world/europe/62487701/We-nailed-it-NZ-wins-UN-Security-Council-seat>>.
168. Weldes, Jutta, „Constructing National Interest.“ *European Journal of International Relations*, 2:3, 1996.
169. Weldes, Jutta, Diana Saco, „Making State Action Possible: The United States and the Discursive Construction of ‘the Cuban Problem’, 1960-1994.” *Millennium – Journal of International Studies*, 25:361, 1996.
170. Wivel, Anders, „On Small States in the European Union.“ Pranešimas, Scottish Parliament’s European and External Relations Committee, 2014 m. vasario 6 d.
171. Wivel, Anders, „The Security Challenge of Small EU Member States: Interests, Identity and the Development of the EU as a Security Actor.“ *JCMS*, 43:2, 2005.

172. Wivel, Anders, „The Security Challenge of Small EU Member States: Interests, Identity and the Development of the EU as a Security Actor.“ *JCMS*, 43:2, 2005.
173. Wivel, Anders, Alyson J.K. Bailes, Clive Archer, „Setting the scene. Small states and international security.“ Kn. Anders Wivel, Alyson J.K. Bailes, Clive Archer (sud.), *Small States and International Security. Europe and Beyond*. Routledge, 2014.
174. Zambenardi, Lorenzo, „Politics is too important to be left to political scientists: A critique of the theory-policy nexus in International Relations.“ *European Journal of International Relations*, 22:1, 2016.

SUMMARY

DEFINITIONS OF SIZE IN INTERNATIONAL RELATIONS: WHAT IS THE SMALLNESS OF SMALL STATE?

The study aims to explain the ways how to discuss about small states and their foreign and security policy. Most of the academic publications dedicated to analyze the meaning of small state and its participation in international politics provide different definitions based on different theories of International Relations which also include various explanations how size determines behavior of small state. These broad and generalized explanations seem to be very limited because they are not able to give clear understanding why so called small states exercise different foreign and security policy. Therefore, another view point is chosen – to analyze the ways how states understand their smallness, what meanings define this category of size, is it even relevant in the context of political agenda.

The research is based on poststructuralism in International Relations. This theoretical perspective argues that objective, given and materially described reality does not exist. Discursive meanings, identity and different practices of social construction are much more important objects for analysis. From this point of view, smallness is understood as an identity dimension constructed through different meanings, but not as a fact.

Two chosen cases – Lithuania and New Zealand – prove that despite the fact that both countries are understood as small, the perception of smallness and its relevance are very different. Five sizes (physical, normative, political, sovereignty and perception) used as a methodological tool show that various meanings of being a small country are affected not only by physical size. Other factors such as geopolitical situation, historical memory, experience and attitude towards international system should be taken into consideration while analysing small states and their foreign and security policy. Despite existing differences and disagreements what kind of factor (conceptual or empirical) size is, discussions about small states remain relevant because smallness can be described as one of the identity dimensions reflected by political elite. Reflection of being a small country also shows that smallness is a political concept. Therefore, orthodox questions what is the small states and how they behave can be changed to another one how smallness become the part of identity and its foreign and security policy.

This study also suggests three principles which could be taken into consideration for further researches of small states. First, the relevance – being a small state refers to physical size, but it does not mean that concrete numbers of territory, population or GDP explain country's

choices and behavior. Smallness becomes relevant in concrete cases or in a relation with particular actors. Consequently, small size should not be considered as overall fact, but only as a relative factor which is relevant in a specific context. Second, identity – many endeavors to describe small state face the problem about the possibility to provide full set of subjective characteristics explaining and covering different aspects of small state. One possible solution – to search what kind of characteristics are related with smallness and which of them describe state's identity. Furthermore, identity presents not only the ways we describe Self, but also how other actors react to those self-definitions, do they support and admit characteristics we use to describe ourselves. Thus, identity together with smallness is intersubjective and changeable concept without prior and stable set of describing factors. Third, generalization – this empirical research reveals one of the major problems of the whole field of study – there is no grounded possibility to say that one or another aspect related with Lithuania or New Zealand as a small state can be generalized or attributed to all small states. This study suggests that broad generalizations about small states and their behavior are very limited and cannot appropriately explain why states choose to react in a particular way. Therefore, the broader context and relation with international systems or actors should be discussed analyzing the smallness of state.